ACCESSCULT

Intelektinis Rezultatas IO3:

AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ MODULIS „VISIEMS PRIEINAMAS PAVELDAS“. MOKYMO MEDŽIAGA

Rugsėjis 2022

Bendrai finansuojama pagal Europos Sąjungos programą „Erasmus+“

Innovative higher education teaching contents for achieving sustainable ACCESSibility of CULTural heritage for ALL
Project nº 2020-1-ES01-KA203-083220

Intelektinis Rezultatas IO3:

AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ MODULIS „VISIEMS PRIEINAMAS PAVELDAS“. MOKYMO MEDŽIAGA

Atsakomybės ribojimas:

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys [pranešimas] atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Citata:

ACCESSCULT Consortium (2022). VALIČ, Urša (ed.) O3, Aukštojo mokslo studijų modulis “Visiems prieinamas paveldas: mokymų medžiaga.“ Liubliana: Liublianos universitetas. ACCESSCULT konsorciumas (2020). Finansuojama iš Europos Sąjungos programos Erasmus + „Tyrimo ataskaita. Poreikių analizė “.

Daugiau informacijos apie ACCESCULT projektą:

https://www.accesscult.eu/

Autoriai:

Sonja BEZJAK, Dušan BREŠAR MLAKAR, Katarina ČERNE, Enrico DOLZA, Jessica FERNÁNDES SOLANA, Sandra JENKO, Gregor JENUŠ, Jana KALIN, Marjana KENDA, Tatjana KNAPP, Sofia MASTROKOUKOU, Katrin MODIC, Ernesta MOLOTOKIENĖ, Katarina NAHTIGAL, Robert NOLAN, Tina PALAIĆ, Mirian SANTAMARÍA-PELÁEZ, Gašper REMS, Kerrie SUTEU, Barbara ŠTEH, Urša VALIČ.

Turinys

ĮVADAS Į PROJEKTĄ ACCESSCULT 5

SVEIKI ATVYKĘ Į VISIEMS PRIEINAMĄ KULTŪROS PAVELDĄ! Įvadas į aukštojo mokslo studijų modulį ir mokymo medžiagą 8

AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ MODULIO: „VISIEMS PRIEINAMAS PAVELDAS“ PRISTATYMAS 10

PASKAITŲ IR MOKYMO MEDŽIAGOS PRISTATYMAS 14

1 Šiuolaikinės muziejininkystės ir paveldo diskursai 14

1.1 ĮVADAS Į ŠIUOLAIKINĘ MUZIELOGIJĄ 14

1.1 MOKYMO PASIŪLYMAS 1 – MUZIELOGIJOS ĮVADAS 16

1.1 MOKYMO PASIŪLYMAS 2 – PRIEINAMUMAS ŠIUOLAIKINĖJE MUZEOLOGIJOJE IR PAVELDO DISKURSE 21

1.2 ĮTRAUKIMAS IR BENDRADARBIAVIMO PRAKTIKA 24

1.2 MOKYMO PASIŪLYMAS 2 – DALYVAVIMO PARADIGMA 25

1.3 MUZIEJŲ ETIKA 28

1.3. MOKYMO PASIŪLYMAS – MUZIEJAUS ETIKA 30

1.4 AUDITORIJAS PLĖTRA 33

1.4 MOKYMO PASIŪLYMAS – AUDITORIJOS PLĖTRA 34

1.5 MUZIEJO VERTINIMAS 41

1.5 MOKYMO PASIŪLYMAS – VERTINIMAS 42

2 Pedagoginė-psichologinė dalis 44

2.1 MOKYMASIS GRUPĖSE 44

2.1 MOKYMO PASIŪLYMAS – MOKYMASIS GRUPĖSE 45

2.2 TARPASMENINĖ KOMUNIKACIJA 50

2.2 MOKYMO PASIŪLYMAS – TARPASMENINĖ KOMUNIKACIJA 51

2.3 ĮVAIROVĖS IR PATIRTINIO MOKYMOSI GALIMYBĖS ANALIZĖ 54

2.3 MOKYMO PASIŪLYMAS – ĮVAIROVĖS IR PATIRTINIO MOKYMOSI GALIMYBĖS ANALIZĖ 56

3 Neįgaliųjų dalyvavimas kultūros paveldo diskursuose 59

3.1 ĮVADAS Į NEGALIĄ SOCIO-KULTŪRINIAME IR KULTŪROS PAVELDO KONTEKSTE 59

3.1 MOKYMO PASIŪLYMAS – ĮVADAS Į NEGALIĄ SOCIO-KULTŪRINIAME IR KULTŪROS PAVELDO KONTEKSTE 61

3.2 NEGALIOS APIBRĖŽIMO PROBLEMA PASITELKIANT TAIKYTINŲ PRAKTIKŲ APŽVALGĄ 65

3.2 MOKYMO PASIŪLYMAS – NEGALIOS APIBRĖŽIMO PROBLEMA: KAS YRA ŠIS ASMUO? 67

3.3 ŽMONĖS SU JUDĖJIMO NEGALIA 70

3.3 MOKYMO PASIŪLYMAS – ŽMONĖS SU JUDĖJIMO NEGALIA 72

3.4 ŽMONĖS SU SENSORINE NEGALIA: AKLIEJI IR SILPNAREGIAI 78

3.4 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: APSILANKYMAS SPECIALIZUOTOJE AKLŲJŲ IR SILPNAREGIŲ BIBLIOTEKOJE „MINKA SKABERNE“ LIUBLIANOJE, SLOVĖNIJOJE 79

3.5 ŽMONĖS SU SENSORINE NEGALIA: KURTIEJI IR NEPRIGIRDINTYS ŽMONĖS – PRIEIGA KULTŪROS VIETOSE 82

3.5 MOKYMO PASIŪLYMAS - PRIEIGA KULTŪROS VIETOSE 83

3.6 MULTISENSORINĖ KULTŪROS PAVELDO PATIRTIS 88

3.6 MOKYMO PASIŪLYMAS – KURČNEREGIAI 90

3.7 ŽMONĖS SU KOGNITYVINIAIS (NEUROLOGINĖ ĮVAIROVĖ) SUTRIKIMAIS 95

3.7 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: BEPROTYBĖS MUZIEJUS TRATE 96

3.8 KAIP NAUDOTI SOCIALINES ISTORIJAS SOCIALINIAMS ĮGŪDŽIAMS UGDYTI 100

3.8 MOKYMO PASIŪLYMAS – SOCIALINĖS ISTORIJOS 101

3.9 LENGVA SKAITYTI – KAS TAI YRA IR KAIP TO PASIEKTI? 105

3.9 MOKYMO PASIŪLYMAS – LENGVA SKAITYTI 107

3.10 ARCHYVINIŲ ĮRAŠŲ PRITAIKYMAS NEĮGALIESIEMS VYKDANT PROJEKTĄ E-ARH.SI 111

3.10 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: APSILANKYMAS SLOVĖNIJOS NACIONALINIAME ARCHYVE IR PROJEKTO E-ARH PRISTATYMAS 113

3.11 PRIEIGA PRIE KULTŪROS PAVELDO (IR TURIZMO) PASITELKIANT NAUJAS TECHNOLOGIJAS 116

3.11 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: LIUBLIANA NEĮGALIŲJŲ VEŽIMĖLIAIS 117

3.12 BENDRADARBIAVIMAS SIEKIANT PRIEIGOS VISIEMS PRIE KULTŪROS PAVELDO 119

3.12 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: PRIEIGA PRIE KULTŪROS PAVELDO PAŽEIDŽIAMOMS GRUPĖMS 120

ĮVADAS Į PROJEKTĄ ACCESSCULT

Mirian Santamaría Peláez (Burgoso universitetas)

„AccessCULT“ projektas buvo finansuojamas iš Europos Sąjungos programos „Erasmus+“ lėšų nuo 2020 m. rugsėjo mėn. iki 2023 m. vasario mėn., siekiant pagerinti kultūros paveldo prieinamumą visoje Europoje, keičiantis gerąja patirtimi ir kuriant, įgyvendinant, išbandant, tobulinant ir skatinant novatorišką daugiadisciplininį aukštojo mokslo studijų modulį, skirtą studentų, būsimų ekspertų, suaugusiųjų ir esamų kultūros darbuotojų mokymui.

Mes esame energingas 9 partnerių konsorciumas, sudarytas iš universitetų ir kultūros institucijų, kuriam vadovauja Ispanijos Burgoso universitetas. Partneriai atstovauja 5 ES šalis: Ispanijos INFAD asociacija; Slovėnijos INUK ir Liublianos universitetas; Lietuvos Klaipėdos universitetas ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejus; Didžiosios Britanijos Koventrio universitetas ir kultūros centras; Italijos Turino institutas.

Vienas milijardas žmonių pasaulyje turi tam tikra negalia (PSO). ES lygmeniu apie 24 % 16 metų ir vyresnių žmonių pripažįsta turintys negalią, be to, ES visuomenė intensyviai sensta. Todėl žmonių, turinčių specialius prieigos poreikius, skaičius yra didelis ir vis auga. Visiems vienodos integracijos į visuomenę užtikrinimas, įskaitant keliavimą ir kultūros paveldo pažinimą, yra tikras iššūkis. Kultūros paveldas (muziejai, galerijos, paminklai ir kt.) suteikia didelę galimybę socialinei įtraukčiai, bendruomeniškumo jausmui, neformaliajam švietimui ir mokymuisi visą gyvenimą; toks prieinamumas neturėtų būti kliūtis! Geresnė įtrauktis į kultūros paveldo lauką yra ne tik socialinė atsakomybė, bet ir verslo būtinybė, atspindinti rinkos potencialą turizmo srityje. Šis projektas siekia spręsti šį poreikį mokant studentus, būsimus ekspertus, taip pat dabartinį kultūros paveldo srityje dirbantį personalą, kaip efektyviai pagerinti prieigą visiems prie kultūros paveldo.

Projektas AccessCULT skirtas užtikrinti:

- LYGIAS (mokymosi) GALIMYBES žmonėms su negalia ES kultūros paveldo srityje;
- HOLISTINĮ POŽIŪRĮ į kultūros paveldo prieigos įveiklinimo sprendimus, nes jie kol kas dažnu atveju yra trumpalaikiai, grindžiami netvariu mąstymu; siekiama suteikti pagrindines praktines žinias apie neįgaliųjų poreikių sudėtingumą ir įvairovę; siekiama orientuotis tik į konkrečius lankytojų poreikius arba į konkrečius sprendimus, pvz. informacinių komunikacijos technologijų pritaikymas ir įtraukimas, infrastruktūros fizinei prieigai sukūrimas ir kt.;
- PRIEIGOS PRIE KULTŪROS PAVELDO ŽINIŲ IR ĮGŪDŽIŲ suteikimą kultūros paveldo srityje dirbantiems darbuotojams;
- Formalų mokymų kursą apie SUNKIĄ NEGALIĄ TURINČIUS SUAUGUSIUS KLIENTUS esamiems kultūros paveldo srityje dirbantiems darbuotojams;
- DAUGIADISCIPLININIAI aukštojo mokslo KURSAI pagal esamas studijų programas (pvz., muziejininkystė, heritologija, specialusis ugdymas ir kt.), rengiant naujus būsimus ekspertus.

The project aims to improve the accessibility of cultural heritage across Europe through the exchange and promotion of good practice. The team will develop, implement, and test innovative multidisciplinary educational material for students as future experts, as well as training for existing cultural workers. Projektu siekiama pagerinti prieigą prie kultūros paveldo visoje Europoje keičiantis gerąja patirtimi ir ją skatinant. Komanda kurs, diegs ir išbandys inovatyvią daugiadalykę mokomąją medžiagą, skirtą studentams, kaip būsimiems ekspertams, bei mokymus esamiems kultūros darbuotojams.

Tikslai:

- Socialinės-kultūrinės, švietimo ir mokslinių tyrimų sinergijos bei naujų aukštųjų mokyklų, kultūros ir neįgaliųjų sektorių partneryščių gerinimas.
- Užtikrinti švietimą ir mokslinius tyrimus daugiadalykėje įtraukiančio ir prieinamo kultūros paveldo srityje;
- būtinų pokyčių, padedančių aukštosioms mokykloms, muziejams ir meno galerijoms geriau suprasti neįgaliųjų lankytojų poreikius, įgyvendinimas;
- Darbuotojų įtraukimas į kūrimo procesą kaip patarėjų, bendrakūrėjų ir galiausiai kaip projekto vertintojų;
- Kurti inovatyvius prieinamumo sprendimus, leidžiančius žmonėms su negalia visapusiškai mėgautis kultūros ir istorijos paveldu;
- Dalijimasis gerąja patirtimi tobulinant kultūros institucijų (muziejų, meno galerijų ir kt.) ir studentų įgūdžius bei kompetencijas dirbant su neįgaliaisiais, kuriant visuotinę prieigą prie kultūros paveldo.
- Aukštojo mokslo studijų modulio kūrimas su stipriais įtraukiaisiais elementais, siekiant pagerinti pagrindinių suinteresuotųjų šalių žinias, įgūdžius ir kompetencijas pagal kultūros paveldo interpretavimo standartus, kad būsimi ekspertai galėtų reaguoti į fizinės, regos, klausos, intelekto ar psichikos negalią turinčių lankytojų poreikius.
- Tvarus keitimasis gerąja patirtimi ir žiniomis, taip pat pagalba muziejams rengiant visiems prieinamas parodas ir kultūrinę veiklą;
- Mokymo / mokymosi medžiagos aukštojo mokslo ir kultūros sektorių darbuotojams bei vadovėlio „VISIEMS prieinamas kultūros paveldas“ parengimas;
- Tinklalapio ir ES kultūros paveldo ambasadorių tinkle parengimas;
- Rekomendacijos ir gairės dėl tolesnės veiklos ES šioje srityje.

Projektas įgalins:

- Padėti muziejams geriau suprasti lankytojų su negalia poreikius, siekiant pagerinti vizitui būtina infrastruktūrą ir patirtis.
- Dalytis gerąja patirtimi ir ugdyti kultūros institucijų bei studentų įgūdžius bei kompetencijas, siekiant pagerinti kultūros paveldo prieinamumą.
- Vykdant pilotinius projektus, siūloma remtis naujausiais prieigą įgalinančiais sprendimais, kad visi lankytojai galėtų visapusiškai mėgautis kultūros paveldu.

Rezultatus sudaro mokymo medžiaga, kuri leis besimokantiesiems:

- Paruošti įvairius lankytojus jų apsilankymui pritaikant komunikacijos iki-vizito metodą.
- Pagal scenarijus planuoti maršrutus į muziejus lankytojams, turintiems specifinių poreikių.
- Atvykus bendrauti su lankytojais, turinčiais papildomų poreikių, naudojant kiekvienai vartotojų grupei tinkamas priemones.
- Sukurti medžiagą, skirtą apsilankymui, pvz., sensorinius žemėlapius su maršrutais muziejuje tiems, kurie turi specialius sutrikimus ir gali tokią medžiagą efektyviai pritaikyti vizito metu.
- Kurti ir rengti parodas, renginius bei veiklas, kurios būtų prieinamos visiems.
- Kurti socialines istorijas, paaiškinančias etiketą muziejuje.
- Žinoti, kur kreiptis dėl papildomos pagalbos.
- Kaip į visą procesą įtraukti žmones su negalia.

Teisė į kultūrą yra pagrindinė teisė, įtvirtinta Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje. 15 straipsnyje pabrėžiama teisė dalyvauti kultūriniame gyvenime, mokslo ir kultūros apsauga, plėtra ir sklaida. Kaip viena iš Deklaracijoje apibrėžtų teisių, ji turi būti saugoma, ypač kai kultūrinės teisės įvardijamos kaip vystymosi veiksnys, galintis paskatinti tam tikrus subjektus ir socialines grupes įgalinti kultūrinio paveldo pažinimą ir tokiu būdu pagerinti savo gyvenimo kokybę.

Šiuo projektu jame dalyvaujantys partneriai tikisi reikšmingai prisidėti prie šios teisės užtikrinimo visiems žmonėms, o ypač žmonėms, turintiems bet kokios rūšies negalią.

SVEIKI ATVYKĘ Į VISIEMS PRIEINAMĄ KULTŪROS PAVELDĄ!

Įvadas į aukštojo mokslo studijų modulį ir mokymo medžiagą

Urša Valič (Liublianos universitetas)

2022 m. rugpjūčio 24 d. Prahoje vykusioje 26-ojoje ICOM generalinėje konferencijoje ICOM Neeilinė Generalinė Asamblėja patvirtino naują muziejaus apibrėžimą:

„Muziejus – tai ne pelno siekianti, nuolatinė visuomenei tarnaujanti institucija, tyrinėjanti, renkanti, konservuojanti, interpretuojanti ir eksponuojanti materialųjį ir nematerialųjį paveldą. Visuomenei atviri, prieinami ir įtraukūs muziejai skatina įvairovę ir tvarumą. Jie veikia ir komunikuoja etiškai, profesionaliai, dalyvaujant bendruomenėms, siūlydami įvairią patirtį, skirtą mokymuisi, džiaugsmui, apmąstymams ir dalijimuisi žiniomis.”

Kaip nurodyta ICOM tinklalapyje[1] , apibrėžimas buvo 18 mėnesių trukusio dalyvavimo proceso, kuriame dalyvavo šimtai muziejų profesionalų iš 126 nacionalinių komitetų iš viso pasaulio, rezultatas. Jis atspindi muziejų vaidmens pokyčius, pripažįstant muziejų svarbą, siekiant įtraukties, bendruomenių dalyvavimo ir tvarumo. Vykdydami projektą ACCESSCULT, mes žinojome apie šiuolaikines muziejines paradigmas ir požiūrius, aiškiai akcentuojančius prieinamumą, įtrauktį ir dalyvavimą, rengdami aukštosios mokyklos studijų modulį *„Visiems prieinamas paveldas“,* skirtą aukštojo mokslo institucijoms, siekiant prisidėti prie kokybiškos švietimo sistemos formavimo ir siekiant, kad žmonės su negalia galėtų lengviau prieiti ir naudotis kultūros paveldu.

Kas nors gali paklausti – tai mes apmąstėme ij anksto – kodėl mums reikia kito projekto ir kitos mokymo sistemos, nes jau turime daug gerų projektų ir mokymo medžiagos, skirtos supažindinti su kultūros paveldo prieinamumu studentus (kaip būsimus specialistus) ir esamus kultūros paveldo specialistus? Viena iš priežasčių yra ta, kad norėjome sujungti ankstesnes praktikas ir mokymo medžiagą po vienu skėčiu, kad būtų geriau matoma medžiaga ir kad naujasis studijų modulis būtų sukurtas remiantis gerąja praktika ir šiuolaikinėmis paradigmomis.

Antra priežastis yra ta, kad prieinamumą ir įtraukumą matome kaip procesą, o ne pabaigą, kai neįgalieji yra ne tik pasyvūs gavėjai, bet ir aktyvūs prieinamų ir įtraukių kultūros paveldo institucijų bei jų turinio bendradarbiai ir kūrėjai. Principą *„Nieko apie mus be mūsų“* reikėtų gerbti ir kultūros paveldo srityje. Manome, kad šie dalyvavimo ir bendradarbiavimo metodai, kuriuos naudojame mokymo medžiagoje, išskiria mūsų modulį *„Visiems prieinamas paveldas“* nuo ankstesnių projektų ir medžiagos. Taip pat norime pabrėžti būtinybę įtraukti neįgaliųjų praeities patirčių perspektyvą, remiantis istorijomis iš skirtingų Europos vietų, regionų, šalių kaip įtraukią nutildytų ir apleistų balsų akimirką kultūros paveldo ir socialinio identiteto kūrimo procese.

Taip pat norėtume pastebėti dar vieną gerą ir išskirtinį modulio bei mokymo medžiagos aspektą – prieinamumo ir įtraukumo pripažinimą ne kaip vienintelę galimybę, o kaip daugialypį skirtingų gebėjimų reikalaujantį patyrimą, t. y., atsižvelgiant į žmonių su negalia poreikius, taip pat vietos, regiono ir šalies specifiką. Žinome, kad visoje Europos Sąjungoje yra sutarimas dėl standartizavimo, kad būtų patenkinti neįgaliųjų prieigos ir įtraukumo poreikiai, taip pat kultūros paveldo srityje, visose ES

1 https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/#:~:text=NetworkICOM%20approves%20a%20new%20museum%20definition&text=The%20new%20text%20reads%3A,exhibits%20tangible%20and%20intangible%20heritage.

šalyse per įvairias konvencijas, aktus ir gaires – tokie yra *JT Neįgaliųjų teisių konvencija*, *Lygybės sąjunga: Neįgaliųjų teisių strategija 2021–2030 m*. (remiantis *Europos neįgaliųjų strategija 2010–2020 m.*), *Prieinamumo aktas* ir kt., – nurodantys, kad kultūros įstaiga turi būti visiems prieinama, tačiau nėra vieningos praktikos, kaip tai realizuoti praktiškai. Aukštojo mokslo studijų modulyje skatiname pedagogus pažvelgti į vietines, regionines ir nacionalines prieinamumo ir įtraukties realijas, susijusias su žmonių su negalia poreikiais, siekiant dar didesnio prieinamumo, bei skatiname bendradarbiavimą ir įtraukų dialogą, skatinantį žmones su negalia ir studentus veikti drauge ir ieškoti kūrybiškų ir novatoriškų praktikų, kurios galėtų būti taikomos visoje ES, siekiant didesnio kultūros paveldo prieinamumo visiems.

Modulio tikslas:

*„Studijų modulio tikslas – ugdyti studentų ir specialistų **žinias** ir **jautrumą daugiadalykiam**, **multisensoriniam** ir **bendradarbiavimu** paremtam požiūriui į darbą kultūros paveldo srityje, siekiant geresnio prieinamumo **žmonėms su negalia** ir kitoms pažeidžiamų grupių žmonėms.”*

Todėl modulį ir mokymo medžiagą sudaro trys pagrindinės dalys: įvadinė muziejinė ir paveldo dalis, pagalbinė psichologinė-pedagoginė dalis ir pagrindinė dalis, orientuota į žmonių su negalia poreikius bei dalijimąsi gerąja prieinamumo ir įtraukties praktika. Kiekvienoje dalyje pateikiamos įvairios paskaitos su pagrindiniais mokymo dalykais, kurie, mūsų nuomone, yra svarbūs, tačiau jie turėtų būti laikomi atrama, nuoroda, šaltiniu rengiant unikalią, kūrybingą, novatorišką ir su vietos žmonių poreikiais koreliuojančią mokymų platformą. Medžiaga buvo sukurta dalyvaujant įvairiems sociologijos, istorijos, etnologijos ir kultūrinės antropologijos, filosofijos, pedagogikos, psichologijos, ergoterapijos, specialiojo ugdymo ir kt. specialistams, kultūros paveldo srities specialistams bei organizacijų ir įstaigų specialistams, kurie dirba su įvairią negalią turinčiais asmenimis. Todėl šią prieigą mes galime apibūdinti kaip plačią tarpdisciplininę teorinę ir metodologinę perspektyvą, paremtą praktikoje įgytomis ekspertinėmis ir akademinėmis žiniomis.

Kviečiame susipažinti su mokomąja medžiaga ir ją kūrybiškai panaudoti savo profesinėje ar asmeninėje praktikoje, siekiant kartu nutiesti kelią į didesnį kultūros paveldo prieinamumą visiems.

AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ MODULIO: „VISIEMS PRIEINAMAS PAVELDAS“ PRISTATYMAS

2-3 ECTS (~ 30 valandų pedagoginio darbo ir 60 valandų individualaus studentų darbo)

1. Studijų modulio aprašymas:

Studijų modulis sujungia tarpdisciplininį požiūrį į kultūros paveldo institucijų prieinamumo ir įtraukumo studijas bei praktiką. Viena vertus, apžvelgiama ir apmąstoma ankstesnė prieinamumo praktika muziejuose, galerijose, bibliotekose, archyvuose, istorinėse vietose ir kt. Kita vertus, suteikiama galimybė suprasti prieinamumą per šiuolaikinės muziejininkystės ir heritologijos metodologines perspektyvas, kurios įgalina įtraukumo ir dalyvavimo praktikas žmonių su negalia kultūros paveldo diskurse. Modulio prieinamumo supratimas turi daug skirtingų aspektų. Pirma, mes tai suprantame per sukurtos infrastruktūros prieinamumo galimybes, tuomet per internetinių svetainių prieinamumą ir galiausiai per socialinės ir diskursyvinės erdvės prieinamumą, t. y. galimybę vienodai dalyvauti ir kartu kurti kultūros paveldą. Modulis sudarytas kaip paskaitų ciklas, jungiantis skirtingų socialinių ir humanistinių disciplinų perspektyvas. Jis yra sudarytas iš trijų dalių:

1 dalis – **Šiuolaikinės muziejininkystės ir paveldo diskursai**

Šioje dalyje studentai susipažįsta su šiuolaikinėmis muziejinėmis ir heritologinėmis koncepcijomis bei paradigmomis – tokiomis kaip: postmuziejai, muziejai kaip kontaktinės zonos, demokratiniai, antagonistiniai, dalyvaujantys, aktyvūs, įtraukūs, reaguojantys, įtraukūs ir kt. muziejai – sąvokos, kurios apibrėžia muziejų atvirumą visuomenei ir įgalina prieinamumą ir įtraukumą visiems negalią turintiems žmonėms. XXI amžiaus muziejų paradigmoje visuomenės vaidmuo transformavosi iš pasyvaus (lankytojai, palydovai) į dalyvaujantjį (bendradarbiavimas), taip pat lankytojų pozicija iš „priekinės“ (parodų ir edukacijų stebėjimas) pasikeitė į „užkulisinę“ (įveiklinant artefaktų rinkimą, konservavimą ir dokumentavimą), remiantis Leontine Meijer van Mensch ir Peter van Mensch knyga *New Trends in Museology* (“Museum of Recent History”, Celje, 2011/2015). Šioje dalyje pagrindinis dėmesys bus skiriamas dalyvavimo paradigmai ir su ja susijusiems etikos, auditorijos ugdymo ir vertinimo klausimams.

2 dalis – **Pedagoginė-psichologinė dalis**

Antroje dalyje studentai mokysis grupinės dinamikos pagrindų, tarpasmeninio bendravimo, kaip susidoroti su įvairove ir patirtinio mokymosi ypatumais. Pirmiausia studentai sužinos apie bendrus grupės dinamikos tikslus, grupės narių tarpusavio sąveikos poveikį, grupės narių vaidmenis, grupės taisyklių (nerašytų ir sutartų taisyklių) formavimąsi. Studentai sužinos apie tarpasmeninio bendravimo procesą (kalbėjimas, klausymasis, atsakymas į žinutes, pranešimų interpretavimas); mokysis bendravimo raiškos ir atsižvelgti į skirtingus dalyvių poreikius bei savybes; išsiugdys jautrumą atskirų asmenų ir visos grupės poreikiams atpažinti; aktyviai klausysis ir kokybiškai formuluos klausimus; ves grupinę diskusiją. Studentai susipažins su požiūrių ypatumais, stereotipais ir prietarais, nuostatų formavimosi principais; pripažins ir reflektuos savo požiūrius, stereotipus ir išankstinius nusistatymus (Johari lango metodas). Studentai sužinos apie patirtinį mokymąsi: patirtinio mokymosi ypatybes ir fazes; kodėl svarbu rasti balansą tarp tikslų, aplinkybių, grupės narių savybių ir lyderystės principų; kaip veikia patirtinis mokymasis imituotoje realybėje ir realiame pasaulyje (diferencijavimas pagal aplinkybių tikrumą); kokie yra patirtinio mokymosi metodai. Ši dalis yra labai svarbi kaip pagalbinis studentų mokymosi instrumentas, kurie dalyvaus praktikoje su žmonėmis ir bendruomenėmis.

3 dalis – **Neįgaliųjų dalyvavimas kultūros paveldo diskursuose**

Trečiosios dalies tikslas – įgyti teorinį ir praktinį sociokultūrinį negalios, prieinamumo, įtraukties ir dalyvavimo supratimą, taip pat mokyti ir kvalifikuoti studentus planuoti, rengti, įgyvendinti ir vertinti bendradarbiavimu paremtas, įtraukias ir prieinamas praktikas muziejuose ir kitose kultūros paveldo institucijose. Šioje dalyje pagrindinis dėmesys skiriamas žmonių su negalia poreikiams, todėl skatiname pedagogus kviesti neįgaliuosius bendradarbiauti ir organizuoti su jais paskaitas, kuriose jie galėtų pasidalinti mintimis apie savo poreikius muziejuose ir kultūros paveldo institucijose.

Šią dalį sudaro keturi pagrindiniai punktai:

1. **Skirtingų gebėjimų (negalių) supratimas** sociokultūrinėje teorijoje ir kultūros paveldo atžvilgiu:

- *Trumpa socialinė istorija ir identitetas apie negalią* – socialinės atskirties ir įtraukties istorija: tapatybės; istorija - mitai, neįgaliųjų judėjimai „Nieko apie mus, be mūsų!” ir savarankiško gyvenimo sampratos; teisės aktai ir politika – JT konvencija dėl žmonių su negalia teisių, Europos ir vietos teisės aktai.
- *Bendravimas:* asmens, turinčio bet kokią negalią, apibrėžimo problema; neįgaliųjų tapatybės problema: terminologija, stereotipai ir etiketas.
- *Įvairūs negalių interpretacijos modeliai:* 1. medicininis modelis, 2. socialinis modelis (abipusis/dalyvavimo modelis).
- *Fizinis prieinamumas:* aplinkos prieinamumas / infrastruktūros tinkamumas, parodų ir kitų kultūros „produktų“ prieinamumas, susijęs su prieinamu dizainu ir dizainu visiems (prieinamas dizainas, universalus dizainas ir dizainas visiems); interneto pasiekiamumas – virtualios erdvės prieinamumas; socialinis prieinamumas: neįgaliųjų diskurso įtraukimas ir dalyvavimas paveldo diskursuose.
- *Įtraukumo* ir *dalyvavimo* paveldo diskurse sampratos.

2. **Įvairių negalių supratimas** paremtas praktika ir susijęs su kultūros paveldu:

Suvokti žmonių su negalia kasdienio gyvenimo poreikius ir iššūkius kultūros paveldo kontekste. Šios dalies įgyvendinimas gali skirtis, atsižvelgiant į realią tikrovę kiekvienoje šalyje. Primygtinai rekomenduojame suinteresuotiems asmenims, pedagogams, taip pat institucijoms, neįgaliųjų organizacijoms bendradarbiauti reprezentuojant save ir išreiškiant specialiuosius poreikius muziejuose, kultūros įstaigose ir paveldo objektuose. Taip pat siekiama paskatinti studentus užmegzti tvirtą ir ilgalaikį socialinį ryšį su žmonėmis vietinėje aplinkoje kaip būsimais bendradarbiais.

Temos:

- Pastatų infrastruktūros (taip pat ir darbo aplinkos muziejuje, kultūros įstaigoje, kultūros objekte) prieinamumas;
- Parodų ir kitų kultūros produktų dizainas;
- Komunikacija;
- Edukacinės programos;
- Technologinės pagalbos priemonės;
- Kiti poreikiai.

Siekiama patenkinti poreikius:

- Žmonių su judėjimo negalia;

- Žmonių su jutimų negalia (kurtieji ir neprigirdintys, aklieji ir silpnaregiai, kurčnebyliai, kurčneregiai);
- Žmonių su mokymosi negalia, žmonių su sudėtingais poreikiais, žmonių, turinčių neurologinių sutrikimų.

3. **Multisensorinis suvokimas:**
- pojūčių panaudojimas kasdienėje patirtyje, prisimenant (atmintyje) ir mokantis;
- okularocentristinės visuomenės kritika; propriocepcijos ir vestibuliarinių pojūčių naudojimas (https://youtu.be/XQoWDc4FM3U);
- pojūčių įvedimas į mokymąsi muziejuose ir kitose kultūros įstaigose ar vietose.

4. **Komunikacija ir technologijos:**

Didžioji šios dalies medžiaga bus įtraukta į 1, 2 ir 3 punktus; čia pateikiama trumpa santrauka:
- Patikimos informacijos apie muziejų ir paveldo objektų prieinamumą prieš apsilankymą konkrečioje kultūros įstaigoje svarba (pasitelkiant internetą ir kitas komunikacines priemones);
- Žiniatinklio turinio prieinamumo gairės (angl. WCAG);
- Naujos technologijos ir programėlės, skirtos didesnei žmonių su negalia įtraukčiai ir kultūros įstaigų bei paveldo objektų prieinamumui.

2. Reikalavimai – kam modulis skirtas:

Studijų modulis skirtas socialinių ir humanitarinių mokslų pirmosios ir antrosios pakopos studijų programų studentams, kurie siekia dirbti kultūros paveldo institucijose (muziejuose, bibliotekose, archyvuose, istorinėse vietose, archeologiniuose parkuose ir kt.) ir turizmo (pvz., prieinami kultūrinio turizmo produktai ir paslaugos) sektoriuose. Taip pat modulis skirtas profesionaliems darbuotojams, jau dirbantiems muziejuje arba ketinantiems dirbti kultūros paveldo įstaigoje ir gerinti jos prieinamumą. Kursą klausantiems žmonėms nereikia turėti išankstinių žinių muziejininkystės ir heritologijos srityse, taip pat nereikia turėti išankstinių žinių apie negalią/negalias.

3. Studijų modulio tikslas ir studijų rezultatai:

Studijų modulio tikslas – ugdyti studentų ir specialistų **žinias** ir **jautrumą daugiadalykiam**, **multisensoriniam** ir **bendradarbiavimu paremtam požiūriui į darbą** kultūros paveldo srityje, siekiant **geresnio prieinamumo žmonėms su negalia** ir kitoms pažeidžiamų grupių žmonėms.

Numatomi mokymosi rezultatai	
Žinios ir supratimas	**Išklausę paskaitas, studentai žinos:** - šiuolaikinės muziejininkystės ir heritologijos paradigmų pagrindus; - bendradarbiavimo ir dalyvavimo metodus muziejininkystės ir heritologijos srityse; - pagrindinius žmonių su negalia poreikius kultūros paveldo institucijų srityje; - pagrindinius prieinamumo ir įtraukumo principus; - esminius teisės aktus ir politinius sprendimus, susijusius su žmonių su negalia prieinamumu ir įtraukimu į kultūrą apskritai.

Intelektualiniai gėbėjimai	**Išklausę paskaitas, studentai supras:** - skirtingus požiūrius į kultūros paveldą; - skirtingus požiūrius į prieinamumą; - skirtingus žmonių gebėjimus ir skirtingus jutimus, taip pat multisensoriškumo spektrą; - bendradarbiavimo ir dalyvavimo metodus dirbant muziejuose ir kitose kultūros paveldo institucijose, taip pat turizmo srityje.
Profesiniai / praktiniai gebėjimai	**Išklausę paskaitas, studentai gebės:** - planuoti, rengti, įgyvendinti ir įvertinti bendradarbiavimu paremtą, įtraukią ir prieinamą praktiką muziejuose ir kitose kultūros paveldo institucijose
Bendrieji ir lanksčiai pritaikomi įgūdžiai	**Išklausę paskaitas, studentai gebės:** - konsultuoti ir dirbti muziejuose, istorinėse vietovėse, archeologiniuose parkuose, bibliotekose, archyvuose ir kitose kultūros įstaigose, taip pat kultūrinio turizmo srityje.

4. Pedagoginiai/ugdomieji metodai:

- paskaitos ir diskusijos;

- bendradarbiavimas su negalią turinčiais asmenimis ir žmonių su negalia organizacijomis;

- praktinis ir patirtinis darbas, pvz., ekskursijos / apsilankymai muziejuose, kultūros / paveldo vietose, ekspertų pristatymai, dalijimasis gerąja patirtimi ir prieinamumo modeliais ir kt.;

- eksperimentiniai ir patirtiniai mokymo metodai, tokie kaip pojūčių izoliavimas, norint patirti kurtumą, aklumą, vienos dienos naudojimosi neįgaliojo vežimėliu ir riboto judėjimo viešose erdvėse patirtis, muziejaus lankymosi su negalią turinčiu asmeniu patirtis ir pan.;

- Įveiklinimas „Universalių mokymo modelių” (angl. *Universal Design for Learning*), įtraukiant visiems prieinamo mokymo modelius.

Šaltiniai:

https://www.understood.org/en/learning-thinking-differences/treatments-approaches/educational-strategies/universal-design-for-learning-what-it-is-and-how-it-works

https://www.educadua.es/doc/dua/dua_pautas_cuadro_sintesis.pdf

5. Įvertinimas:

Egzaminas (kurso metu įgytų žinių įvertinimas) atliekamas žodžiu arba raštu, užduotis – parengti prieinamo kultūros paveldo projekto pristatymą, bendradarbiaujant su asmenimis ar žmonių su negalia organizacijomis.

PASKAITŲ IR MOKYMO MEDŽIAGOS PRISTATYMAS

1 Šiuolaikinės muziejininkystės ir paveldo diskursai

1.1 ĮVADAS Į ŠIUOLAIKINĘ MUZIELOGIJĄ

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2-4 (akad. val.)

Santrauka:

Ši paskaita yra įvadas į muziejų, muziejininkystės ir kultūros paveldo studijas; ji gali būti suskirstyta į dvi dalis pagal turimas studentų žinias.

Pirmoji dalis yra neprivaloma ir skirta studentams, kurie neturi išankstinių žinių apie muziejus. Lektorius turėtų pristati muziejaus sampratą, darbo muziejuje specifiką ir muziejaus teikiamas paslaugas, atskirai aptariant dokumentacijos, konservavimo, kuravimo, muziejaus pedagogikos, muziejaus vadybos ir kitų paslaugų spektrą. Po to turėtų būti pristatytos pagrindinės vietinės, regioninės, nacionalinės ir tarptautinės muziejų/kultūros paveldo organizacijos ir apibūdintas jų vaidmuo formuojant darbą muziejuose ir kultūros paveldo institucijose, ypač NEMO (Europos muziejų organizacijų tinklas, https://www.ne-mo.org/), ICOM (Tarptautinė muziejų taryba, https://icom.museum/en/), UNESCO (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija, https://www.unesco.org/en) ir kt.

Antroji dalis skirta pokyčiams, kuriuos muziejai patyrė XXI amžiuje ir kurie lėmė muziejų atvirumą publikos įvairovei (muziejų diskursyvinės erdvės demokratizacija ir pliuralizacija). Lankytojai nebesuvokiami kaip pasyvūs parodų stebėtojai ir muziejinių edukacinių programų dalyviai, daugelyje muziejų jie tapo aktyviais kultūros paveldo dokumentavimo ir interpretavimo bendradarbiais. Muziejai taip pat nebėra neliečiamos, tylios institucijos, nukreiptos į kontempliaciją, o gyvos, permainingos, įtraukiančios institucijos. Atvirumas visuomenei paskatino iš naujo apmąstyti, kas yra muziejaus bendruomenė, o šis požiūris įtraukia ir žmones su negalia. Pastatų dizainas ir infrastruktūra atvėrė erdvę socialiniam prieinamumui, todėl žmonės su negalia pagaliau įgijo saugią erdvę išreikšti save ir savo tapatybę muziejuose.

Tikslai ir uždaviniai:

- Suprasti pagrindines šiuolaikinės muziejininkystės sąvokas ir požiūrius.
- Suprasti kritinį požiūrį į paveldą ir muziejus.
- Susipažinti su muziejų prieinamumu.

Diskusiniai klausimai:

- Kaip studentai supranta, koks yra šiuolaikinis muziejus?
- Kodėl paveldas svarbus mūsų gyvenime?
- Ką reiškia muziejaus prieinamumas?
- Pasirinkite muziejų ar parodą, kurią dauguma studentų žino, ir aptarkite, kaip ji koreliuoja su šiuolaikinių muziejų paradigma. Studentai taip pat gali pristatyti gerosios praktikos pavyzdžius – parodų ir muziejų – ir aptarti, kas yra gerai/blogai, pranašumai/silpnumai.

Šaltiniai:

BLACK, Graham. 2005. *The Engaging Museum: Developing Museums for Visitor Involvement*. London, New York: Routledge.

CLIFFORD, James. 1997. Museums as Contact Zones. In: James Clifford, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Harvard UNiversity Press, p. 188-219.

FLEMING, David. *Democratic Museums: The Importance of Broadening Audiences.* https://museum-id.com/democratic-museum-importance-broadening-audiences-david-fleming/

HOOPER-GREENHILL, Eilean. 2000. *Museums and the interpretation of visual cultures*. London and New York: Routledge. (on post-museum)

KNELL, Simon, MACLEOD, Suzanne and WATSON, Sheila, ed. 2007. *Museum revolutions: How Museums Change and are Changed*. London: Routledge.

KNELL, Simon, ed. 2019. *The Contemporary Museum: Shaping Museums for the Global Now*. London: Routledge.

LYNCH, Bernadette. 2014. Challenging Ourselves: Uncomfortable Histories and Current Museum Practices. In: J. Kidd [et all.] (ed.), *Challenging History in the Museum: International Perspective*. London and New York: Routledge, 87–100.

SANDELL, Richard, DODD, Jocelyn and GARLAND-THOMSON, Rosemarie, ed. 2010. *Re-presenting disability: Activism and agency in the museum*. London: Routledge.

SIMON, Nina. 2010. The Participatory Museum. http://www.participatorymuseum.org/

VAN MENSCH, Peter and MEIJER - VAN MENSCH, Léontine . 2015 (2011). *New Trends in Museology*. Celje: Celje Museum of Recent History.

MURAWSKA-MUTHESIUS, Katarzyna and PIOTROWSKI, Piotr. 2015. Introduction. IN: MURAWSKA-MUTHESIUS, Katarzyna and PIOTROWSKI, Piotr, ed. *From Museum Critique to the Critical Museum.* London: Routledge, p. 1-12.

1.1 MOKYMO PASIŪLYMAS 1 – MUZIELOGIJOS ĮVADAS

(Jessica Fernández Solana ir Mirian Santamaría Peláez, Burgoso universitetas)

Per pastaruosius kelis dešimtmečius buvo pereita nuo tradicinio požiūrio į muziejų prie šiuolaikinio muziejaus kaip iniciatyvaus visuomenės veikėjo sampratos.

Dabartinės problemos, tokios kaip gerovės netolygumas ir nelygybė, neatidėliotinos aplinkosaugos problemos, dėl kurių reikia imtis būtinų veiksmų, įgalina kultūrinį jautrumą globaliu lygmeniu ir suteikia muziejams galimybę prisiimti **atsakomybę** bei dalyvauti ieškant priemonių šioms problemoms spręsti.

Muzeologija. Klasifikacijos, konceptualizavimas ir sąvokos.

Šiuolaikinio muziejaus istorijoje muziejaus samprata buvo dinamiška ir diskutuojama, nuolat permąstoma ir iš naujo apibrėžiama tiek muziejų ir paveldo organizacijų praktikoje, tiek akademiniuose muziejų ir paveldo tyrimuose. (Davis, Mairesse & Desvallées 2010; Woodham 2019).

ICOM prielaidos ir jomis grindžiamas naujas muziejaus apibrėžimas nurodo, kad muziejus atlieka institucinį vaidmenį kaip komunikacijos ir kultūros paslaugų teikimo priemonė, todėl turėtų sudaryti sąlygas ir skatinti savo klientus ar lankytojus įsitraukti į paveldą ir dalyvauti „paveldizacijos“ (angl. *heritagisation*) procese:

„Muziejai yra demokratizuojančios, įtraukiančios ir polifoninės erdvės kritiškam dialogui apie praeitį ir ateitį. Atpažindami ir spręsdami dabarties konfliktus ir iššūkius, jie saugo artefaktus ir egzempliorius, pasitikėdami visuomene, saugo įvairius prisiminimus ateities kartoms ir užtikrina lygias teises ir vienodą prieigą prie paveldo visiems žmonėms“ (ICOM 2019).

Nepaisant dabartinių siekių iš naujo apibrėžti muziejaus sampratą ir paskirtį, kad jis būtų labiau įtraukianti, dalyvavimą skatinanti ir demokratizuojanti terpė, ir toliau naudojama muziejaus kaip „**rūšiavimo namų**“ (Whitehead 1971, p. 155, p. 159; 1970, p. 50, p.56) arba „**rūšiavimo agentūros**“ (Fyfe 1995, Macdonald, 1996) samprata.

Muziejų praktikos (būdas, kuriuo muziejai klasifikuoja ir tvarko erdvę, žmones ir artefaktus) apima klasifikacijas, konceptualias sistemas ir diskursus, kurie padeda suvokti tikrovę ir jos subjektus, objektus, veikėjus ir santykius tarp jų.

Muziejus kaip klasifikacijų namas.

Nors muziejai per pastaruosius dešimtmečius transformavo, koregavo ir atnaujino savo principus, politiką ir praktiką, muziejinė institucija neatsisakė savo pirminės pasaulio charakterizavimo ir katalogavimo funkcijos.

Klasifikavimo procesas (kategorijų kūrimas per skirtumus ir derinius) reiškia ne tik kolekcijų elementus, bet ir patį muziejų, kaip instituciją, žmones, kurie jį valdo, tyrinėja ir lanko.

Muziejų ir paveldo profesionalų bendruomenė gali būti laikoma epistemine bendruomene, kuri dalijasi žinių ir diskurso sistema, kurią organizuoja ir struktūrizuoja klasifikacijos, konceptualizavimas ir sąvokos kaip supratimo vienetai.

Muziejai vaidino esminį vaidmenį kuriant ir įteisinant mokslinę veiklą. Jie sudaro pagrindą klasifikuojant ir konceptualizuojant, pavyzdžiui, gamtos ir kultūros kategorijas, siekiant toliau remti imperijos, tautos, lyties, pramonės ar gamtosaugos idealus (Bennett 2004; Gordon-Walker 2019; Yanni 1999).

Tačiau muziejai yra **įstrigę klasifikacijose**: kiekviena paroda organizuojama ir kuriama pagal tam tikrą konceptualią sistemą, kurios tvarka taip pat gali būti atkurta ir iš naujo apibrėžta.

Sąvokų klasifikacija; muziejų rinkiniams ir parodoms taikomi terminai atspindi bendras sąvokas ir gilias koncepcijas, tokias kaip laiko prigimtis ar žmonija.

Todėl konceptuali analizė gali būti naudinga priemonė būtinai savirefleksijai apie ontologinius, epistemologinius ir etinius įsipareigojimus, kuriais grindžiamos reprezentacijos muziejuose.

Taigi, kas iš tikrųjų yra muzeologija?

„**Muziejus** – tai institutas, kuriame natūraliai taikomas ir realizuojamas specifinis žmogaus santykis su tikrove“.

Muzeologija – mokslas, tiriantis specifinį žmogaus santykį su tikrove, kurį sudaro tyčinis ir sistemingas atrinktų negyvų, materialių, kilnojamųjų ir daugiausia trimačių objektų rinkimas ir išsaugojimas, siekiant dokumentuoti gamtos ir visuomenės raidą ir padaryti visapusiškai panaudojamą mokslinėje ir kultūrinėje-švietėjiškoje veikloje (Gregorová 1980, p. 20).

Gregorová nurodo tris problemines sritis, kurias reikia ištirti:

- Muziejaus santykis su tikrove ir laiku (egzistencinė ir semiotinė dimensija).

- Muziejaus santykis su visuomene (politinė ir kultūrinė dimensija)

- Praktinės muziejaus funkcijos (įskaitant muziejaus organizavimą).

Muzeologija tiria, kaip formuojamas muziejaus objektas, kokiomis vertybėmis ir sprendimais vadovaujamasi muziejaus procesuose nuo atrankos ir rinkimo iki eksponavimo ir tarpininkavimo, taigi, koks istorinis vaizdas, kultūrinis suvokimas ir gamtos vizija yra projektuojami saugomų objektų ir aplinkos atžvilgiu; koks žmogaus santykis tiek su jo fizine aplinka, tiek su istorija (Ågren 1993, p. 63).

Naujoji muzeologija

Šiandien **muzeologiniai tyrimai** apima visą kultūros paveldo išsaugojimo lauką, taip pat paveldosaugos, konservavimo ir disponavimo strategijas. Įtraukiami muziejai ir muziejiškumas kaip modernybės reiškiniai, apimantys egzistencines, kultūrines, politines ir socialines problemas, taip pat procesus ir normatyvinius pasirinkimus, vedančius į muzealizaciją.

Turime prisiminti, kad muziejus su savo rinkimo ir reprezentavimo politika taip pat yra ideologinis ir politinis atskirties įrankis (Déotte 1994).

Nematerialus paveldas taip pat labai aktualus. Muzeologija nagrinėja nematerialųjį paveldą, pavyzdžiui, kokios strategijos naudojamos siekiant išsaugoti visuomenės tradicijas, papročius ar pasakojimus.

Muzeologija taip pat nagrinėja **istorinę paveldo idėją** ir kitas fundmentalias idėjas, leidžiančias žiūrėti į istoriją kaip visumą (žr. Pettersson 2001; Molin 2003; Widenberg 2006).

Muzeologija taip pat gali ir turėtų natūraliai nagrinėti normas ir vertybes (Pettersson 2003), kurios reguliuoja vertybinius istorijų atrankos kriterijus, kontekstus ir biografijas; taip pat klasifikavimo sistemų ir taksonomijų pasirinkimus arba paradigminius, asmeninius ir kitus galinčius egzistuoti tinklus.

Ateities potencialas.

Muziejai ir menininkai:

- Menas/menininkai/muziejai yra socialinių ir kultūrinių pokyčių variklis.
- Menininkai/menas yra gyvybiškai svarbūs mūsų tapatybei.
- Menininkų ir muziejų santykiai turi būti derybiniai.
- Menininkai nebėra priklausomi nuo muziejų erdvių.
- Menininkų įgūdžius būtų galima panaudoti muziejaus vadyboje.
- Muziejai turėtų pereiti prie skaidresnės komunikacijos meno srityje.

Muziejai ir visuomenė:

- Viską aprėpti ir kontroliuoti bandantis muziejus nebeturi ateities.
- Muziejus gali būti bendrininkas su visuomene, meno ekspertas.
- Tas pats lankytojas gali turėti skirtingus vaidmenis ir poreikius, priklausomai nuo laiko ir vietos.
- Muziejus gali turėti gerbėjų.
- Muziejus turi atkreipti dėmesį į kalbą, kurią vartoja ir su kuo kalbasi (įvairovė, besikeičianti demografija).
- Meną patirti yra asmeniška: svarbi teisė dalyvauti ir net prie to prisiliesti.

Muziejai ir viešos diskusijos:

- Pilietinės veiklos grupės kaip galimi tinklai.
- Tarpkultūriškumo galimybės.
- Meno kritikų kaip interpretuotojų ir filtruotojų vaidmuo.
- Muziejai turi skirtingus dalyvavimo visuomenės diskusijose poreikius.

Muziejai ir ekonomika:

- Koks finansuotojo/savininko santykis su muziejumi?
- Daugiau dėmesio valstybės finansuojamų paslaugų skaidrumui: kas ir kodėl?
- Ar muziejus, renkantis įėjimo mokesčius, gali būti aktyvus viešosios diskusijos partneris?
- Pagrindiniai veiklos rodikliai: kas yra matuojama, pagal ką ir ar apskritai galima išmatuoti veiklas?
- Muziejų ugdomos įmonės.

Kaip valdyti muziejus, plėtoti kolekcijas, rengti parodas ir renginius, finansuoti darbą ir patenkinti auditorijos poreikius; klausimų, padedančių muziejams **nustatyti plėtros sritis**, yra daug, tačiau jiems apgalvoti reikia laiko.

Toliau pateikiamas trumpas (ir neišsamus) sąrašas, kuris gali būti **vidinio vystymosi** pradžia. Klausimai gali tapti strateginio darbo pradžia, kuri ilgainiui parems metinius veiksmų planus ir įvairių užduočių delegavimą tiek komandos, tiek individualiu lygmeniu.

Kolekcijos:

- Kolekcijos profilis: kokios yra stipriosios, kokios silpnosios pusės?
- Plėtros potencialas: ką įsigyti ir kodėl?
- Kolekcijos naudojimas: kaip kolekcija naudojama ir kaip ji turėtų būti tobulinama fizinėje erdvėje realiu laiku ir internete?

Parodos ir renginiai:

- Parodų ir renginių profilis ir kokybė: kokiais kriterijais vadovaujamasi priimant sprendimus?
- Bendradarbiavimo ir gamybos modeliai: ar darbo būdai efektyvūs, ar galima ką nors padaryti geriau ar kitaip?
- Partneriai: kas yra svarbiausi strateginiai partneriai ir kodėl?

Tyrimas:

- Mokslinių tyrimų politika: ką jūsų muziejus tiria ir kodėl? Kas bus pasiekta? Pavyzdžiai: kilmės ir restitucijos tyrimai, istorijos, lyčių tyrimai ir kt.
- Partneriai: kas yra svarbiausi strateginiai partneriai ir kodėl?
- Naujos kompetencijos: ar egzistuoja praktika, kuri užtikrina, kad mokslininkai galėtų pradėti tyrinėti?

Švietimas ir komunikacija:

- Tikslinės grupės ir segmentai: į ką jūsų muziejus investuoja?
- Lankytojų patirtis: kokį ambicijų lygį atstovauja jūsų muziejus? Kas yra žadama klientui fizinėje vietoje ir internete?
- Nauji metodai: kaip dirbate su savo auditorija?
- Hibridinės strategijos: kaip skleidžiate informaciją ir kuriate patirtį įvairiose platformose?

Viešos diskusijos ir visuomenė:

Muziejaus balsas: kaip jį naudoja jūsų muziejus, kas yra svarbiausia?

Aiški strategija ir pagrindiniai pranešimai: kokios yra svarbiausios žinutės, kurias norite perduoti bet kokiomis aplinkybėmis?

Muziejus kaip terpė: kokiais kanalais jūsų muziejus komunikuoja svarbiausias problemas? Ar galima juos toliau plėtoti?

LITERATŪRA

Enqvist, J. (2021). Reflections on Museology–Classifications, Conceptualisations and Concepts at the Core of Museology Theory and Practice. Museum Studies–Bridging Theory and Practice.

Smeds, K. (2018). Museum science?. Nordisk Museologi, (1), 154-156.

Pettersson, S. (2018). Museology opens opportunities. A new generation of museums. Nordisk Museologi, (1), 134-136.

Hakamies, I. (2021). Practicing Museums: Museum People, Museum Work and Change in Practice.

Berger, M (ed.) 2004 Museums of Tomorrow. A Virtual Discussion. Santa Fe: Center for Art and Visual Culture & Georgia O'Keeffe Museum Research Center Santa Fe.

Genoways, H H (ed.) 2006 Museum Philosophy for the Twenty-first Century. Lanham, New York, Toronto & Oxford: Altamira Press.

1.1 MOKYMO PASIŪLYMAS 2 – PRIEINAMUMAS ŠIUOLAIKINĖJE MUZEOLOGIJOJE IR PAVELDO DISKURSE

(Urša Valič, University of Ljubljana)

Kas yra muziejus? (Diskusija)

„Muziejus – tai **ne pelno** siekianti, **stabili** visuomenei ir jos plėtrai tarnaujanti, visuomenei atvira **institucija**, kuri **įgyja, saugo, tiria, komunikuoja ir eksponuoja** ugdymo tikslais **materialųjį** ir **nematerialųjį** žmonijos ir jos aplinkos **paveldą**, siekianti **ugdyti, tyrinėti ir mėgautis** kultūros paveldu.“ (ICOM muziejų apibrėžimas nuo 2007 m.)

Žodis muziejus -> senovės graikų **Μουσεῖον**: vieta, skirta mūzoms -> įkvėpimo vieta, vieta, kuri įkvepia! -> Kultūros paveldas kaip praeities įkvėpimas dabarčiai ir ateičiai.

Paveldas (kultūros paveldas)

kažkas, ką paveldėjome iš savo protėvių, iš praeities kartų -> ar viskas gali būti paveldas? (diskusija) -> TAIP ir NE: (socialinė) atranka; stiprus emocinis ryšys -> svarbi reikšmė ir vertė mums kaip individams ir kaip kolektyvui.

Skirtingi paveldo tipai:

+ **Kultūros paveldas:** bet koks dalykas ar reiškinys, kuris turi estetinę, istorinę, mokslinę ar dvasinę reikšmę.
  Gamtinis paveldas: bet koks gamtos objektas ar reiškinys, laikomas turinčiu mokslinę arba dvasinę reikšmę.
+ **Materialus paveldas:** objektai, architektūra, menas, knygos, dokumentai…
  Nematerialus paveldas: tikėjimai, tradicijos, dainos, folkloras, žinios...

Požiūriai į PAVELDĄ:
- **Pozityvus požiūris į paveldą:** praeities, dabarties ir ateities santykis -> mūsų buvimo laike tęstinumas -> paveldo svarba mūsų tapatybei.
- **Kritiškas požiūris į paveldą:** ką mes laikome paveldu ir kodėl? Kaip ir kodėl praeitis (re)konstruojama dabartyje? Kokie visuomeniniai santykiai ir galios santykiai konstruojami dabartyje, palyginti su praeitimi?...

Muziejų istorija ir šiuolaikinės muzeologijos raida

Muziejai praeityje:

- įvairių praeities ir šiuolaikinių žmonių visuomenių materialaus paveldo kolekcijos -> daiktai, meno kūriniai ir kt. -> lobiai, turtai -> valdantis elitas.
- šventyklos, relikvijos -> artefaktai susiję su tikėjimais -> religija.
- intelektualinis gyvenimas, tyrimų tikslai (pvz., Aleksandrijos muziejus, biblioteka ir zoologijos parkas) -> intelektualai.
- *Renesansas:* privačios elito, aukštuomenės kolekcijos -> *įdomybių kabinetai, studijų kambariai (studiola)* -> paveldo ar kolekcijų (ypač senų, retų, gamtos įdomybių, vertingų daiktų ir kt.) tyrinėjimas -> pusiau atvira pasirinktiems lankytojams -> atvira „visuomenei“ -> savininkas socialinis statusas -> prestižas.

- *Apšvieta:* muziejų atvėrimas ir prieinamumas platesnei visuomenei -> pirmiausia ribota prieiga viduriniajai ir aukštesnei soc. klasėms, vėliau atvėrimas platesnės visuomenės mokymui (švietimui) -> lygių žmogaus laisvių, lygybės idėjos.
    - ASHMOLEAN MUZIEJUS (1677 -> Elias Ashmole) -> 1683: pirmasis modernus muziejus, atviras visuomenei; monetų kolekcija, knygos, graviūros, geologiniai pavyzdžiai, zoologiniai pavyzdžiai (dodo) -> kolekcionieriai, keliautojai, botanika.
    - LUVRAS PARYŽYJE -> 1793 m. -> Prancūzijos revoliucinės idėjos -> karališkųjų kolekcijų atidarymas visų soc. statusų ir klasių žmonėms.
- XVIII a. pabaiga – XIX a. (iki XX a. vidurio):
  - tautinių valstybių formavimas -> nacionalinės ideologijos ir tapatybės -> muziejų svarba renkant, išsaugant ir pristatant nacionalinį palikimą -> kolektyvinio identiteto formavimas -> manipuliavimas valdančiojo elito -> tradicijų suformavimas (Eric Hobsbawm)
  - imperializmas ir kolonializmas -> palaikomas (kultūrinio) evoliucionizmo -> probleminiai civilizacijos ir kultūros diskursai, nukreipti prieš primityvias visuomenes, laukinius ir gamtą -> kolonijiniai muziejai -> antropologiniai muziejai ir žmonių zoologijos sodai: rasizmo idėjų, baltųjų viršenybės, eurocentrizmo ir kt. samprata (-> kulminacija nacistinės Vokietijos laikotarpiu)

  Rekomenduojami filmai peržiūrai ir probleminių rasizmo ir fašizmo sampratų muziejuose ir humanitariniuose bei socialiniuose moksluose aptarimui:
  Bjauri žmonių zoologijos sodų istorija: https://youtu.be/i0VOb8HNIJo
  Žmonių zoologijos sodai: pamiršta mokslinio rasizmo istorija Amerikoje: https://youtu.be/nY6Zrol5QEk
  Sveiki atvykę į “paskutinį pasaulio kolonialinį muziejų” Belgijoje : https://youtu.be/PYxWXdFBykw

- XX amžiaus antroji pusė: pokario žiaurumai (genocidai, holokaustas), dekolonializacija, feministinis judėjimas, studentų judėjimas ir kt. -> galios santykių, hierarchijų, hegemonijų, tradicinių tapatybių apmąstymas ir kvestionavimas -> hierarchiškai sukonstruotos žinios universitetuose ir universitetinės žinios muziejuose: koks galių pozicijos pasiskirstymas? (Michel Foucault) -> skirtingų balsų integravimas ir įtraukimas į muziejaus diskursą

ŠIUOLAIKINIAI MUZIEJAI ir MUZEOLOGIJA

- paradigmos ir požiūrio į praeitį keitimas:
    - galime pasimokyti iš praeities (atminimas);
    - nėra tik vieno požiūrio į praeitį (daugiabalsiškumas);
    - nepakankamai tyrinėta praeitis (moterys, vaikai, žmonės su negalia, engiamieji ir pan.);
    - žinių hierarchijos dekonstrukcija: žmonių patirtis taip pat svarbi praeities interpretacijai.
    - …

-> **praeitis kaip diskursyvi erdvė, kurioje prasmė derinama per socialinius santykius**

- XX a. 90-ieji:
- Muziejai kaip kontaktinės zonos (James Clifford) -> skirtingų kultūrinių sluoksnių žmonių susitikimų erdvė, sukurianti sąveiką, įveikiančią prievartos, radikalios nelygybės ir įvairių konfliktų sklaidos sąlygas.
- Muziejaus diskurso liberalizavimas ir demokratizavimas (Davidas Flamingas) -> muziejaus atvėrimas platesnei auditorijai.

- Eilean Hooper – Greenhill: **„modernistinis muziejus“** (autoritetingas žinių, interpretacijų ir dominuojančio naratyvo kūrėjas) VS. **„post-muziejus“** -> nuo tiesiog okuliarinės, vizualinės patirties iki labiau įkūnytos patirties -> epistemologinė patirtis: žinios, pagrįstos kasdiene lankytojų patirtimi, įtraukiančios emocijas ir vaizduotę[2] -> lankytojas ne tik pasyvus, bet ir aktyvus agentas -> DALYVAVIMAS! -> Dalyvaujantis muziejus (Nina Simon) -> Muziejaus svarba ir AKTUALUMAS šiuolaikinėje visuomenėje.
- Bendradarbiavimas tarp muziejaus ir jo socialinės aplinkos -> visuomenės dalyvavimas -> **"PAVELDO BENDRUOMENĖS"** (Leontine Meijer - van Mensch ir Peter van Mensch) -> Muziejų ETIKA ir ATSAKOMYBĖ.
- **MUZIEJŲ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ** -> socialinių konfliktų ir skirtumų nepaisymas -> intersekcinis požiūris: lytis/feministinė ir LGBTQ+, lytinė orientacija, amžius, negalia, rasė, klasė... muziejuose keliami klausimai -> muziejai kaip **agonistinė erdvė** (Bernadette Lynch) ; muziejus kaip **AKTYVUS** agentas -> keliantis galios ir socialinės nelygybės klausimus (Richard Sandell, Jocelyn Dodd, Rosemarie Garland-Thomson). **MUZIEJŲ ATVĖRIMAS NEĮGALIEMS ŽMONĖMS** -> ne tik ieškant prieinamumo formų, bet ir reflektuojant muziejaus kaip praeities bei tapatybės raiškos erdvę per kūrybines praktikas ir kultūros paveldo naudojimą.
- ICOM -> Prague, 24th August 2022 Naujas muziejaus apibrėžimas: ICOM -> Praha, 2022 m. rugpjūčio 24 d

  „Muziejus – tai ne pelno siekianti, stabili visuomenei tarnaujanti institucija, kuri tyrinėja, renka, konservuoja, interpretuoja ir eksponuoja materialųjį ir nematerialųjį paveldą. Visuomenei atviri, prieinami ir įtraukūs muziejai skatina įvairovę ir tvarumą. Jie veikia ir komunikuoja etiškai, profesionaliai, įtraukia bendruomenes ir siūlo įvairią patirtį, skirtą mokymuisi, mėgavimuisi, apmąstymams ir dalijimuisi žiniomis.”

  -> Šiuolaikiniai muziejų iššūkiai: prieinamumas, įtraukimas, įvairovė, tvarumas, dalyvavimas, etika.

2 Taip pat žiūrėkite Grahamo Blacko **įtraukaus muziejaus** koncepciją.

1.2 ĮTRAUKIMAS IR BENDRADARBIAVIMO PRAKTIKA

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Paskaitoje bus pristatomi dalyvaujamosios paradigmos pagrindai ir apžvelgiama XX a. pedagogo Paolo Freire'o „*engiamųjų pedagogikos*“ koncepcija”, kuri apibrėžia specifinį pedagoginį procesą tarp pedagogo ir mokinių („dalyvių“), pasitelkiant „*kritinės sąmonės*“ ugdymą, leidžiantį atpažinti nesąžiningas, neegalitarines priespaudos sistemas ir situacijas bei ieškoti tvarių sprendimų, siekiant jas pakeisti.

Be to, studentai aptars muziejų vaidmenį visuomenėje, remiantis šiuolaikine muziejine paradigma (žr. 1.1 paskaitą), supras, kokie muziejaus vaidmenys dominavo praeityje (pvz., muziejai kolonijinėje praeityje, nacistinės Vokietijos muziejai, žmogaus zoologijos sodai), kokie jie yra dabar ir kokie bus ateityje. Šiuolaikinė muziejinė paradigma reikalauja, kad muziejai bendradarbiautų su savo socialine aplinka, rūpintųsi paveldu, jo dokumentavimu, interpretavimu, saugojimu ir reprezentavimu. Apskritai XXI amžiaus muziejinė darbo praktika perėjo iš priekinės scenos (t. y. ekspozicijos ir edukacijos) į užkulisius (t. y. rinkimą, konservavimą ir dokumentavimą).

Bus pristatyta Ninos Simon dalyvaujamojo muziejaus paradigma, supažindinama su paradigmos privalumais ir trūkumais, atskleidžiama, kaip dalyvaujamoji paradigma keičia darbo praktiką ir dekonstruoja galios santykius muziejuose, įtraukiant žmonių su negalia dalyvavimą.

Tikslai ir uždaviniai:

- Įgyti pagrindinių žinių apie dalyvaujamąjį požiūrį.
- Suprasti muziejų vaidmenį, aktualumą ir svarbą praeities, dabarties ir ateities visuomenėse.
- Suprasti bendradarbiaujančio ir dalyvaujančio muziejaus paradigmas, skirtas efektyviau įtraukti žmones su įvairia negalia.

Diskusiniai klausimai:

- Koks muziejaus vaidmuo visuomenėje? Kaip studentai įsivaizduoja muziejų ateityje?
- Pateikite dalyvaujamojo muziejaus praktikos atvejo analizę (projektą, tyrimą ir pan.) ir aptarkite dalyvavimo metodo privalumus ir trūkumus. (Atvejų tyrimus galite rasti toliau pateiktuose šaltiniuose.)
- Aptarkite su studentais, kaip žmonės su negalia galėtų būti socialiai įtraukti, taikant dalyvaujamąjį požiūrį.

Šaltiniai:

BUNNING, Katy, KAVANAGH, Jen, MCSWEENEY, Kayte, SANDELL, Richard. 2015. Embedding plurality: Exploring participatory practice in the development of a new permanent gallery. http://journal.sciencemuseum.ac.uk/browse/issue-03/embedding-plurality-exploring-participatory/

CUNO, James. 2007. 'Money, Power, and the History of Art. Whose money? Whose power? Whose art history?' In: Sheila Watson, (ed.) *Museums and their communities*. London, New York: Routledge. P. 510–518.

FREIRE, Paolo. 2005 (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York and London: Continuum. https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf

GOLDING, Viv, MODEST, Wayne, et all. 2013. *Museums and Communities: Curators, Collections and Collaboration*. London and New York: Bloomsbury Academic.

SANDELL, Richard. 2003. 'Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change.' *Museum and society* 1 (1): 45–62.

SIMON, Nina.2010. The Participatory Museum. http://www.participatorymuseum.org/

MEIJER-VAN MENSCH, Léontine. 2013. New Challenges, New Priorities: Analyzing Ethical Dilemmas from a Stakeholder's Perspective in the Netherlands. In: J. Marstine, A. A. Bauer in C. Haines (ed.), *New Directions in Museum Ethics*. London and New York: Routledge, p.:40–55.

VALIČ, Urša and PALAIĆ, Tina, ed. 2015. *Accessibility of cultural heritage to vulnerable groups: Study on the availability and provision of technical conditions to provide vulnerable groups with access to cultural heritage*. Ljubljana: Slovene Ethnographic Museum. https://www.etno-muzej.si/files/elaborat_eng.pdf

VAN MENSCH, Peter and MEIJER - VAN MENSCH, Léontine . 2015 (2011). *New Trends in Museology*. Celje: Celje Museum of Recent History.

WATSON, Sheilla, ed. 2007. *Museums and their Communities*. London and New York: Routledge.

Other inspiring resources:

BIENKOWSKI, Piotr; *No longer us and them: How to change into a participatory museum and gallery*: https://www.phf.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/Our-Museum-Report_April-2016-double-page.pdf

MURAWSKI, Mike; *Participatory practices in the museum space: A disection*: https://artmuseumteaching.com/2017/05/11/participatory-practices/

MUSEUM ASSOCIATION; *Power to the People: A self-assesment framework for participatory practice*: https://ma-production.ams3.digitaloceanspaces.com/app/uploads/2020/06/18145349/Power-to-the-People-2018.pdf

WORRAL, Page; *The Importance of Participatory Practice in Museums*: https://mainlymuseums.com/post/832/the-importance-of-participatory-practice-in-museums/

Human Remains at the Museum fü Naturkunde: https://www.museumfuernaturkunde.berlin/en/human-remains-museum-fur-naturkunde

1.2 MOKYMO PASIŪLYMAS 2 – DALYVAVIMO PARADIGMA

- **Dalyvavimas** kaip procesas, kurio metu žmonės tampa **įtraukti, aktyvūs, dalyvaujantys**: žmonių, kaip pasyvių stebėtojų, vaidmuo pakinti į **aktyvių veikėjų**.

- 21-ajame amžiuje muziejų darbo praktika iš **priekinės scenos** (t. y. ekspozicijos ir edukacijos) pasikeitė į **užkulisinę** (t. y. rinkimą, konservavimą ir dokumentavimą) muziejų veiklą (Van

Mensch, Meijer Van Mensch).

- Teorinis pagrindas – XX amžiaus 6-asis dešimtmetis: **Paulo Freire** -> *engiamųjų pedagogika*, *kultūrinis veiksmas už laisvę*, kritinės sąmonės ugdymas ir kt. Ugdymas kaip **dialogas** tarp pedagogo (koordinatoriaus) ir studento (dalyvio) -> vystyti su studentu **kritinę sąmonę** (sąmoningėjimo procesas) -> sąmonės, **gebančios suprasti tikrovę ir daryti poveikį**, siekiant ją **pakeisti**, vystymas.

  ↓

  socialus, aktyvus, angažuotas... šiuolaikinio muziejaus vaidmuo

- Per dalyvaujamąją praktiką -> muziejaus transformaciją -> **galios santykius** tarp kuratoriaus "kuris žino viską" ir "nežinančio, pasyvaus" lankytojo -> **dekonstruoti** -> kitokias, labiau subalansuotas žinias, etc. -> naujas auditorijas (idealistiška -> ne visi žmonės yra suinteresuoti aktyviai dalyvauti muziejuose)

- Dėmesį atitraukus nuo finansų -> **socialinė muziejų svarba** -> **praeityje ir ateityje** (filmai apie žmonių zoologijos sodus ir muziejų vaidmenį kolonijinėje eroje, nacistinės Vokietijos vaidmuo ir propaganda muziejuose)

- **Dalyvaujančio muziejaus** karkasas, autorė Nina Simon (2010):
  Kaip kultūros institucijos gali atrasti tvarius ryšius su visuomene ir parodyti savo vertę bei aktualumą šiuolaikiniame gyvenime?
  Įtraukti žmones kaip **kultūros dalyvius**, o ne tik pasyvius vartotojus.

  Dalyvaujanti kultūros įstaiga
  *„**Kurti** reiškia, kad lankytojai savo idėjomis, daiktais, kūrybine raiška drauge prisideda prie institucijos. **Dalijimasis** reiškia, kad žmonės aptaria, parsineša namo, remiksuoja ir perskirsto tai, ką mato ir ką daro apsilankymo metu. **Susisiekimas** reiškia, kad lankytojai bendrauja su kitais žmonėmis – darbuotojais ir lankytojais – kurie turi bendrų interesų. **Turinys** reiškia, kad lankytojų pokalbiai ir kūryba yra orientuoti į įrodymus, objektus ir idėjas, svarbiausias atitinkamai institucijai.”* (Simonas, 2010: ii-iii)

  Visuomenės dalyvavimas moksliniuose tyrimuose (Rick Bonney & the team): **indėlis, bendradarbiavimas, bendras kūrimas, globos** modelis -> **visuomenės įtraukimo** į skirtingus projekto etapus mastas ir **institucijos turinio kontrolė**.

- Toks bendradarbiavimas suteikia lankytojams **aktyvų vaidmenį kuriant reprezentacijas apie save** ir tam tikru mastu **socialinę-politinę galią**.

Įtraukimas ir **dalyvavimas**:

- **Įtraukumas** reiškia, kad visi turi **lygias galimybes lankytis kultūros renginiuose**, **įgyti kultūrinės patirties** ir **reikštis per kultūrines praktikas**.

- **Dalyvavimas** reiškia ne tik galimybę būti, dalyvauti kultūros renginyje, bet ir galimybę **kartu kurti**, **bendradarbiauti** ir **formuoti kultūrinį turinį**.

Muziejai galėtų prisidėti prie didesnės įvairių socialinių grupių socialinės įtraukties įvairiais lygmenimis. (Richard Sandell)

1. Individualiu lygmeniu asmenų bendradarbiavimas su muziejumi gerina jų savigarbą, pasitikėjimą savimi ir kūrybiškumą.

2. Bendruomenės lygmeniu muziejai veikia kaip socialinio atsinaujinimo iniciatoriai, skatindami įgalinimą ir aktyvų vaidmenį jų vystyme.

3. Galiausiai, įtraukiančių bendruomenių, kolekcijų ir parodų reprezentavimas skatina toleranciją ir abipusę pagarbą bei padeda atsikratyti stereotipų.

Dalyvavimo paradigmos kritika ir spąstai:

- Suabejojama darbo kokybe, patikrinimu ir autentiškumu.

- Dalyvavimą skatinantys projektai taip pat gali sukurti nesubalansuotus galios santykius, kurie sukuria vienos socialinės grupės nelygybę ir socialinę atskirtį kitos atžvilgiu. -> pripažinti galimą valdžios uzurpavimą -> svarbų **kuratorių, kaip profesionalų**, galinčių **atpažinti ir demistifikuoti galios santykius** bei prisiimti **atsakomybę už žinių kūrimą ir platinimą** muziejuose, vaidmenį. (James Cuno)

- Leontine Meijer Van Mensch: „**dalyvavimo paradigma**“ dažnai vertinama kaip tam tikras **muziejinių įrankių ir procesų demokratizavimas**, o **visos šalys** dalyvauja **skirtingais sprendimų priėmimo lygmenimis** -> **nėra garantijų dėl lygiateisiškumo** derantis muziejų reikaluose, priešingai, susiklosčiusiems **santykiams tarp muziejaus ir socialinių grupių** dažnai būdingi **konfliktai ir ginčai.**

1.3 MUZIEJŲ ETIKA

Ernesta Molotokienė (Klaipėdos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Etika yra filosofijos disciplina, kuri siekia reflektuoti ir apibrėžti vertybes bei jomis paremtus veiksmus, svarbius tiek privačiame, tiek viešame žmogaus gyvenime. Vertybės yra laisvai pasirenkamos individo, jos nėra kokių nors institucijų primestas konkrečių taisyklių rinkinys. Šis aspektas yra svarbus, kalbant apie muziejų sektorių. Muziejus yra institucija, kuri egzistuoja bendru skirtingų šalių susitarimu, todėl tai yra laisva ir dinamiška institucija. Muziejuje etika gali būti apibrėžiama kaip diskusijų procesas, kuriuo siekiama nustatyti pagrindines vertybes ir principus, kuriais remiasi muziejaus darbas.

Muziejų etika analizuoja teorinius ir praktinius elgesio filosofijos elementus, susijusius su įvairių lygių problemomis šių laikų muziejininkystėje ir muziejuose. Ši diskusija apima tokias procedūras kaip artefaktų pirkimas, čiabuvių teisės, repatriacija, eksponavimo politika, objektų išsaugojimas ir švietimo vaidmuo, taip pat kasdienis muziejaus valdymas.

Muziejaus etika reiškia daugiau nei sutartinės ar teisinės atsakomybės vengimą ar elgesio kodekso detales; ji yra asmeninių ir institucinių įsipareigojimų ir standartų, kurie visą laiką reglamentuoja visų muziejaus bendruomenės narių elgesį, sistema. Žvelgiant plačiau, muziejai pripažįsta globalių problemų, su kuriomis susiduria plačioji visuomenė, tokiu kaip taika, saugumas, laisvė ir neatidėliotinas poreikis tausoti aplinką, etines pasekmes.

ICOM etikos kodekse numatyti minimalūs standartai, kurie gali būti laikomi pagrįstais visuomenės lūkesčiais ir pagal kuriuos muziejų ekspertai ir praktikai gali įvertinti savo veiklą, taip pat kurti ir didinti muziejų vertę.

Tikslai ir uždaviniai:

- Suteikti žinių apie pagrindinius etinius principus tiems, kurie dirba muziejuose, atsižvelgiant į jų pareigas.
- Spręsti pagrindines valdymo problemas ne tik istoriniu aspektu, bet ir universaliu lyginamuoju požiūriu, atsižvelgiant į aktualijas, susijusias su eksponavimu, kolekcijų pristatymu, jų išsaugojimu ir sklaida bei muziejaus vizijos kūrimu.
- Suteikti muziejaus darbo etikos ir vertybių etines gaires, įskaitant valdymą, kuravimą, administravimą, ekskursijų vedimą, mokslinius tyrimus, švietimą, viešuosius ryšius ir kt.
- Suteikti žinių apie skirtingus įvairių šalių etikos kodeksus, susijusius su muziejais ir ICOM įveiklinimu.

Diskusija:

- Kokia yra muziejų etikos kilmė, pobūdis ir raida?
- Kokie etikos principai turi galioti visuose muziejuose visame pasaulyje?
- Kaip šiuolaikinė visuomenė, muziejininkystės srities profesijos ir muziejų etika sąveikauja ir daro įtaką viena kitai?
- Ar muziejų etikos retorika yra perteklinė, atsižvelgiant į įprastos praktikos realijas?
- Ar muziejai turėtų rengti mokymus apie atskiros institucijos ir muziejaus bendruomenės etikos standartus?
- Kas yra muziejų etikos kodeksas ir kokia jo reikšmė?

Šaltiniai:

EDSON, Gary, ed. 1997. *Museum Ethics: Theory and Practice*. London: Routledge.

YERKOVICH, Sally. 2016. *A Practical Guide to Museum Ethics*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

MILLER, Steven. 2018. *The Anatomy of a Museum*. New York: Wiley-Blackwell.

MARSTINE, Janet., ed. *The Routledge Companion to Museum Ethics. Redefining Ethics for the Twenty-First Century Museum*. London: Routledge, 2011.

Running a Museum: A practical Handbook (ICOM 2004).
http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf
ICOM Code of Ethics for Museums (ICOM 2006)
http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf
Key concepts of Museology (ICOM / Armand Colin 2010)
http://icom.museum/uploads/tx_hpoindexbdd/Museologie_Anglais_BD.pdf
http://www.youtube.com/watch?v=cjx1F-N3YbQ
The Role of Museums Today
http://www.youtube.com/watch?v=YxMxP83iXNM
http://www.youtube.com/watch?v=pfBKnRlAdTs
http://www.youtube.com/watch?v=1gFuEvTTjQY

1.3. MOKYMO PASIŪLYMAS – MUZIEJAUS ETIKA

Grįžtant prie filosofijos ištakų: kas yra etika?

Etika: gero ir blogo elgesio kriterijų tyrimas.

Šis mąstymas paveikė daugelį Vakarų filosofijos ir mokslo aspektų, įskaitant etiką; **daugelis žmonių neigia universalaus profesinės etikos kodekso galimybę.**

Tačiau yra tam **tikrų principų**, kurie dėl savo plataus taikymo yra universalesni, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, **pagrindinis etikos kodekso tikslas – kelti profesinės praktikos lygį.**

Muziejų profesijai šis tikslas pasiekiamas padedant išlaikyti muziejų bendruomenės profesinį statusą, stiprinant muziejų vaidmenį ir atsakomybę visuomenėje.

Ar muziejaus profesionalumas turėtų prasidėti nuo etikos?

A museum has a special identity that includes the standards, values, norms, and philosophies that determine how the institution operates.

The ethical challenge is to determine the common ground for maximizing shared values and to ascertain the means for resolving differences.

The ethical interrelationship of museum activities:

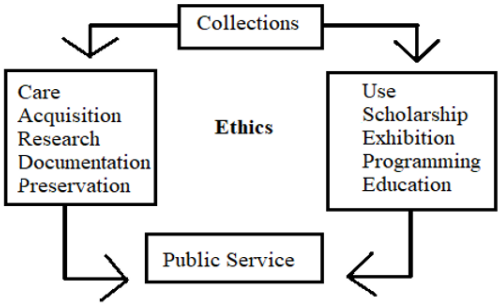

Ar profesinis meistriškumas yra susijęs su etika?

Pirmosios teisingo ar etiško elgesio sąvokos buvo suformuluotos kaip pareigos (Bowne, 1892).

Muziejaus profesijai besiformuojant, darbuotojams buvo skiriamos pareigos ir atsakomybė, kuri turėjo tapti etinės praktikos pagrindu. Atspindėdamas tą pradžią, pirmasis Amerikos muziejų asociacijos priimtas etikos kodeksas buvo pavadintas Muziejų darbuotojų etikos kodeksu (AAM 1925).

Tačiau sudėtingėjant muziejams ir muziejų veiklai, etinės praktikos lūkesčiai tapo labiau susiję su bendruomnės įtraukumu.

Kas atsakingas už etiškus veiksmus?

Kiekvienas muziejaus darbuotojas yra atsakingas už savo sprendimus ir veiksmus priimtinos muziejaus praktikos ribose.

Kas iš tikrųjų yra profesinės etikos kodeksas?

Etikos kodeksas – tai ne išorinių vertybių primetimas muziejaus bendruomenei, o metodas suprasti profesijos pagrindus.

Trumpa muziejų etikos kodekso istorija ir raida:

Amerikos muziejų asociacija paskelbė Muziejų darbuotojų etikos kodeksą 1925 m. Naujoji Zelandija sukūrė muziejų etikos kodeksą 1977 m. Kanada ir Izraelis sukūrė kodeksus 1979 m. Australijos kodeksas galioja 1982 m., o Jungtinėje Karalystėje – 1983 m. Vokietijos Federacinės Respublikos muziejų asociacija 1984 m. paskelbė Amerikos muziejų asociacijos kodo vertimą nacionalinės diskusijos tikslais.

ICOM profesinės etikos kodeksas buvo priimtas 1986 m. lapkritį (van Mensch, 1989 m.), ir nuo to laiko daugelis šalių priėmė ICOM profesinės etikos kodeksą, taip patvirtindamos nacionalinį ir tarptautinį įsipareigojimą siekti profesionalumo.

Tarptautinė muziejų taryba (ICOM). ICOM muziejų etikos kodeksas

Vadovaudamiesi šia tarptautine etikos standartų sistema, muziejai vis aktyviau dalyvauja saugodami svarbias pasaulinio paveldo dalis: savo kolekcijose ir daugiašalėse bendradarbiavimo programose; taip pat ir už muziejų ribų, ypač kai kyla pavojus kultūros paveldui – tai vis dažniau kyla dėl socialinių sukilimų, ginkluotų konfliktų ir stichinių nelaimių.

ICOM muziejų etikos kodekso tikslai:

- ✓ Nustatyti minimalius profesinius standartus ir skatinti pripažinti bendras vertybes.
- ✓ Įtraukti tarptautines muziejų bendruomenes.
- ✓ Diskutuoti įvairiomis su muziejais susijusiomis temomis, tokiomis kaip apsauga, kolekcijų tvarkyba, malonus elgesys su lankytojais, sklandus visų raštvedybos darbų atlikimas ir kt.
- ✓ Daugiau akcentuoti mokymo dalį.
- ✓ Atnaujinti žinias, vertybes ir principus, kurie geriausiai tinka visiems specialistams.

Pagrindinė etiškai prieštaringa tezė tolesnei diskusijai apie muziejų etiką:

- ✓ Etikos kodeksai negali užkirsti kelio neetiškam elgesiui.
- ✓ Moralė yra platesnė ir siekia už etinių nuostatų ribų ir už kodekso ribų.
- ✓ Kaip kodai galėtų susidoroti su daugybe kintamųjų? Neabejotina, kad tai nei įmanoma, nei pageidautina, todėl paliekamos durys individualiam vertinimui ir veiksmams be elgesio gairių.
- ✓ Pavyzdžiui, ICOM muziejų etikos kodekse vartojamas žodis „turėtų“. Žodis „turėtų“ yra labai toli nuo „privalo“ – pirmasis apima per daug kintamųjų, o antrasis kartu su „bus“ arba „nebus“ suvokiamas kaip įsakymas. „Turėtų“ reiškia „neprivalo“. „Turėtų“ yra per daug neaiški sąvoka, kad būtų įpareigojanti. Ar tai reiškia, kad tokio etikos kodekso laikymasis tapo „imk arba palik“, asmeninio pasirinkimo ar net sąžinės problema?
- ✓ Muziejai palaiko pasitikėjimo ryšius su visuomene ir yra atskaitingi šiai bendruomenei už tolesnį savo egzistavimą. Kai šis pasitikėjimas pažeidžiamas dėl netinkamo elgesio, suabejojama muziejaus etika.
- ✓ Taip pat neabejotina, kad nors etinis kontekstas nuolat kinta ir vystosi, ne kiekviena

aplinkybė gali būti aprėpta etikos kodeksais, todėl jos patenka į pilkąsias moralės sritis. Dėl to muziejaus etika palaipsniui pereis į kitą dimensiją – nestruktūruotą, nereguliuojamą, laisvą sąžinės dimensiją.

1.4 AUDITORIJAS PLĖTRA

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Šiuolaikiniai muziejai tampa vis labiau prieinami, tačiau vis dar yra muziejų, kuriems trūksta lankytojų, ypač lankytojų su negalia. Be to, muziejai taip pat konkuruoja dėl dėmesio su kitomis kultūros institucijomis, tokiomis kaip kino teatrai, bibliotekos, koncertų salės ir kt., ir įvairiomis komunikacijos priemonėmis (masinės žiniasklaidos priemonės, tokios kaip televizija ar socialinė žiniasklaida, soc. tinklai ir kt.) Ką gali padaryti muziejai, kad būtų labiau matomi visuomenėje? Kaip muziejai gali pagerinti savo santykius su visuomene, su lankytojais ir ypač tais, kurie iki šiol nesilanko muziejuose? Kaip muziejus gali pritraukti naujų lankytojų, o ypač kaip padaryti jį prieinamesnį ir įtraukesnį? Muziejai gali kreiptis į lankytojus tyrinėdami, skirstydami į segmentus ir taikydami, kurdami auditorijos plėtros planus. Paskaitoje siekiama pateikti pagrindines žinias apie muziejaus auditorijos ugdymą: nuo supratimo, ką ši sąvoka reiškia ir kaip susijusi su muziejaus auditorijos segmentavimu, iki muziejaus auditorijos plėtros plano parengimo, į kurį per prieinamumo strategiją įtraukiami ir žmonės su negalia.

Tikslai ir uždaviniai:

- Supažindinti mokinius su auditorijos ugdymu ir paaiškinti jos svarbą muziejams.
- Suprasti auditorijos tipų, auditorijos segmentavimo, auditorijos motyvacijos tyrimo ir kt. pagrindus.
- Suprasti auditorijos plėtros plano pagrindus.

Diskusija:

- Kas skatina studentus lankytis kultūros vietose (palyginkite kiną, koncertus, muziejus ir pan.) ir kas turi įtakos jų apsisprendimui?
- Kaip muziejai galėtų tobulinti savo auditorijos plėtros planus, kad pritrauktų daugiau žmonių su negalia?
- Užduotis: pažvelkite į kai kuriuos muziejų auditorijos plėtros planus ir misijos formuluotes. Ar žmonės yra jų organizacijų centre? Ar tokios sąvokos kaip įtraukimas ir prieinamumas minimos jų planuose? Ar žmonės su negalia yra įtraukti į jų planus ir misijas? Kaip muziejai galėtų tai pagerinti?

Šaltiniai:

BLACK, Graham. 2005. *The Engaging Museum: Developing Museums for Visitor Involvement*. London, New York: Routledge.

LANG, Caroline, REEVE, John and WOOLLARD, Vicky. 2006. The responsive museum: working with audiences in the twenty-first century. Farnham: Ashgate Publishing Ltd. (2016 New York: Routledge)

SOLIMA, Ludovico. 2017. Museums, accessibility and audience development. In: Mara Cerquetti, ed. *Bridging theories, strategies and practices in valuing cultural heritage*. Macerata: EUM - Edizioni Università di Macerata, p. 225 - 240.

Audience Development Toolkit (Transforming Future Museums: International Museum Academy Greece, British Council): https://www.britishcouncil.gr/sites/default/files/ima-audience-development-toolkit.pdf

GAMMON, Ben. *How to Write an Audience Development Plan: A Quick Guide*: https://museum-id.com/write-audience-development-plan-quick-guide-ben-gammon/

1.4 MOKYMO PASIŪLYMAS – AUDITORIJOS PLĖTRA

Pristatymo santraukai:

- https://www.adesteproject.eu/sites/default/files/resources/attachments/ADESTE_Training_Guidelines_EN.pdf
- http://engageaudiences.eu/files/2017/04/Guide-PART-I-NC-04-17-031-EN-N.pdf
- http://engageaudiences.eu/files/2017/05/StudyonAudienceDevelopment-Easy-to-Read-Summaryv2.pdf
- https://www.culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2013/04/Audience-Development-Manifesto1.pdf
- https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/conference-audience_en.pdf
- Agatos Etmanowicz paskaita Europos kultūros sostinei

KAS YRA AUDITORIJA? KAS YRA AUDITORIJOS PLĖTRA?

„Auditorijos plėtra – tai strateginis ir interaktyvus procesas, kuriuo menas tampa plačiai prieinamas kultūros organizacijoms. Juo siekiama įtraukti asmenis ir bendruomenes visapusiškai patirti meną, juo mėgautis, dalyvauti ir vertinti meną. Pagrindinis dėmesys skiriamas abipusiams mainams”. Europos Komisija.

„Auditorijos plėtra apima auditorijos identifikavimą, įtraukimą ir išlaikymą. Tai planinė ir strateginio valdymo funkcija, skirta organizacijos tikslams pasiekti. Auditorijos ugdymas turi turėti įtakos esamų ir potencialių auditorijų požiūrio, supratimo ir elgesio pokyčiams. Juo siekiama pašalinti kliūtis, pagilinti santykius su auditorija ir sukurti didesnę įtrauktį į meną”. Šiaurės Airijos meno taryba.

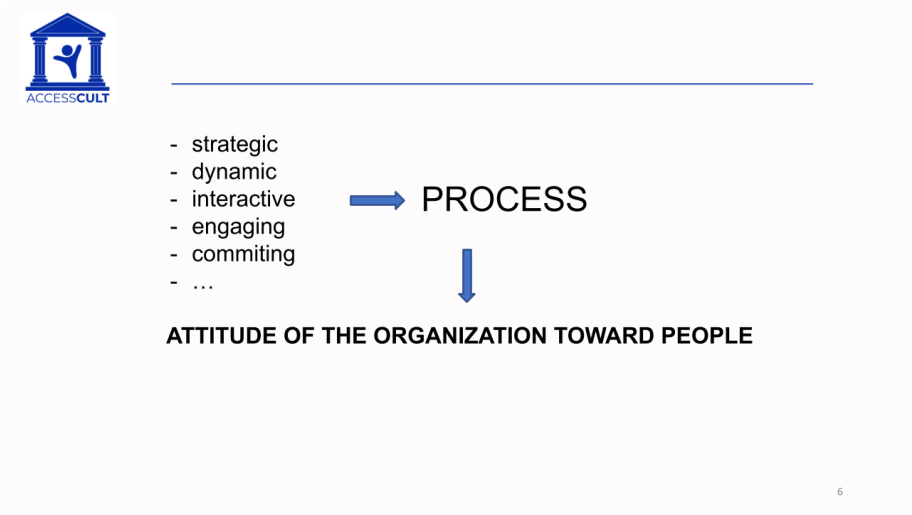

Auditorijos plėtra gali:

- **išplėsti auditoriją** (pritraukti auditoriją, turinčią tokį patį socialinį ir demografinį profilį kaip ir dabartinė auditorija);
- **pagilinti santykiua su auditorija** (esamų auditorijų patirties stiprinimas);
- **paįvairinti auditorijas** (skirtingo socialinio ir demografinio profilio žmonių pritraukimas, įskaitant žmones, kurie anksčiau neturėjo kontaktų su menais).

-> dėmesys lankytojams + nelankančių pritraukimas -> būsima potenciali auditorija

AUDITORIJAS PLĖTRA yra **strategija**, kuri veikia ir liečia **visą ORGANIZACIJĄ** –> ji prasideda nuo **organizacijos** ir **jos misijos**:

- KAS TU ESI?
- KUO TU NORI BŪTI?
- KĄ VEIKIATE, KODĖL IR KAM?
- KUO JŪS IŠSISKIRIATE?

↓

dalintis savo organizacijos tikslais, **vizija** ir **vertybėmis** (misija) su žmonėmis/auditorija

„KAIP PADARYTI AUDITORIJAS KULTŪROS ORGANIZAVIMO CENTRU?”

1. **KAS TU ESI? SU SU NORĖTUM SUSITIKTI?**

Labai aiškiai nurodykite savo organizacijos tapatybę, kuo esate ypatingas ir kodėl norite ką nors pakeisti.

2. **PRIORITETŲ SUBALANSAVIMAS: AUDITORIJA IR JŪSŲ POREIKIAI**

Kiek norite nueiti, kad pasiektumėte savo auditorijos tikslus? Ar tai atitinka jūsų vertybes ir kultūrinę bei meninę viziją?

3. **DĖMESINGUMAS, KLAUSYMAS IR SUPRATIMAS**

Ką žinote apie savo tikslines grupes? Kaip galėtum juos geriau pažinti? Į kurią grupę pirmiausia norite orientuotis?

4. **AR GALI TAI DARYTI?**

Susidurti su auditorijos iššūkiu gali viršyti jūsų galimybes. Ar galite tai padaryti patys? Ar jūsų darbuotojai turi visus reikiamus įgūdžius ir žinias? Ar yra kokių nors kompetencijų, kurias galite pasisemti iš organizacijos išorės?

5. **PASEKMIŲ NUMATYMAS**

Kokią įtaką tai turės jūsų organizacijai trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu? Ar galite tai sau leisti?

AUDITORIJAS SEGMENTAVIMAS
Tikslinė auditorija: amžius, lytis, išsilavinimas, negalia...
MOTYVACIJA (kodėl?)

AUDITORIJOS SUPRATIMAS

- svarstyti, kodėl jie pasirenka vartoti tam tikrą kultūrinę veiklą (motyvacijas), o ne tai, ką daro su kultūriniu turiniu;
- bandymas plėtoti skirtingus santykius pagal skirtingas auditorijas;
- supratimas, kad kiekvienas žmogus gali priklausyti įvairiai skirtingų kultūros renginių ar institucijų „auditorijai“.

AUDITORIJOS SEGMENTAVIMAS

TRYS AUDITORIJOS TIPAI

- **AUDITORIJA PAGAL ĮPROTĮ**

Paprastai lankotės kultūrinėje veikloje ir neturite ypatingų kliūčių dalyvauti. Tave gali patraukti publikos ugdymo praktika, ypač jei žinai, kad į tą kultūros įstaigą dažniausiai eina panašūs į tave žmonės.

- **AUDITORIJA PAGAL PASIRINKIMĄ**

Jūs nesate įpratęs dalyvauti dėl savo gyvenimo būdo, galimybių ar finansinių išteklių stokos. Galbūt jūs neturite ypatingų socialinių ar kultūrinių kliūčių, bet dažniausiai laisvalaikiu nelankote pasirodymų ar koncertų.

- **AUDITORIJA PAGAL NETIKĖTUMĄ**

Esate abejingas ar net priešiškas kultūrinei veiklai dėl daugelio priežasčių, galbūt dėl to, kad jaučiatės socialiai atskirtas, nepakankamai išsilavinęs arba patiriate didelių prieigos barjerų.

John Falk: **Muziejaus lankytojų motyvacijos ir mokymosi supratimas** (santrauka)

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/KS/institutioner/museer/Indsatsomraader/Brugerundersoegelse/Artikler/John_Falk_Understanding_museum_visitors__motivations_and_learning.pdf

EXPLORERS: Visitors who are curiosity-driven with a generic interest in the content of the museum. They expect to find something that will grab their attention and fuel their learning.

“I remember thinking I wanted to learn my science basics again, like biology and that stuff. … I thought [before coming], You’re not going to pick up everything, you know, but you are going to learn some things.”

FACILITATORS: Visitors who are socially motivated. Their visit is focused on primarily enabling the experience and learning of others in their accompanying social group.

“[I came] to give [my] kids a chance to see what early life was like … it’s a good way to spend time with the family in a non-commercial way. They always learn so much.”

PROFESSIONAL/HOBBYISTS: Visitors who feel a close tie between the museum content and their professional or hobbyist passions. Their visits are typically motivated by a desire to satisfy a specific content-related objective.

“I’m starting to put together a saltwater reef tank, so I have a lot of interest in marine life. I’m hoping to pick up some ideas [here at the aquarium].”

EXPERIENCE SEEKERS: Visitors who are motivated to visit because they perceive the museum as an important destination. Their satisfaction primarily derives from the mere fact of having ‘been there and done that’.

“We were visiting from out-of-town, looking for something fun to do that wouldn’t take all day. This seemed like a good idea; after all, we’re in Los Angeles and someone told us this place just opened up and it’s really neat.”

RECHARGERS: Visitors who are primarily seeking to have a contemplative, spiritual and/or restorative experience. They see the museum as a refuge from the work-a-day world or as a confirmation of their religious beliefs.

“I like art museums. They are so very quiet and relaxing, so different than the noise and clutter of the rest of the city.”

KLIENTŲ LOJALUMO KOPĖČIOS
https://www.culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2013/04/Audience-Development-Manifesto1.pdf

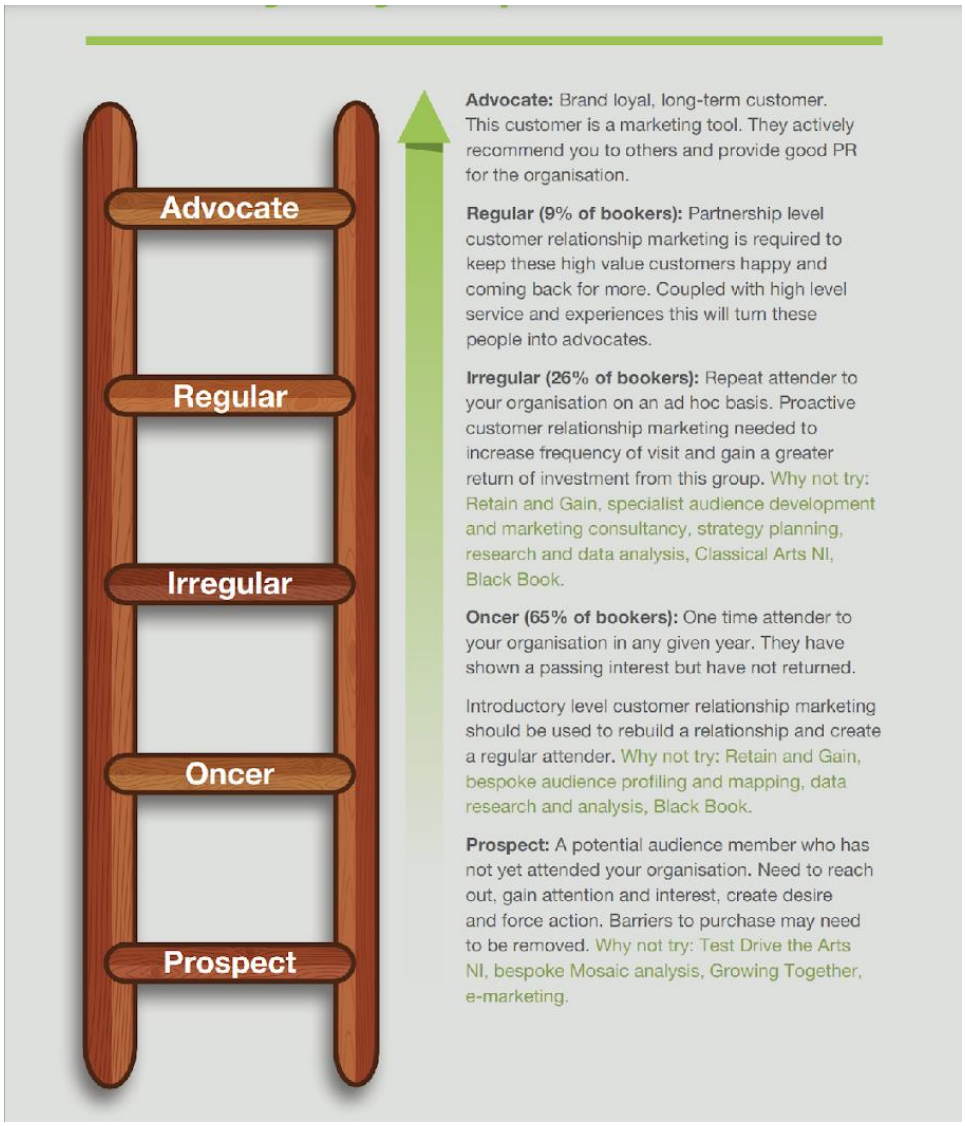

STRATEGINIAI VEIKSNIAI -> PAGRINDINIAI VEIKSNIAI

1. **VIETA**: kaip galite pakeisti savo vietą, kad sukurtumėte svetingą aplinką įvairioms auditorijoms? Kaip galima „sugriauti sienas“ ir atnešti kultūrinę veiklą į neįprastas ir netradicines vietas? Kaip pasiekti marginalizuotus žmones ir įtraukti atitinkamą kultūrinę veiklą į jų kasdienį gyvenimą?

2. **AKTYVUS DALYVAVIMAS | BENDRA KŪRYBA**: ar esate pasirengęs interaktyviau, tikslingiau ir prasmingiau įtraukti auditoriją? Ar norite, kad auditorija taptų kūrybinio proceso dalimi, prisidėtų prie konkrečių projektų įgyvendinimo ir būtų integruota į organizacijos gyvenimą?

3. **SKAITMENA**: ar norite investuoti į techninę įrangą, kad išplėstumėte savo kultūrinės veiklos pasiekiamumą ir kitai auditorijai bet kurioje pasaulio vietoje? Ar domitės technologijomis siekiant praturtinti kultūrinę patirtį (pvz., žmonių su negalia)?

4. **GEBĖJIMŲ KŪRIMAS**: ar norite formaliai ir struktūriškai mokyti savo darbuotojus auditorijos ugdymo ir plėtros srityje? Ar norėtumėte dalyvauti projektuose, skirtuose kartu su kitomis kultūros organizacijomis plėsti auditoriją?

5. **ORGANIZACIJOS POKYČIAI**: ar žinote, kokių pasekmių gali turėti perėjimas prie labiau į auditoriją orientuoto požiūrio? Ar norite suaktyvinti horizontalius ryšius tarp savo skyrių, ypač tarp programavimo, švietimo, rinkodaros ir skaitmeninių technologijų? Ar esate pasirengę įtraukti auditorijos plėtrą į savo strateginį planavimą?

6. **BENDRADARBIAVIMAS IR PARTNERYSTĖ**: ar kada nors sukūrėte tinklus, partnerystę ir bendradarbiavimą su vietinėmis potencialiomis suinteresuotosiomis šalimis, pavyzdžiui, labdaros organizacijomis, mokyklomis, menininkais ir kitomis kultūros institucijomis? Ar žinote, kaip megzti ryšius su organizacijomis, kurios jau palaiko ryšius su tikslinėmis grupėmis, kurių jums trūksta?

7. **PROGRAMAVIMAS**: kaip galite patobulinti savo kultūros pasiūlymą, kad būtų veiksmingiau pritraukiama auditorija pagal pasirinkimą ir auditorija pagal netikėtumą? Kaip galite nuginčyti stereotipus, kuriuos kai kurie žmonės turi apie „aukštosios“ kultūros renginių lankymą?

8. **DUOMENŲ NAUDOJIMAS**: ar turite reikiamų duomenų, reikalingų auditorijos plėtros strategijai palaikyti ir įgyvendinti? Ar mokate kiekybiškai ir kokybiškai įvertinti (vertinti) savo kultūros pasiūlos poveikį auditorijai?

AUDITORIJOS PLĖTROS PLANAS

Auditorijos plėtros planas yra **aiškus, detalus planas**, skirtas **įvairiems auditorijos tikslams** pasiekti.

Tai gali būti s**ocialiniai, finansiniai, kūrybiniai ir (arba) edukaciniai**.

Plane išvardyti veiksmai gali būti susiję su **programavimo, rinkodaros ir komunikacijos bei švietimo veiklomis**.

Todėl labai svarbu, kad plano kūrimo ir įgyvendinimo procese dalyvautų įvairūs **atitinkami darbuotojai visoje organizacijoje**.

Auditorijos plėtros planas **nustato veiklos kontekstą** (rinkodarą, kampaniją, veiklą, informavimo iniciatyvą).

https://www.adesteproject.eu/sites/default/files/resources/attachments/ADESTE_Training_Guidelines_EN.pdf

Mission	What you want to achieve Agreeing where audiences sit in your mission and strategy - articulating ambitions.
Analysis	What is your potential, what are the limitations? Using evidence to assess your situation, identify audience potential and understand audience barriers and needs.
Strategies	How will you achieve success? Choosing the main approaches likely to meet your aims, capitalise on opportunities and mitigate risks.
Objectives	What will success look like? How will you measure it? Refining ambitions into SMART objectives for chosen strategies
Review	How will you know it's working? Approach for monitoring success, regular review of progress and adaptation of action plans.
Action	What will you do, when? Timetabled, budgeted and resourced range of activities designed to meet objectives.

1.5 MUZIEJO VERTINIMAS

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Vertinimas yra vienas iš svarbiausių muziejaus valdymo procesų, siekiant nustatyti ir įvertinti muziejinio darbo poveikį, kuomet matuojamas muziejaus darbo efektyvumas ir kokybė. Tačiau daugelis muziejų neinvestuoja pakankamai laiko ir pinigų į vertinimo procesą, o tai gali lemti prastą tobulėjimo perspektyvą, pasikartojančias klaidas ir lankytojų bei investicijų praradimą. Geras muziejaus įvertinimas ir rezultatų įgyvendinimas galėtų pagerinti muziejaus statusą ir vertę visuomenėje. Muziejų vertinimo procesai turėtų būti įgyvendinami ir gerinant prieinamumą bei įtrauktį.
Šios paskaitos metu studentai supras vertinimo svarbą muziejui ir įgis pagrindinių žinių apie vertinimo procesą ir metodus.

Tikslai ir uždaviniai:

- Įgyti pagrindinių žinių apie vertinimą.
- Suprasti, kad vertinimas yra svarbus muziejaus ar kitos kultūros (paveldo) institucijos tobulėjimui.
- Suprasti vertinimo ciklą ir fazes, taip pat vertinimo būdus.

Diskusija:

- Atvejis: kas yra formuojamasis ir apibendrinamasis vertinimas? Apibūdinkite praktiškai.
- Praktika: sudaryti vertinimo planą: apibrėžti tikslus, veiklos rodiklius; nustatyti vertinimo metodus ir pan.

Šaltiniai:

LEVENT, Nina and MUYSKENS PURSLEY, Joan. 2013. Sustainable Museum Access: A Two-way Street. *Disability Studies Quarterly*, Vol. 33 No. 3 (2013): *Double Issue: Museum experience and blindness; general issue*. https://dsq-sds.org/article/view/3742/3274

LORD, Barry and LORD, Gail Dexter, ed. 2001. *The Manual of Museum Planning*. Lanham: Altamira Press, Rowman & Littlefield Publishers.

SANDELL, Richard and JANES, Robert R., ed. 2007. *Museum Management and Marketing*. New York: Routledge.

1.5 MOKYMO PASIŪLYMAS – VERTINIMAS

Įvertinimas yra **mūsų darbo padarinių nustatymo ir įvertinimo įrankis.**

Vertinimas, kaip **taikomųjų tyrimų** rūšis, yra **įrodymų rinkimas**, siekiant **įvertinti mūsų darbo vertę ir kokybę**.

Ką galime įvertinti projekte?

- Kas įvyko projekte,
- Kokių žinių įgyta,
- Kaip dalyviai buvo įtraukti ir kaip jie bendravo,
- Kaip buvo naudojami ištekliai ir ar jie buvo naudojami efektyviai,
  ir kt.

Ryšys tarp **efektyvumo** ir **kokybės** -> **apibrėžti tikslus, veiklos rodiklius** -> efektyvus vertinimo **planavimas**

Vertinimo ciklas
https://www.europlanet-society.org/outreach/europlanet-evaluation-toolkit/the-evaluation-process/

Vertinimo etapai

https://meera.snre.umich.edu/evaluation-what-it-and-why-do-it

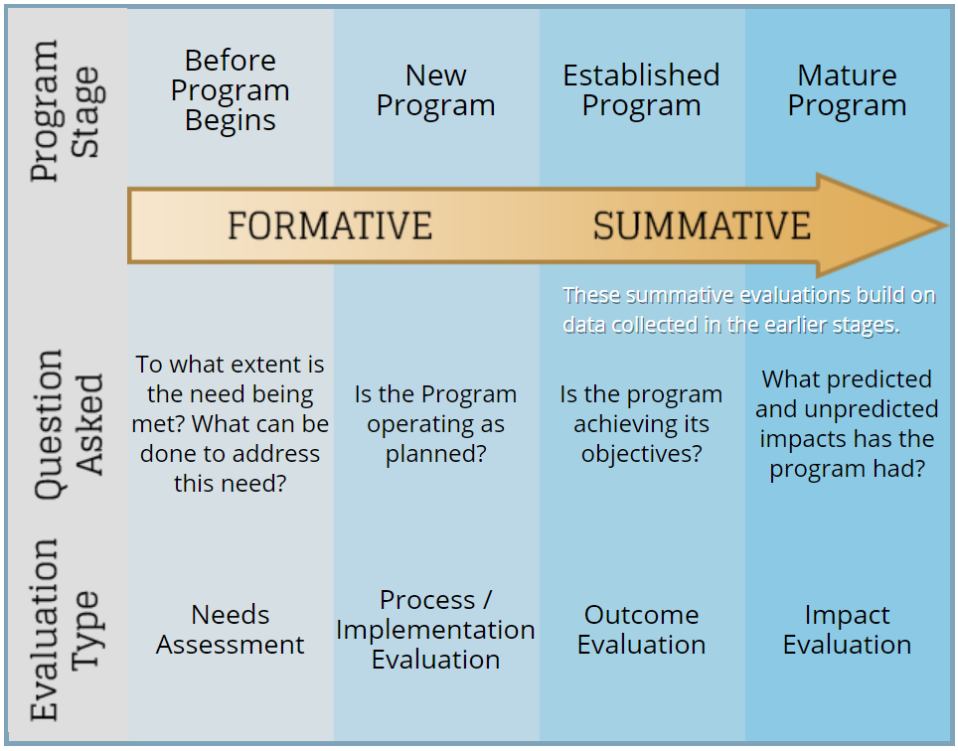

Vertinimo metodai

- Anketos
- Interviu
- Stebėjimai
- **Focus grupės**
- Savianalizė
- Kitos technikos – įdomesnės, žaismingesnės vertinimo formos (reklamos lentos, dėžutės, spalvos ir pan.)

Focus grupės suteikia muziejų pedagogams **pirmojo asmens pasakojimus** ir **skaudžius lankytojų patirties** pasakojimus, kurie tampa **labai galingais įrankiais**, padedančiais **muziejaus komandoje** didinti informuotumą apie **įvairias lankytojų patirtis**. (Nina Levent ir Joan Muyskens Pursley)

Per **focus grupes** muziejus gali užmegzti **nuolatinį ryšį** su **socialine aplinka** -> **abipusį ryšį:** suteikti **socialinės patirties**. (Nina Levent ir Joan Muyskens Pursley)

Kodėl vertinti?

Įtikinkite viešuosius ir privačius **rėmėjus** šio darbo **tinkamumu** ir tikslu / misija.

Įvertinimas padeda **atpažinti** ir **išanalizuoti situaciją**, o tai lemia **geresnį sprendimą ir bendradarbiavimą**.
Susidūrimas su iššūkiais, pavyzdžiui, konfliktinėmis situacijomis, padeda institucijai **permąstyti savo darbo būdą**. (Nina Simon)

2 Pedagoginė-psichologinė dalis

2.1 MOKYMASIS GRUPĖSE

Jana Kalin ir Barbara Šteh (Liubliano universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Paskaita paremta idėja, kad norint kokybiškai dirbti grupėse ir mokytis, reikia užtikrinti, kad grupės nariai pažintų vieni kitus ir užmegztų tarpusavio pasitikėjimą. Sužinosime apie grupinio darbo ypatybes ir principus bei grupės raidos dinamiką. Taip pat skirsime laiko ištirti įvairius vaidmenis, kuriuos asmenys atlieka grupės aplinkoje.

Pagrindinės paskaitos temos bus grupių charakteristikos, pagrindiniai grupinio darbo principai, grupės raidos etapai, grupės narių tarpusavio sąveikos efektai, grupės narių vaidmenys, grupės taisyklių ir grupės struktūrų formavimas bei veikla.

Tikslai ir uždaviniai:

Dalyviai:

- pripažinti tarpusavio sąveikos svarbą grupėje ir savo vaidmenį grupėje;
- susipažinti su skirtingais vaidmenimis, kuriuos atlieka grupės nariai;
- susipažinti su pagrindiniais grupės raidos etapais (formavimas, proveržis, normavimas, atlikimas, informavimas);
- pripažinti bendrų tikslų ir taisyklių nustatymo svarbą darbo kokybei grupėje.

Diskusija:

- Kokios yra pagrindinės grupių savybės, grupės dinamika ir grupės narių vaidmuo?
- Kokie yra skirtingų grupės vystymosi etapų ypatumai?
- Koks ryšys tarp individualių, grupės ir užduoties poreikių bei grupės narių elgesio skirtinguose grupės vystymosi etapuose?
- Kodėl svarbu skatinti aktyvų kiekvieno grupės nario dalyvavimą, kad grupė būtų sėkminga?

Šaltiniai:

Jaques, D. (2000). *Learning in Groups. A handbook for improving group work.* 3rd Edition, London: Kogan Page. Skyriai:

- 1 skyrius: Grupės elgesio teorijos, pp. 1-19.
- 2 skyrius: Grupės elgesio tyrimas, pp. 20-36.
- 6 skyrius: Struktūrizuota veikla, pp. 107-150.

Studentų mokymosi grupės (2006). Fakulteto kompetencijos centras. Šiaurės Karolinos universitete Chapel Hill. Galima rasti adresu: https://cfe.unc.edu/wp-content/uploads/sites/326/2014/08/FYC23.pdf

2.1 MOKYMO PASIŪLYMAS – MOKYMASIS GRUPĖSE

GRUPĖS CHARAKTERISTIKOS

POREIKIAI

BENDRI TIKSLAI

SOCIALINĖ ORGANIZACIJA

Grupės vadovo ir jos narių vaidmenys ir užduotys

TAISYKLĖS

Koordinuoti narių veiklą

- Įgalinti grupę siekti savo tikslų
- Tai suteikia saugumo jausmą (pagrindinė bet kurios grupės veikimo sąlyga)
- Nariai turėtų aktyviai dalyvauti kuriant grupės taisykles

SOCIALINIS IDENTITETAS

- Bendrų tikslų ir interesų suvokimas
- Pastangos, skirtos tikslams pasiekti
- Priklausymo grupei jausmas – „mes“ jausmas, sąjunga

KOMUNIKACIJA

- Keitimasis informacija
- Sprendimų priėmimas
- Konfliktų ir problemų sprendimas
- Darbas siekiant sumažinti spaudimą grupėje

GRUPĖS DINAMIKA

DARBO GRUPĖSE TIKSLAI

- Išteklių sujungimas
- Bendras sprendimų priėmimas
- Savitarpio pagalba
- Keitimasis idėjomis
- Turinio gilinimas
- Tarpasmeninių įgūdžių ugdymas
- Sukūrimas kažko naujo

GRUPĖS DYDIS IR JOSCHARAKTERISTIKOS

Narių skaičius	Kintančios savybės
2 – 6	Reikalinga maža struktūra ar organizacija;
7 – 12	Prasideda vaidmenų struktūra ir diferencijavimas. Akis į akį bendravimas vyksta rečiau.

12 – 25	Struktūra ir vaidmenų diferencijavimas yra gyvybiškai svarbūs. Atsiranda pogrupiai. Akis į akį bendrauti yra sunku.
25 – ?	Pozityvus vadovavimas gyvybiškai svarbus sėkmei, formuojasi pogrupiai; didesnis anonimiškumas. Atsiranda stereotipai, projekcijos ir kova.

GRUPĖS DYDIS IR KOMUNIKACIJA

Narių skaičius	Aktyvūs, kalbantys nariai
2 – 6	visi
7 – 10	beveik visi
11 – 18	5 – 6 daug, 3 – 4 kartais
19 – 30	3 – 4 vyrauja
above 30	minimalus dalyvavimas

FUNKCINIAI VAIDMENYS GRUPĖJE

- Veiksmo vaidmenys: reikalingi grupinėms užduotims parinkti ir atlikti.
  - Iniciatyvumas, informacijos paieška ir sklaida, analizė, koordinavimas, skatinimas, taisyklių formavimas.
- Kiti vaidmenys:
  - Įvertinimas, diagnostika, sutikimo tikrinimas, tarpininkavimas, spaudimo mažinimas.
  - Padėkite išlaikyti ir plėtoti grupę.
- Disfunkcinis veikimo būdas:
  - Agresyvumas, blokavimas, savęs atskleidimas, konkurencija, simpatijų ieškojimas, kvailio vaidinimas, pripažinimo ieškojimas, atsitraukimas.

KAI KURIOS GRUPĖS SOCIALINĖS PARAMOS FORMOS

- Emocinė parama:
  - Girti, išklausyti, rodyti pagarbą kitiems, dalintis savo jausmais.
- Informacija:
  - Vadovavimas, patarimas, užduočių atlikimo demonstravimas, problemų, požiūrių paaiškinimas.
- Pagalba atliekant užduotis:
  - Pagalba darbe, smulkių paslaugų teikimas.

- Priklauso:
  - Svetingas požiūris į žmogų, visos grupės palaikymas, įtraukimas į grupę

GRUPĖS PLĖTRA

- Pažinimas (formavimas)
- Generavimas (audra, konfliktas)
- Formavimo taisyklės (normavimas, struktūra)
- Užduočių vykdymas (atlikimas)
- Grupės iširimas (pertrauka, iširimas)

RELATIVE INFLUENCE OF INDIVIDUAL, GROUP AND TASK NEEDS ON GROUP MEMBERS' BEHAVIOUR AT DIFFERENT STAGES OF GROUP DEVELOPMENT

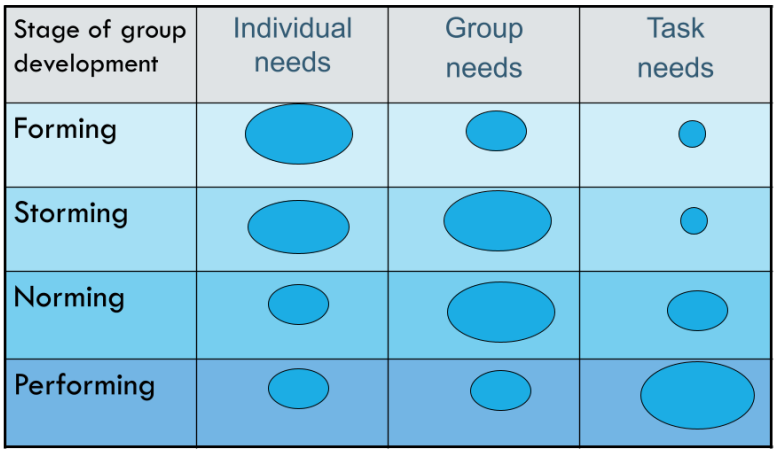

AIMS OF GROUP WORK/LEARNING IN GROUPS

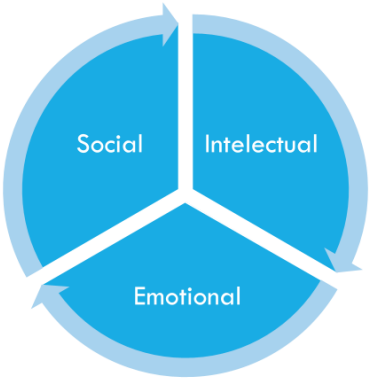

KAI KURIE MOKYMOSI TIKSLAI IR REZULTATAI GRUPĖMS

Tikslai	Susijusios užduotys / rezultatai
1. Supratimas Padėti studentams įtvirtinti ir pagerinti dalyko ar disciplinos supratimą.	Sąvokų, teorijų ir procedūrų išaiškinimas. Apmąstymas apie tarpusavio ryšius. Jų supratimo tikrinimas pasitelkiant pavyzdžius, atvejus, iliustracijas.
2. Kritinis mąstymas Padėti studentams ugdyti gebėjimą kritiškai ir analitiškai mąstyti.	Įrodymų peržiūra teorijų šviesoje. Mokymasis „nustatyti“ ir spręsti problemas arba spręsti klausimus ir problemas. Stiprinti jų loginio samprotavimo ir formalaus argumentavimo gebėjimus.
3. Asmeninis augimas Padėti studentams tobulėti ir bręsti kaip asmenybėms.	Požiūrių išsiaiškinimas, vertybių formulavimas ir perkainojimas. Ugdymas pasitikėjimo savimi ir savigarbos. Ugdymas atsakomybės ir įsipareigojimo jausmo.
4. Bendravimo įgūdžiai Padėti studentams išmokti efektyviai bendrauti su kitais.	Klausymo, klausimų formulavimo ir aiškinimo įgūdžių tobulinimas. Aiškiai ir įtikinamai pristatyti ir ginti poziciją, teikti ir gauti grįžtamąjį ryšį.
5. Grupinio ir komandinio darbo įgūdžiai Padėti studentams išmokti bendradarbiauti ir dirbti kaip veiksmingai grupei ar komandai.	Užduočių nustatymas, paskirstymas ir stebėjimas. Kitų grupės ar komandos narių palaikymas ir skatinimas. Užduočių inicijavimas, vadovavimas ir mokymosi užduotys.
6. Savikontrolė mokantis Padėti studentams palaipsniui prisiimti didesnę atsakomybę už savo mokymąsi.	Išsiaiškinti savo, kaip besimokančiųjų, tikslus. Valdymas savo studijų laiko ir prioritetų nustatymas, prisiimantatsakomybę už savo, kaip besimokančiųjų, darbo ir pažangos vertinimą.
(Foster, Hounsell and Thomson, 1995 in Jaques 2000, p. 82)	

KAI KURIE DARBO GRUPĖS METODAI

- Kontroliuojama diskusija
- Žingsnis po žingsnio diskusija
- Laisva arba asociatyvi diskusija
- Apvaliojo stalo diskusija

- Sniego gniūžčių grupės (piramidės)
- Žuvų tinkle grupės
- Sankirtų grupės
- Apykaitinė apklausa
- Rikiuotės
- Pasagų grupės
- Delfinų technika

Komandos stiprybė yra kiekvienas narys.

Kiekvieno nario stiprybė yra komanda.

(Phil Jackson)

2.2 TARPASMENINĖ KOMUNIKACIJA

Jana Kalin and Barbara Šteh (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Daugiausia dėmesio bus skiriama kokybiško žinučių pristatymo ir priėmimo svarbai, lemiančiai tarpasmeninio bendravimo sėkmę. Pradinė idėja yra ta, kad bendravimas yra tai, ko mes mokomės ir tobuliname visą savo gyvenimą ir kad jį reikia nuolat tobulinti ir pritaikyti dialogo dalyvių tarpe. Sužinosime kai kuriuos teorinius kokybiškos komunikacijos pagrindus, išsiaiškinsime savo bendravimo būdo ypatybes ir didinsime supratimą apie didžiausias kokybiško bendravimo kliūtis. Metakomunikacija ir grįžtamojo ryšio davimas, ieškojimas ir gavimas yra būtini ugdant bendravimo įgūdžius.

Pagrindinės paskaitos temos bus tarpasmeninio bendravimo procesas (kalbėjimas, klausymas, atsakymas į žinutes, pranešimų iškraipymas); bendravimo aiškumas ir skirtingų dalyvių poreikių bei savybių įvertinimas; jautrumo ugdymas atpažįstant asmenų žinutes.

Tikslai ir uždaviniai:

Dalyviai:

- įsisąmoninti kokybiškos tarpasmeninės komunikacijos procesą ir veiksnius;
- įsisąmoninti savo komunikacijos ypatybes ir didžiausias įmanomas kliūtis, trukdančias kokybiškai komunikacijai;
- suprasti nuolatinio mokymosi ir komunikacijos pritaikymo pašnekovams – dialogo dalyviams svarbą.

Diskusija:

- Kokie yra efektyvios tarpasmeninės komunikacijos bruožai?
- Kokias kokybiškos komunikacijos kliūtis pastebite kasdieniame gyvenime ir darbe? Kaip jos atsiranda ir kaip su jomis kovoti?
- Kaip galėtume pagerinti savo komunikacijos įgūdžių kokybę?

Šaltiniai:

Jaques, D. (2000). *Learning in Groups. A handbook for improving group work.* 3rd Edition, London: Kogan Page. Chapter 4: Communication in groups, pp. 61-75.

2.2 MOKYMO PASIŪLYMAS – TARPASMENINĖ KOMUNIKACIJA

TARPASMENINĖS KOMUNIKACIJOS BRUOŽAI

- apima verbalinį ir neverbalinį elgesį
- dinamiškas procesas
- apima asmeninį grįžtamąjį ryšį ir sąveiką
- bendra visų dalyvaujančių veikla, už jos sėkmę atsako kiekvienas
- realizuojama per bendravimo turinį ir dalyvių santykius

VIENAKRYPTIES KOMUNIKACIJOS PRATIMAS

Dirbti porose.

1. Asmuo A – siuntėjas ir asmuo B – gavėjas

Asmuo A aprašo figūrą, kurią mato darbalapyje, asmeniui B.

Tai daroma be jokio asmens B patikrinimo ar įsikišimo.

2. Asmuo B – siuntėjas ir asmuo A – gavėjas

A ir B vaidmenys bus pakeisti naudojant kitą figūrą.

Asmeniui A leidžiama užduoti klausimus.

Laikas: 7 minutės kiekvienai pratimo daliai.

DISKUSIJA POROSE

- Kokios buvo didžiausios klaidos, padarytos suprantant vienas kitą?
- Kas apsunkino bendravimą? Kas padėjo jums geriau suprasti vienas kitą?
- Apibūdinkite, kas svarbu efektyviai tarpasmeninei komunikacijai.

GEROS KOMUNIKACIJOS BRUOŽAI

- pranešimo perdavimas
- klausymas
- atsakymas į pranešimą
- grįžtamasis ryšys
- metakomunikacija – diskusija apie diskusiją

PRANEŠIMO PERDAVIMAS

Ką aš ketinu perteikti, man aišku.

Tam tikru laiku yra tinkamas informacijos kiekis (mažiau yra daugiau).

Mano pranešimo aiškumas ir tikslumas.

Suprantamas bendravimas: paprastos, aiškios, glaustos, įdomios žinutės.

Pabrėžiamos esminės dalys.

Atsižvelgiama į imtuvą.

Verbalinis ir neverbalinis bendravimas sutampa.

NORINT PAAIŠKINTI/NURODYTI, REIKIA

- Plėtokite po vieną idėją
- Jei reikia, peržiūrėkite
- Palyginkite ir supriešinkite idėjas
- Naudokite analogijas
- Nustatykite, kurioms idėjoms reikia ypatingo dėmesio
- Norėdami aiškumo, naudokite tiek kanalų, kiek reikia
- Tempas turi būti pagal kito žmogaus mokymosi galimybes
- Jei įmanoma abipusė komunikacija, stebėkite ir skatinkite koreguojamąjį grįžtamąjį ryšį kuo daugiau kanalų

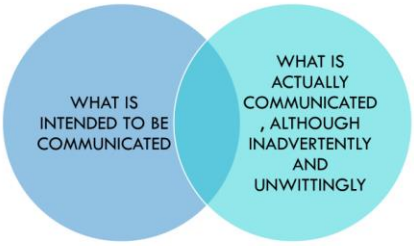

COMMUNICATOR COMMUNICATES

KLAUSYMAS

- Pranešimo prasmės suvokimas
- Nedalomas dėmesys
- Klausytis viso pokalbio ir nesikoncentruoti į atskiras dalis be konteksto
- Venkite skubotų sprendimų ar nereikškite (nesutikimo)
- Išklausau iki galo ir tik po to formuoju atsakymą

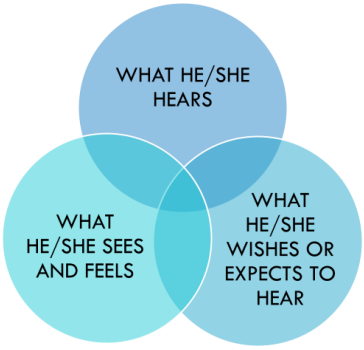

THE LISTENER INTERPRETS

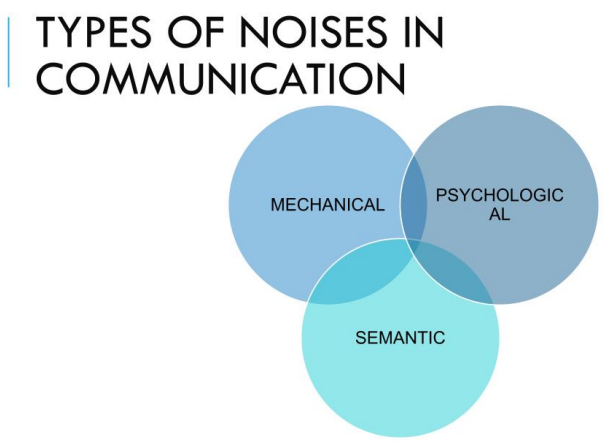

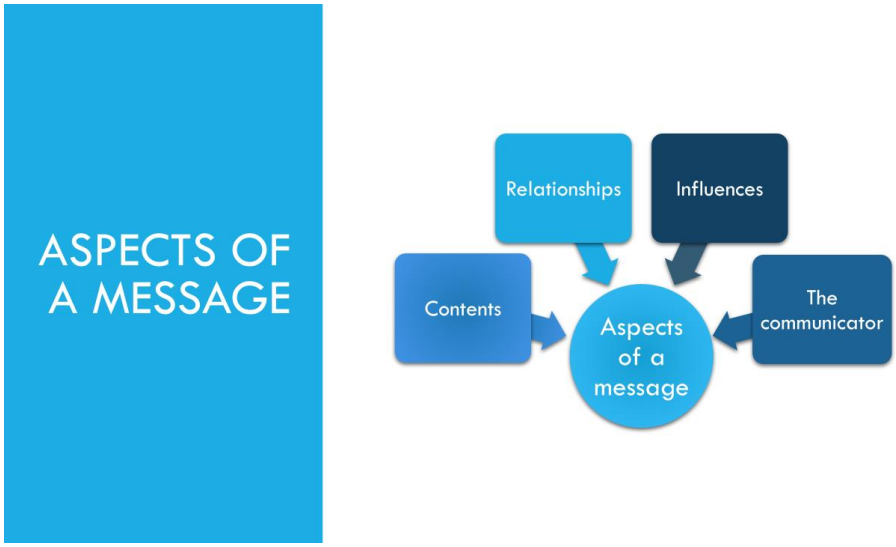

ATSAKYMAS Į PRANEŠIMUS

- Per supratimą, o ne per išankstinį sprendimą
- Konkrečiai, o ne apskritai
- Perfrazuojant: „Jei aš teisingai supratau, tu...“

METAKOMUNIKACIJA

- Diskusija apie diskusiją
- Refleksija

2.3 ĮVAIROVĖS IR PATIRTINIO MOKYMOSI GALIMYBĖS ANALIZĖ

Jana Kalin and Barbara Šteh (Liubliano universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Paskaitos tikslas – ugdyti savo įsitikinimų, pažiūrų, stereotipų apie save, kitus ir pasaulį suvokimą. Mes paklausime savęs, kaip konstruktyviau susidoroti su mūsų skirtumais ir kaip elgtis su labai skirtingų asmenų grupėmis. Patirtinis mokymasis bus mūsų pagrindinis atspirties taškas. Patyrimu grindžiamas mokymasis siekia integruoti suvokimo, pažinimo, emocinę, praktinę ir etinę mokymosi dimensijas, sudarant sąlygas individams visapusiškai tobulėti tiek asmeniškai, tiek profesionaliai.

Išnagrinėsime patirtinio mokymosi ypatybes ir fazes bei akcentuosime refleksijos vaidmenį patyriminio mokymosi procese.

Pagrindinis ir pagrindinis paskaitos akcentas bus skirtas požiūrių, stereotipų ir išankstinių nusistatymų savybėms, įvairovės pripažinimui ir akistatai su ja; patirtinio mokymosi ypatumai ir etapai; patirtinis mokymasis imituotoje realybėje ir realiame pasaulyje (diferencijavimas pagal aplinkybių tikrumą).

Tikslai ir uždaviniai:

Dalyviai

- ugdyti supratimą apie abipusę įvairovę ir pagarbos įvairovei svarbą;
- pažinti patirtinio mokymosi ypatybes ir fazes;
- plėtoti supratimą apie kiekvieno patirtinio mokymosi etapo svarbą ir jo veiksmingumą;
- suprasti patirtinio mokymosi vaidmenį ir svarbą mokymosi proceso kokybei.

Diskusija:

- Kaip susiduriame su įvairove savo aplinkoje ir darbe?
- Kaip sukurti įtraukią kultūrą savo aplinkoje ir darbe?
- Kokia yra patirtinio mokymosi vertė ugdomajame darbe?

Šaltiniai:

Kolb, D. A. (2015). *Experiential Learning, Experience as the Source of Learning and Development,* 2nd Edition. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education. Chapters:

- Įvadas, pp. xvi-xxv.
- Skyrius 2: The process of Experiential Learning, pp. 31-64.

Korthagen, F. A. J. (2017). Inconvenient truths about teacher learning: towards professional development 3.0. *Teachers and Teaching: theory and practice,* 23(4), pp. 387-405. Available at: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13540602.2016.1211523?needAccess=true

Marx, D., & Ko, S. J. (2019). *Stereotypes and Prejudice.* Oxford University Press USA. Available at: https://www.researchgate.net/publication/331998922

Šarić, M., & Šteh, B. (2017). Critical Reflection in the Professional Development of Teachers: Challenges and Possibilities. *CEPS Journal, 7*(3), pp. 67-85. Available at: https://www.cepsj.si/index.php/cepsj/article/view/288/173

Šarić, M., & Šteh, B. (2019). Implementing Reflective Practice to Improve Our Participation in the Community. In K. Skubic Ermenc & B. Mikulec (Eds.). *Building Inclusive Communities through Education and Learning.* Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing, pp. 117–133.

The speech of Nigerian writer about prejudices and stereotypes:
https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_the_danger_of_a_single_story

2.3 MOKYMO PASIŪLYMAS – ĮVAIROVĖS IR PATIRTINIO MOKYMOSI GALIMYBĖS ANALIZĖ IR BENDRADARBIAVIMAS SU SKIRTINGAIS ASMENYS

1. Individuali refleksija:

Pagalvokite apie vieną neseniai patirtą susitikimą / bendravimą su žmogumi, kuris labai skyrėsi nuo jūsų, ir atsakykite į šiuos klausimus:

- Kaip šis žmogus privertė mane jaustis?
- Apie ką aš galvojau?
- Kaip aš reagavau?
- Ką aš norėjau pasiekti?
- Ar mūsų susitikimas/darbas kartu vyko pagal mano lūkesčius?

2. Diskusija porose:

- Pasidalinkite savo patirtimi.
- Kartu įvertinkite, ar ši patirtis buvo teigiama, ar neigiama.
- Pabandykite nustatyti, koks buvo jūsų pasitenkinimo / nepasitenkinimo lygis po šio susitikimo; ar paliko malonų/nemalonų jausmą?

3. Pranešimas grupėje:

- Apie pagrindinius (ne)pasitenkinimo veiksnius.

MES GALIME PASIMOKYTI IŠ ŠIOS PATIRTIES?

1. Kas leidžia mums sėkmingai dirbti kartu, bendrauti su skirtingais asmenimis?
2. Kas mus riboja, sukelia nepasitenkinimą?

REFLEKSIJOS GILINIMAS

Ar klausėte savęs, kas atsitiko žmogui, su kuriuo bendravote?

- Kaip tas žmogus reagavo?
- Apie ką jis ar ji galvojo?
- Kaip jis ar ji jautėsi?
- KO jam/jai REIKĖJO? Ko jis/ji norėjo?

SVARBU SUPRASTI, KAD MES SKIRTINGI

Kodėl mes tokie skirtingi?

Turime skirtingą patirtį, gyvename ir formuojamės skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose kontekstuose...

... nesąmoninga šio kultūrinio ledkalnio dalis dažnai sukelia tarpasmeninius konfliktus.

Kuo labiau suvoksime savo išankstinį nusistatymą apie mums nepažįstamą elgesį, įsitikinimus..., tuo lengviau bus konstruktyviai reaguoti!

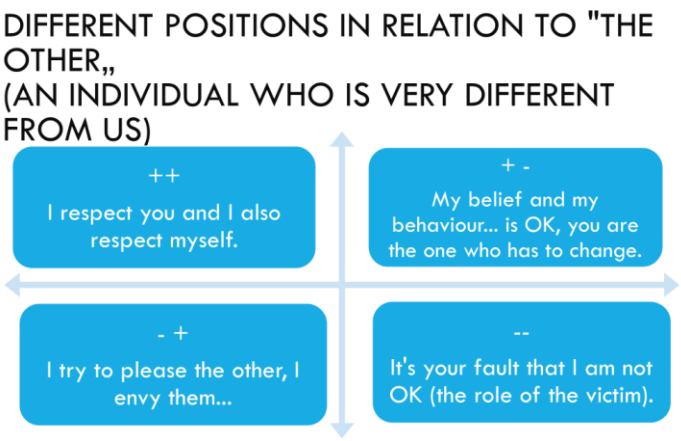

SVARBU GERBTI VIENAS KITĄ

Kaip mes reaguojame susidūrę su skirtingais asmenimis?

- Nedarykime skubotų sprendimų apie kitus.
- Atsiribokite nuo mąstymo „aš žinau geriausiai“...
- Būkime empatiški (bandykime suprasti ir pajusti pasaulį iš kitos perspektyvos, darydami skirtumą tarp savęs ir kito žmogaus).
- Aiškiai išreiškiame savo poreikius, norus ir jausmus bei gerbiame kitų poreikius, norus ir jausmus.
- Žinokime, ką turime bendro.
- Klausiame savęs, kaip galime padėti kitiems.
- Esame autentiški.
- ...

KAS YRA PATIRTINIS MOKYMASIS?

*„Mokymasis, kurio metu **besimokantysis tiesiogiai liečiasi su tiriama realybe**. Tai skiriasi nuo tokio besimokančiojo, kuris tik skaito, girdi, kalba apie šias realijas arba rašo apie šias realijas, bet niekada nesusiliečia su jomis kaip mokymosi proceso dalimi.“*

(Keeton and Tate, 1978 in Kolb, 2015, p. xviii)

PATYRIMINIS MOKYMAS

… gali būti suprantamas kaip **tiltas** tarp asmeninės patirties ir abstrakčių bei specialių žinių.

Patyriminio mokymosi metu stengiamės susieti **suvokimo, pažinimo, emocinę, praktinę ir etinę mokymosi dimensijas,** kurios įgalina individą pasiekti visapusiško **asmeninio ir profesinio augimo.**

EXPERIENTIAL LEARNING:

... can be understood as a bridge between personal experience and abstract and specialist knowledge.

In experiential learning, we try to connect the perceptual, cognitive, emotional, practical and ethical dimensions of learning,

which enables the individual to achieve comprehensive personal and professional growth.

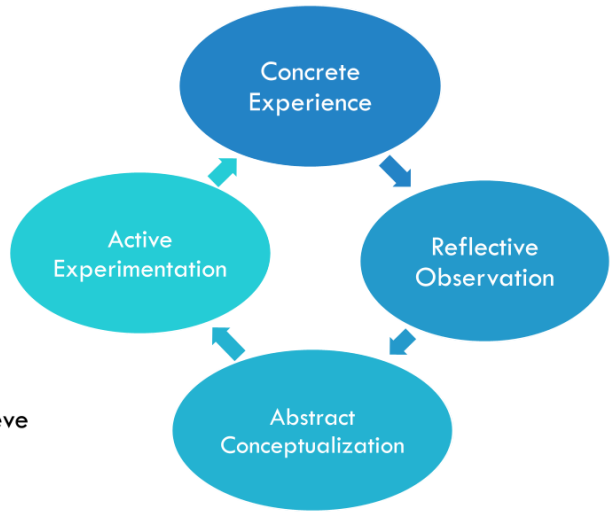

GALINGĄ PATIRTĮ GALIMA ĮGYTI…
- IMITUOTOJE REALYBĖJE: … simuliacijos ir vaidmenų žaidimas, socialiniai žaidimai, žaidimai su taisyklėmis, kūno judesiai, vizualizacijos, struktūriniai pratimai ...
- REALIAME PASAULYJE: … akademinis mokymasis paslaugų srityje – kontekstualizuota mokymosi patirtis, pagrįsta autentiškomis, realaus pasaulio situacijomis bendruomenėse; profesinė praktika; savanoriškas darbas; patyriminis mokymasis, paremtas pažinimu apie kultūros paveldą ir meninę (re)kūrybą.

3 Neįgaliųjų dalyvavimas kultūros paveldo diskursuose

3.1 ĮVADAS Į NEGALIĄ SOCIO-KULTŪRINIAME IR KULTŪROS PAVELDO KONTEKSTE

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Paskaita supažindins su negalios identiteto klausimais sociokultūriniame (socialiniame-politiniame) kontekste.

Pirmoje paskaitos dalyje paaiškinsime, kaip mūsų kūnas įtraukiamas į identifikavimo procesą ir negalią kaip svyruojantis, lankstus, santykinis tapatumas. Toliau aptarsime negalią kaip tapatybę apibrėžiančiose sąvokose, tokiose kaip daugiasluoksnės tapatybės, tapatybės su brūkšneliais ir susikirtimas, ir suprasime diskriminacijos ir įtraukimo pagrindą.

Antroje dalyje bus kalbama apie negalią socialiniame, kultūriniame kontekste. Vietinėse mitologijose ir istorijose parodysime dviprasmišką santykį su negalią turinčiais žmonėmis ir toliau plėtosime idėjos „Nieko apie mus, be mūsų“ raidą. Pažiūrėsime į deklaracijas ir teisės aktus, reglamentuojančius žmonių su negalia prieigą prie kultūros paveldo (JT Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, JT Neįgaliųjų teisių konvencija, ES Neįgaliųjų teisių strategija, Europos prieinamumo aktas). Pažiūrėsime, kaip šios direktyvos ir strategijos paveikė vietos teisės aktus dėl kultūros paveldo prieinamumo žmonėms su negalia.

Antroji dalis bus skirta prieinamumui ir įtraukčiai. Paaiškinsime du pagrindinius negalią aiškinančius modelius: medicininį ir socialinį. Toliau pamatysime, kaip socialinis modelis įveiklino prieinamumą ir įtrauktį kultūros paveldo kontekste (fizinis ir socialinis prieinamumas), o tai lemia bendradarbiavimo ir dalyvavimo koncepcijas.

Tikslai ir uždaviniai:

- Suprasti negalią socialiniame kultūriniame, politiniame ir istoriniame kontekste.

Diskusija:

- Apibūdinkite, kokia jūsų tapatybė?
- Kaip jūsų kūnas susijęs su tapatybe? (Pratimas: Pagalvokite apie įvažiavimą į autobusą/nežinomą vietą – ką pirmiausia atkreipiate dėmesį į žmones ir kaip šis mąstymas įtakoja jūsų apsisprendimą, kur sėsti/veikti?)
- Kokie stereotipai, išankstiniai nusistatymai ir pan. yra susiję su negalia? Kaip juos įveikti?
- Ar žinote kokį nors mitą, legendą, istoriją, romaną vietine/nacionaline kalba, kuriame aprašomi žmonės su negalia (aklas herojus/herojė, neįgalus vyras/moteris, neurologinis žmogus)? Kokia jos/jo funkcija istorijoje ir visuomenės atžvilgiu?
- Ar žinote, kaip jūsų šalyje prasidėjo emancipacijos judėjimas?
- Kokius teisės aktus jūsų šalis priėmė dėl kultūros paveldo prieinamumo žmonėms su negalia?
- Ar žinote žmonių su negalia ir jų istorijos įtraukimo į vietos muziejų ar kitą paveldo instituciją pavyzdžių?

Šaltiniai:

Shakespeare, Tom. 2017. *Disability: The Basics*. London, New York: Routledge.

Shakespeare, Tom. 2006. *Disability Rights and Wrongs*. London, New York: Routledge.

Barnes, Colin, Mercer, Geoffrey and Shakespeare, Tom. 2005. *Exploring disability: a sociological introduction*. Cambridge, Maldon: Polity Press.

https://farmerofthoughts.co.uk/

RE-THINKING DISABILITY REPRESENTATION IN MUSEUMS AND GALLERIES (Museum Studies, University of Leicester) https://le.ac.uk/rcmg/research-archive/rethinking-disability-representation

UN convention on the Rights of People with Disabilities (CRPD) https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html

Access to cultural life for People with Disabilities (Briefing) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/644200/EPRS_BRI(2019)644200_EN.pdf

European Accessibility Act https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202

Union of Equality: Strategy for the Rights of People with Disabilities https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes

Kimberlé Crenshaw: What is Intersectionality? https://youtu.be/ViDtnfQ9FHc

What is intersectionality? https://youtu.be/O1isIM0ytkE

Intersectionality and disability https://youtu.be/EgwNzPOYWF8

Hyphenated identity – NE-KDO (Iulia Molina) https://youtu.be/aUOMOk_fziM

INCLUSIVE SCHOOLS (Concept of inclusion – look at the image, think about inclusive museums!) https://lepole.education/en/pedagogical-culture/63-the-inclusive-school.html?start=1

3.1 MOKYMO PASIŪLYMAS – ĮVADAS Į NEGALIĄ SOCIO-KULTŪRINIAME IR KULTŪROS PAVELDO KONTEKSTE

NEGALIA IR TAPATYBĖ

KAS YRA MŪSŲ TAPATYBĖ?
KAS AŠ ESU? KAIP PRISTATYTI SAVE KITIEMS?
Vardas, pavardė, šeimos ryšiai, šeimyninė padėtis, profesija, tautybė... -> Keisti per laiką ir vietą kontekste → TAPATYBĖ KAIP KEIČIAMAS (Pavyzdys: nacionalinė / regioninė / vietinė tapatybė)

KELIŲ TAPATYBIŲ → durų metafora: konkrečiuose kontekstuose viena tapatybė labiau matoma, svarbesnė
DAUGIAU tapatybių vienu metu! → SUJUNGTINĖS TAPATYBĖS, ĮTRAUKTINĖS TAPATYBĖS NE-KDO (Iulia Molina) https://youtu.be/aUOMOk_fziM

Mūsų tapatybės gali susidurti, susikirsti → INTERSECCIONALITY: Svarbu, kai kalbame apie diskriminaciją: skirtingos socialinės kategorijos (pvz., lytis, rasė, seksualinė orientacija, negalia / neįgalumas, amžius...) susikerta ir sukuria kažką naujo, dėl kurio atsiranda nauja diskriminacijos forma.
Kimberlé Crenshaw: Kas yra intersekcionalumas? https://youtu.be/ViDtnfQ9FHc
Intersekcionalumas ir negalia https://youtu.be/EgwNzPOYWF8
Svarbu, kai dirbame muziejuose, galerijose ir pan.:

1. Mes kalbame apie „aiškias, paprastas“ kategorijas, tačiau žmonės gali turėti daugiau negalių/negalių.

2. Žmogus su negalia – tai ne tik negalią turintis žmogus, bet ir dar kažkas.

Ką pirmiausia pastebime kituose žmonėse, kai įlipame į autobusą?

Drabužiai, plaukai, akys, veido išraiškos, odos atspalvis... lytis/lytis, rasė, amžius, negalia/gebėjimas... -> KŪNAS! -> Į santykį su kitais / visuomenę įeiname savo kūnu

Kūnas gali būti probleminė kategorija: „kaip mes gimėme“, „natūralus“ → laikykitės skirtingų socialinių kategorijų, pažiūrų -> kūnas niekada nėra neutralus!

(pvz., grožio idėjos (-ių) kaita laikui bėgant ir įvairiose kultūrose)

Tapatybė niekada nėra vien tik apie mus, bet ir apie KITUS -> SANTYKIUS, ABIPUSIĄ SĄVOKĄ -> taip pat ir negalią -> ABLEIZMAS

NEGALIA, TAPATYBĖ IR ISTORIJA

Kaip negalia buvo suvokiama istorijos raidoje?

Mitai, legendos, istorijos... DVIVALENCIJA: kažkur tarp -> gailestis, baimė, kartais susižavėjimas, kartais pasibjaurėjimas, kartais atstumtas, kartais įtrauktas... Kapitalizmas -> veikiantis kūnas -> disciplina, norma Išjungti kūną – kūną, kurį reikia modifikuoti, normalizuoti, medikalizuoti ir reabilituoti ->

MEDICINOS DISKURSAS

Negalia daug labiau kontekstuali: kada ir kur jaučiamės/galime/negalime? Kokias kliūtis turėtume įveikti ir kurias reikia pašalinti visuomenėje, kuriai priklauso visi? -> SOCIALINIS DISKURSAS +

ABEJINGUMAS (visiems reikia paramos vienu gyvenimo laikotarpiu)
Emancipaciniai judėjimai 60' (XX a.): feministinis judėjimas, dekolonializacijos ir nepriklausomybės judėjimas -> žmonių su negalia emancipacinis judėjimas JAV -> tik 90' Slovėnijoje -> Ar žinote, kada prasidėjo žmonių su negalia emancipacinis judėjimas tavo šalyje? Nuo organų, kuriuos reikia medikalizuoti, iki POLITINIŲ ORGANŲ-> reikalaujančių LYGIŲ TEISŲ IR GALIMYBIŲ
“**NIEKO APIE MUS BE MŪSŲ**” (*Nihil de nobis, sine nobis*)
Iš Vikipedijos: posakis kilęs iš Vidurio Europos politinių tradicijų. Tai buvo politinis šūkis, laisvai išverstas į lotynų kalbą ir 1505 m. Lenkijos konstituciniuose įstatymuose išreiškė valdžios perdavimą iš monarcho į parlamentą. Vėliau tai tapo demokratinių normų priežodžiu. /…/Šis terminas angliška forma pradėtas vartoti neįgaliųjų aktyvizme 1990 m. Jamesas Charltonas pasakoja, kad pirmą kartą išgirdo šį terminą Pietų Afrikos neįgaliųjų aktyvistų Michaelo Masutha ir Williamo Rowlando pokalbiuose, kurie savo ruožtu išgirdo frazę, kurią pavartojo neįvardytas Rytų Europos aktyvistas ankstesnėje tarptautinėje neįgaliųjų teisių konferencijoje.

NEGALIA, POLITIKA IR TEISĖ DALYVAUTI KULTŪRINIAME GYVENIMAS

UNIVERSALI ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJA
https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights
27 straipsnis
Kiekvienas turi teisę laisvai dalyvauti bendruomenės kultūriniame gyvenime, mėgautis menais ir dalytis mokslo pažanga bei jos teikiama nauda.

JT KONVENCIJA DĖL NEĮGALIŲJŲ ŽMONIŲ TEISIŲ (CRPD)
https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html

Priimta 2006 m., daugiau nei 160 parašų ir ratifikacijų / prieigų

30 straipsnis – Dalyvavimas kultūriniame gyvenime, aktyvus poilsis, laisvalaikis ir sportas

1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę lygiai su kitais asmenimis dalyvauti kultūriniame gyvenime ir imasi visų atitinkamų priemonių, kad užtikrintų, jog neįgalieji:
a) turėtų galimybę prieinamomis formomis pasinaudoti kultūrine medžiaga;
b) turėtų galimybę prieinamomis formomis žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius ir dalyvauti kitokioje kultūrinėje veikloje;
c) turėtų galimybę dalyvauti kultūriniuose renginiuose ar gauti kultūros paslaugas, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo paslaugas, ir, kiek tai yra įmanoma, turėtų galimybę lankyti paminklus ir nacionalines kultūros vertybes.

2. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, imasi atitinkamų priemonių, kad suteiktų neįgaliesiems galimybę lavinti ir panaudoti savo kūrybines, menines ir intelektines galias ne tik jų pačių labui, bet ir visai visuomenei turtinti.

3. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, imasi atitinkamų veiksmų pagal tarptautinę teisę, kad užtikrintų, jog įstatymuose dėl intelektinės nuosavybės apsaugos nebūtų nepagrįstų ar diskriminuojančių kliūčių neįgaliųjų galimybei gauti kultūrinę medžiagą.

4. Neįgalieji lygiai su kitais asmenimis turi teisę į savo konkretaus kultūrinio ir kalbinio tapatumo pripažinimą, įskaitant gestų kalbą ir kurčiųjų kultūrą.

5. Siekdamos suteikti neįgaliesiems galimybę lygiai su kitais asmenimis dalyvauti rekreacinėje, laisvalaikio ir sporto veikloje, valstybės, šios Konvencijos Šalys, imasi atitinkamų priemonių:
a) skatinti ir raginti neįgaliuosius kuo plačiau dalyvauti bendro profilio sporto veikloje visais lygmenimis;
b) užtikrinti neįgaliųjų galimybę organizuoti, plėtoti ir dalyvauti jiems skirtoje sporto ir rekreacinėje veikloje ir šiuo tikslu skatinti atitinkamą parengimą, mokymą ir išteklių suteikimą lygiai su kitais asmenimis;
c) užtikrinti, kad neįgalieji turėtų galimybę patekti į sporto, rekreacinius ir turizmo objektus;
d) užtikrinti, kad neįgalūs vaikai turėtų vienodas galimybes su kitais vaikais dalyvauti žaidimuose, rekreacinėje, laisvalaikio ir sporto veikloje, įskaitant tokią veiklą mokyklų sistemoje;
e) užtikrinti, kad neįgalieji turėtų galimybę gauti paslaugas asmenų, organizuojančių rekreacinę, turizmo, laisvalaikio ir

sporto veiklą.

Europos Sąjunga
Neįgaliųjų grupė: propaguoti žmonių su negalia teises, įskaitant teisę į kultūrą.

- Europos Parlamentas ir Taryba priėmė **direktyvą (ES) 2017/1564** dėl tam tikrų leistinų kūrinių, saugomų autorių teisių, naudojimo aklųjų, silpnaregių ar kitaip spausdinimo negalią turinčių asmenų naudai.
- 2018 m. spalio mėn. –> ratifikuota **Marakešo sutartis**, kurią administruoja Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija –> siekiant palengvinti prieigą prie publikuotų kūrinių akliesiems ir silpnaregiams.
- **NEĮGALIŲJŲ STRATEGIJA (Lygybės sąjunga: Neįgaliųjų teisių strategija 2021–2030 m.)**: pagerinti kultūros organizacijų, veiklų, renginių, vietų, prekių ir paslaugų, įskaitant audiovizualines paslaugas, prieinamumą žmonėms su negalia, jų dalyvavimą, taip pat galimą Autorių teisių direktyvos išimčių naudojimą.
- **EUROPOS PRIEINAMUMO AKTAS**: 2019 m. kovo mėn. priimta ES direktyva nustato taisykles dėl produktų ir paslaugų, prieinamų žmonėms su negalia ir funkcinių apribojimų, įskaitant elektroninius įrenginius, svetaines ir garso bei vaizdo žiniasklaidos paslaugas. Ji skirta prieigai prie garso ir vaizdo žiniasklaidos paslaugų, tokių kaip transliacinė televizija ir atitinkama vartotojų įranga, su skaitmeninės televizijos paslaugomis susijusi televizijos įranga, elektroninės knygos ir elektroninė prekyba (svarbu perkant kultūros renginių bilietus).

Nacionaliniai teisės aktai…
Sukurtos aplinkos įstatymas, specialūs įstatymai, stiprinantys įvairias žmonių su negalia grupes, ypač teisę vartoti savo kalbą (gestų kalbą)...
Teisė vartoti gestų kalbą ir kurčneregių kalbą buvo įtvirtinta **Slovėnijos Respublikos Konstitucijoje** (2021 m. birželio 4 d.)

62a straipsnis
(gestų kalba ir kurčneregių kalba)
Garantuojamas nemokamas slovėnų gestų kalbos naudojimas ir plėtra. Savivaldybių srityse, kuriose oficialios kalbos taip pat yra italų arba vengrų, garantuojamas laisvas italų ir vengrų gestų kalbų vartojimas. Šių kalbų vartojimą ir jų vartotojų padėtį reglamentuoja įstatymai.
Laisvą kurčneregių kalbos vartojimą ir plėtrą reglamentuoja įstatymas.

PRIEINAMUMAS

- **Fizinis prieinamumas**, apibrėžiantis aplinkos prieinamumą, pvz., rampos, liftai, grindų ženklinimas, įvairių spalvų piktogramos, padedančios žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga, orientuotis erdvėje, lengvai skaitomi tekstų formatai ir kt.
- **Skaitmeninis arba virtualus prieinamumas**, apibrėžiantis žiniatinklio aplinkų prieinamumą: Žiniatinklio turinio prieinamumo gairės.
- **Sociokultūrinis prieinamumas, suteikiantis lygias galimybes dalyvauti kuriant kultūrines/menines praktikas ir saugią kultūrinių tapatybių raiškos aplinką**. Daug kartų žmonės iš pažeidžiamų, nuskriaustų, marginalių ir kt. grupių yra pašalinami iš kultūros turinio kūrimo. Jų pažiūros, tapatybės, istorijos, kultūra ir tt nėra vienodai atstovaujamos (arba per daug atstovaujama kitų) arba profesionalumo požiūriu neatsižvelgiama į jų kultūrinę praktiką. Svarbu padaryti socialinio diskurso erdvę (socialinės kultūrinės kūrybos erdvę) prieinamą ir pakviesti bet ką dalyvauti.

Socialinis ir kultūrinis prieinamumas yra susijęs su **įtraukimu** ir **dalyvavimu**:

- **Įtraukimas** reiškia **lygias galimybes lankytis kultūros renginiuose, įgyti kultūrinės patirties ir išreikšti save per kultūrines praktikas.**
- Dalyvavimas reiškia ne tik galimybę būti, dalyvauti kultūros renginyje, bet ir galimybę **kartu kurti, bendradarbiauti ir kartu kurti kultūrinį turinį.**

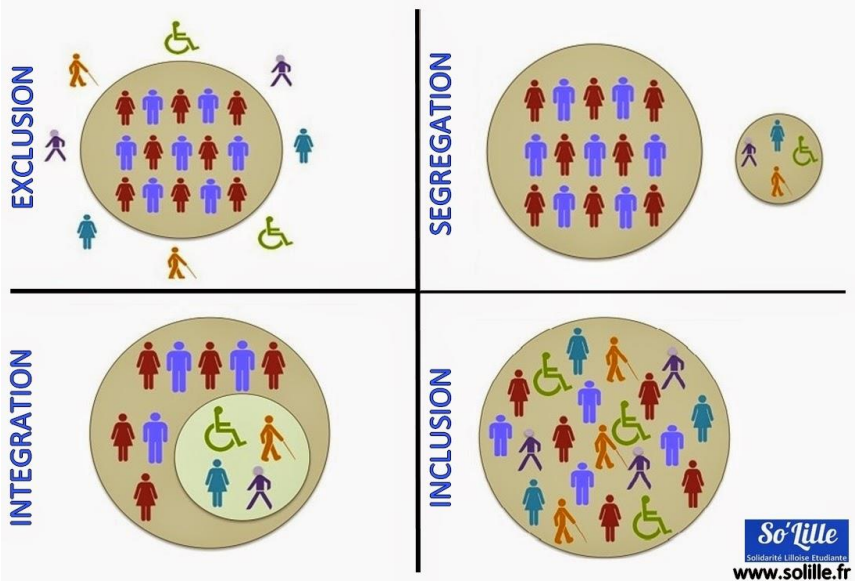

3.2 NEGALIOS APIBRĖŽIMO PROBLEMA PASITELKIANT TAIKYTINŲ PRAKTIKŲ APŽVALGĄ

Sofia Mastrokoukou (Kurčiųjų institutas ir Turino universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Paskaita supažindins su negalią turinčių žmonių teisėmis ir orumu susijusiais klausimais.

Pirmoje paskaitos dalyje aiškinsimės šio termino, atsiradusio iš septintojo dešimtmečio neįgaliųjų judėjimo, ištakas. Be to, bus atkreiptas dėmesys į tai, kad šiuo laikotarpiu į kalbą pradėta žiūrėti kaip į pokyčių įrankį. Priemonė, galinti paveikti žmonių mąstymą ir prisidėti prie socialinės lygybės.

Antroji dalis bus skirta tinkamų terminų, vartojamų kalbant apie negalią turintį asmenį, pavyzdžiams ir negalios etiketo sąvokai. Bus pateikta keletas pavyzdžių ir pratimų, kad būtų galima geriau suprasti, kurį tinkamą terminą naudoti, kad būtų galima vadovautis jums bendraujant su negalią turinčiais žmonėmis.

Tikslai ir uždaviniai:

- Supraskite, kad negalia nėra asmuo, į kurį reikia kreiptis.

Diskusija:

- Apibūdinkite skirtumą tarp diagnozės ir tapatybės.
- Apibūdinkite, kas yra negalią turintis žmogus.
- Ar galite pateikti negalią turinčių žmonių pavyzdžių?
- Kas yra *plakato vaiko* efektas?
- Susipažinus su neįgaliu asmeniu, koks yra tinkamas jo priėmimo būdas?
- Apibūdinkite, kas yra neįgalumo etiketas.

Šaltiniai:

Titchkosky, T. (2001). Disability: A rose by any other name?“People-First” language in canadian society. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, *38*(2), 125-140.

Dunn, D. S., & Andrews, E. E. (2015). Person-first and identity-first language: Developing psychologists’ cultural competence using disability language. *American Psychologist*, *70*(3), 255.

Folkins, J. (1992). *Resource on Person-First Language.* Retrieved from: www.asha.org/publications/journals/submissions/person_first.htm

Harpur, P. (2012). From disability to ability: Changing the phrasing of the debate. *Disability & Society, 27* (3), 325-337.

Large, M. & Ryan, C. (2012). Sanism, stigma, and the belief in dangerousness. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 46* (11), 1099-1103.

Sangster, Y. (2013). *People First Language: Dignity, not Semantics.* Retrieved from: http://www.mindlink.org/people_first_language.html

Snow, K. (2006). *A Few Words about People First Language.* Retrieved from: http://www.disabilityisnatural.com/images/PDF/pf109.pdf.

How to live a life with a person first perspective | Arielle Zellis | TEDxYeshivaUniversity: https://www.youtube.com/watch?v=QyDMr6YU53s

People-first language: https://www.youtube.com/watch?v=oOtRUuP48PE

Viktorinos, kurias galite pasitelkti:

- People first language flash cards: https://quizlet.com/188068898/person-first-language-flash-cards/
- 20-question quiz to determine your disability literacy: https://longmoreinstitute.sfsu.edu/answers-20-question-quiz-determine-your-disability-literacy

3.2 MOKYMO PASIŪLYMAS – NEGALIOS APIBRĖŽIMO PROBLEMA: KAS YRA ŠIS ASMUO?

LINK ĮTRAUKAUS PASAULIO: ACCESSCULT VIZIJA
„Inkliuzinis pasaulis“ reiškia, kad visi asmenys – su negalia ir be jo – gyvena, mokosi, dirba, žaidžia ir dalyvauja visose gyvenimo patirtyse.

KALBA TURI GALIĄ: NEGALIA NĖRA ASMUO

- Žodžiais galima vertinti ir gerbti; žodžiais galima nuvertinti, izoliuoti ir engti.
- Negalią turinčių žmonių komunikacija yra susijusi su orumu ir teisėmis.
- Svarbu tik nurodyti asmens negalią, jei tai susiję su pokalbiu ar situacija.
- Žmonės yra daugiamatės būtybės, turinčios vilčių, svajonių ir tikslų. Paklausk savęs: **Kas yra šis asmuo?**

NEGALIĄ TURINTYS ASMENYS

- Negalią turinčių žmonių kalbos laukas pabrėžia žmonių su negalia individualumą, lygybę ir orumą.
- Užuot apibrėžiant žmones pirmiausia pagal jų negalią, siūloma kalboje akcentuoti pagarbą, pabrėžiant faktą, kad žmonės su negalia pirmiausia yra žmonės.

Ištakos: dėmesys negalią turinčių asmenų kalbai atsirado aštuntajame dešimtmetyje neįgaliųjų judėjimo metu. Judėjimas sutelkė dėmesį į visuomenės pokyčius, kad asmenys su negalia galėtų naudotis žmogaus teisėmis kaip visaverčiai piliečiai. Kalba buvo laikoma pokyčių įrankiu. Tai gali turėti įtakos žmonių mąstymui ir gali prisidėti prie socialinės lygybės.

DIAGNOZĖ nėra tas pats kas TAPATYBĖ

Negalia **neapibrėžia** žmogaus. Turėti nereiškia **būti.** Žodis turėti mažiau stigmatizuoja, nei būti. Apibūdinkite, ką žmogus turi, o ne kas jis yra. Pvz.: Užuot sakęs: „Jis šizofrenikas“. Pasakykite: „Jis serga šizofrenija“. Naudinga galvoti ir kalbėti apie poreikius, o ne problemas. Pvz., „Asmenys, turintys psichikos sveikatos poreikių“.

VENKITE PLAKATŲ VAIKŲ EFEKTO
People with disabilities are the largest minority group in the United States and in the EU. The group is inclusive of gender, religion, ethnicity, sexual orientations, and socioeconomic levels. You may often find that you do not need to use: Žmonės su negalia yra didžiausia mažumų grupė JAV ir ES. Grupė apima lytį, religiją, etninę kilmę, seksualinę orientaciją ir socialinius bei skirtingus ekonominius lygius. Dažnai galite pastebėti, kad jums nebereikia naudoti tokių žodžių kaip:
Auka, kenčia, suluošintas, nedarbingas, neįgalus, vargšas ir pan.
Vietoje to gali pasakyti:
Asmuo su negalia; žmonės, kurie turi negalią.

ŽMONIŲ SU NEGALIA KALBINĖS REPREZENTACIJOS PAVYZDŽIAI

Teigiamos frazės	Neigiamos frazės
Asmuo, turintis intelekto, pažinimo, raidos	Atsilikęs

negalią	Psichiškai defektuotas
Asmuo, kuris yra aklas Asmuo, turintis regėjimo negalią	Aklasis
Asmuo, turintis negalią	Neįgalūs Nepajėgūs
Asmuo, kuris yra kurčias	Kurčiasis Kurčias ir kvailas
Asmuo, kuris turi klausos sutrikimų	Kenčiantis dėl klausos praradimo
Asmuo, sergantis išsėtine skleroze	Kenčiantis dėl išsėtinės sklerozės
Asmuo, sergantis cerebriniu paralyžiumi	Cerebrinio paralyžiaus auka
Asmuo, sergantis epilepsija Asmuo, turintis traukulių sutrikimą	Pririštas prie invalido vežimėlio Prikaustytas prie invalido vežimėlio
Asmuo, sergantis raumenų distrofija	Palaužtas raumenų distrofijos
Asmuo, turintis psichikos negalią Žmonės, kurie yra turi įvairių neurologinių sutrikimų Žmonės, turintys institucionalizacijos patirties	Keistas
Sėkmingas, produktyvus žmogus	Asmuo įveikė savo negalią Yra drąsus (kai tai reiškia, kad asmuo turi drąsos dėl negalios)

NEGALIOS ETIKETAS

Negalios etiketas reiškia **pagarbų bendravimą ir bendradarbiavimą** su žmonėmis, turinčiais negalią.

Negalios etiketo principai: visų pirma pasikliaukite sveiku protu bendraudami su neįgaliaisiais ir elkitės taip pat mandagiai ir pagarbiai, kaip elgtumėtės su bet kuriuo kitu.

ŽINGSNIAI LINK ĮTRAUKTIES

- Vartokite kalbą „pirmiausia žmonės“, kuri pripažįsta, kad asmenys yra daugiau nei jų negalios.
- Neužduokite klausimų apie asmens negalią, nebent apie tai pageidauja kalbėti pats negalią turintis asmuo.
- Jei siūlote pagalbą, palaukite, kol pasiūlymas bus priimtas. Tada klausykite arba paprašykite nurodymų.
- Kalbėkite tiesiogiai su žmogumi.

- Nebijokite užduoti klausimų, kai nesate tikri, ką daryti.
- Susipažįstant su negalią turinčiu asmeniu, dera pasiūlyti paspausti ranką. Žmonės, kurie ribotai naudoja rankas arba turi dirbtines galūnes, paprastai gali paspausti rankas. (Rankos paspaudimas kaire ranka taip pat yra priimtinas pasisveikinimas.)
- Su suaugusiaisiais elkitės kaip su suaugusiaisiais. Kreipkitės į žmones, turinčius negalią, vardais tik tada, kai tą patį darote su visais kitais suaugusiais žmonėmis.

PAŽAISKIME:

Guidelines: Pasirinkite atsakymą ir paspauskite „Kitas“. Pabaigoje gausite savo balą ir atsakymus.

https://study.com/academy/practice/quiz-worksheet-people-first-language-in-sped.html

3.3 ŽMONĖS SU JUDĖJIMO NEGALIA

Mirian Santamaría Peláez (Burgoso universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Žmonės su judėjimo negalia ir neįgaliųjų vežimėlių naudotojai susiduria su prieinamumo problemomis, kai kalbama apie „Prieigą prie fizinės aplinkos“; kad jiems gali būti sunku pasiekti erdvę arba patekti į erdvę ir pasiekti tikslą. Būtina pašalinti visas fizines kliūtis, trukdančias neįgaliesiems naudotis savo teisėmis teisingoje ir įtraukioje visuomenėje.

Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria žmonės su judėjimo negalia ir neįgaliųjų vežimėliuose naudodamiesi sukurta aplinka, yra negalėjimas įveikti izoliuotų šlaitų, laiptų ir stačių šlaitų; kritimo rizika (ant laiptų, skersinių ir kt.); negalėjimas praeiti per siauras vietas; poreikis didelėse erdvėse laisvai judėti, apsisukti, atidaryti duris ir pan.; ribotos galimybės pasiekti objektus; regėjimo zonų apribojimas; įvairios fizinės kliūtys; vežimėlio ir kitų baldų elementų suderinamumo problemos.

Visą veiklą, kurią gali atlikti žmonės, sudaro du komponentai: perkėlimas ir naudojimas. Žmonės su judėjimo negalia susiduria su prieinamumo problemomis, susijusiomis su abiem komponentais, todėl jos turi būti sprendžiamos vienodai; neužtenka pasiekti ir patekti į tam tikrą vietą, bet reikia mokėti išnaudoti elementus, kuriuos ta vieta siūlo, kad būtų užtikrintos vienodos sąlygos visiems žmomėms, be didesnių pastangų. Taigi reikia pagalbos artėjant prie pastatų, įeinant į pastatus, judant ir pasiekiant objektus.

Tikslai ir uždaviniai:

- Suteikti žinių apie judėjimo negalią ir su ja susijusius prieinamumo sunkumus.
- Nustatyti įvairias kliūtis, turinčias įtakos žmonių su fizine negalia judėjimui skirtingose erdvėse.
- Žinoti visuotinio prieinamumo reikalavimus, kuriuos turi atitikti aplinka, kad būtų prieinama žmonėms, turintiems judėjimo negalią.
- Sužinoti, kaip žmonėms, turintiems judėjimo negalią, gali būti teikiama pagalba tenkinant jų prieinamumo poreikius.

Diskusija:

- Su kokiomis prieinamumo problemomis susiduria žmonės su judėjimo negalia?
- Kokios kliūtys dažniausiai žmonių su judėjimo negalia įvardijamos kaip pagrindinės?
- Ką suteikia visuotinis prieinamumas, kai kalbama apie fizines kliūtis?
- Kokius prieinamumo poreikius turi žmonės su judėjimo negalia?
- Kaip galime padėti arba asistuoti žmonėms, turintiems judėjimo negalią?
- Kaip „dizainas visiems“ gali padėti žmonėms su judėjimo negalia?
- Kokį vaidmenį tinkamas pritaikymas gali atlikti, kad žmonės su judėjimo negalia turėtų prieigą?
- Kaip pritaikyti visas šias idėjas, siekiant užtikrinti, kad kultūros paveldas būtų prieinamas žmonėms su judėjimo negalia ir neįgaliųjų vežimėliams?

Šaltiniai:

Department of Justice. (2010). 2010 ADA standards for accessible design. *Information and Technical Assistance on the Americans with Disabilities Act*. Available: https://www.ada.gov/regs2010/2010ADAStandards/2010ADAStandards_prt.pdf

Rosenberg, D. E., Huang, D. L., Simonovich, S. D., & Belza, B. (2013). Outdoor built environment barriers and facilitators to activity among midlife and older adults with mobility disabilities. *The Gerontologist*, *53*(2), 268-279. Doi: https://doi.org/10.1093/geront/gns119 Available: https://academic.oup.com/gerontologist/article/53/2/268/563499?login=true

Gan, D. R., Mahmood, A., Routhier, F., & Mortenson, W. B. (2021). Walk/Wheelability: An Inclusive Instrument Pair for Participatory Age-Friendly Research and Practice. *The Gerontologist*. Doi: https://doi.org/10.1093/geront/gnab079

https://access.si.edu/museum-professionals

https://www.accessibility.com/

https://www.carehome.co.uk/advice/types-of-physical-disabilities

https://www.passionatepeople.invacare.eu.com/wheelchair-accessibility-as-a-prerequisite-for-inclusion/

3.3 MOKYMO PASIŪLYMAS – ŽMONĖS SU JUDĖJIMO NEGALIA

Žmonės su judėjimo negalia ir neįgaliųjų vežimėlių naudotojai susiduria su prieinamumo problemomis, kai kalbama apie „prieinamumą prie **fizinės aplinkos**“; kad jiems gali būti sunku **pasiekti** tam tikrą erdvę arba **patekti** į ją ir **judėti** joje.

Turėtų būti pašalintos visos **fizinės kliūtys**, trukdančios žmonėms su negalia naudotis savo judėjimo teisėmis teisingoje ir įtraukioje visuomenėje.

Žmonės su judėjimo negalia ir neįgaliojo vežimėlio naudotojai gali lankytis **savarankiškai** arba padedami kitų.

Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais jie susiduria naudodamiesi sukurta aplinka, yra šie:

- Iššūkis įveikti izoliuotus šlaitus, laiptus ir stačius šlaitus.
- Galimybė apvirsti (ant laiptų, skersinių ir kt.).
- Iššūkis pravažiuoti siauromis vietomis.
- Poreikis didelių erdvių suktis, atidaryti duris ir pan.
- Iššūkis pasiekti objektus.
- Jūsų regėjimo sričių apribojimas.
- Sunkiai pastebimos kliūtys, ribojančios judėjimą.
- Jūsų vežimėlio ir kitų baldų elementų suderinamumo problemos.

PERKĖLIMAS IR NAUDOJIMAS

Visą veiklą, kurią gali atlikti žmonės, sudaro du komponentai: **perkėlimas ir naudojimas.**

Perkėlimas reiškia perkėlimą į tam tikrą vietą, siekiant ten atlikti veiksmą, kad būtų galima laisvai judėti aplinkoje, kurioje nėra kliūčių ar apribojimų.

Naudojimas yra pats veiksmo vystymas, mėgaukitės, naudokite, pasinaudokite elementais, kuriuos randame aplinkui.

Neįgaliųjų vežimėlių naudotojai susiduria su prieinamumo problemomis, susijusiomis su abiem komponentais, todėl jos turi būti sprendžiamos vienodai; neužtenka pasiekti ir patekti į tam tikrą vietą, bet reikia mokėti išnaudoti elementus, kuriuos ta vieta siūlo, kad būtų užtikrintos vienodos sąlygos visiems žmomėms, be didesnių pastangų.

Neįgaliųjų vežimėlių naudotojams dėl judėjimo kyla sunkumų manevruojant; kalbant apie naudojimą, apimtį ir valdymo problemas.

Norint užtikrinti judėjimą pastate, mūsų atveju – muziejuje, **būtina numatyti prieinamus maršrutus**, jungiančius skirtingas erdves tarpusavyje ir su išore; todėl reikia atsižvelgti į keturis pagrindinius kriterijus:

Kita vertus, norint užtikrinti erdvių naudojimą ir jose vykdyti veiklą, būtina užtikrinti:

Kokios informacijos reikia žmonėms neįgaliųjų vežimėliuose ir žmonėms su įvairia judėjimo negalia prieš įeinant į muziejų?

1. Informacija apie artėjimą prie pastato: prieinami maršrutai, maršrutai, kurių reikia vengti, viešasis transportas…
2. Įėjimas į pastatą: prieinamas įėjimas, neprieinami įėjimai, kurių reikia vengti, signalai jūsų prieinamam maršrutui, speciali informacija, pritaikyta jūsų poreikiams…
3. Persikėlimas/naudojimasis patalpomis: signalai, pasiekiamas maršrutas, speciali informacija pritaikyta Jūsų poreikiams, nepasiekiamos vietos, veikla, kurią reikia suplanuoti iš anksto...

Žmonės su fizine negalia.

Čia kalbame apie žmones, kurių judėjimas yra ribotas, o tai lemia jų gebėjimą judėti arba gebėjimą manevruoti ir pasiekti tikslą, arba jų rankų miklumą, arba jų pusiausvyrą ir fizinę kontrolę, arba jų gebėjimą priešintis ir pan.

Priežastys yra labai įvairios: įgimtos, stuburo smegenų traumos, kraujagyslių pažeidimai, organopatijos, miopatijos, neuropatijos, nelaimingi atsitikimai, senatvė, ligos ir kt.

Čia sutelksime dėmesį į pagrindinį aspektą: žmonių judėjimo pajėgumą. Taigi, mes skirsime:

- šiek tiek vaikščioti ir savarankiškai judėti galintys žmonės
- nevaikštantys ir savarankiškai judėti negalintys žmonės

Šiek tiek vaikščioti ir savarankiškai judėti galintys žmonės

Žmonės gali judėti ir atlikti kitas su judėjimu susijusias veiklas.

Šie žmonės gali vaikščioti, nors tai daro lėtai ir dažnai tai daro lazdų, ramentų, trikojų, vaikštynių ir kt. pagalba.

Pagrindinės šios grupės problemos yra šios:

- ✓ sunku įveikti šlaitus ir laiptus,
- ✓ sunku pravažiuoti siauromis erdvėmis,
- ✓ sunku atlikti ilgas keliones nepailsėjus,
- ✓ didesnis pavojus nukristi dėl užkliuvimo ar paslydimo (kojų, ramentų ar lazdų),
- ✓ sunku įjungti mechanizmus, kuriems reikia abiejų rankų vienu metu

Ši žmonių grupė savo ruožtu yra suskirstyta į dvi grupes pagal tai, ar jie užsiima rankine veikla (tai yra, geba judėti ir naudotis viena ar abiem rankomis ir rankomis). Tie, kurie užsiima fizine veikla,

dažniausiai naudoja rankas tam, kad padėtų judėti apatinėms galūnėms ir, svarbiausia, palaikytų pagalbines priemones vaikščioti, todėl judant rankinė veikla laikinai apsiriboja šiomis užduotimis (netinkama kita veikla).

Neturintys rankų veiklos (hemiplegijos, apsigimimų, amputacijų) sunkiau mobilizuojasi, nes negali naudotis daugeliu techninių priemonių, tokių kaip lazdelės ar ramentai. Be to, jiems kyla sunkumų arba neįmanoma naudotis rankomis, todėl gaminiams naudoti arba veiksmams, kurie paprastai atliekami rankomis, reikalingi pritaikyti prietaisai.

Iš esmės šios grupės poreikiai pasiekiamumo požiūriu yra susiję su judėjimui tinkamos infrastruktūros sukūrimu: tinkamos dangos ir grindų prieinamumas (tiek lauko, tiek vidaus erdvėse), pakankamai erdvės posūkio manevrams, krypties keitimui ir kt.; produktų, objektų ir kt. prieinamumas pasiekiamame aukštyje ir atstumu, kuriuos paprasta naudoti (pavyzdžiui: liftuose rekomenduojama, kad klaviatūra būtų neįgaliojo vežimėlio ir jo mygtukų aukštyje; klaviatūra turi būti didelė ir lengvai atpažįstama.)

Nevaikštantys ir savarankiškai judėti negalintys žmonės

Nevaikštantys ir savarankiškai judėti negalintys žmonės – tie, kurie negali judėti be pagalbinių priemonių, o dažniausiai tai daro naudodamiesi savaeigiais, elektriniais ar trečiojo asmens varomais vežimėliais.

Pagrindiniai šios grupės sunkumai yra šie: sunkumai manevruojant neįgaliojo vežimėliu (tiek keičiant kryptį, tiek posūkyje, tiek įėjimuose ir išvažiavimuose pagal durų tipą, tiek judesiuose įmontuojant ar paliekant kėdę), sunkumai. įveikti nelygumus (ištisinius ar pavienius, pvz., laiptelius), pasiekiamumo sunkumai (dėl vežimėlio padėties ir aukščio).

Todėl reikėtų pasistengti, kad nelygumai netaptų kliūtimi naudotis judėjimo negalią turintiems žmonėms. Rekomenduojama, jei įmanoma, įrengti prieinamas rampas, taip pat pakankamo pločio erdves, koridorius ir kriaukles, kad kėdė galėtų lengvai manevruoti. Taip pat tais atvejais, kai yra liftas, rekomenduojama, kad jo konstrukcija leistų patogiai patekti neįgaliojo vežimėliu, taip pat palengvintų naudojimąsi klaviatūra (atitinkamas aukštis).

<u>Apibendrinant, žmonėms su judėjimo negalia gali padėti:</u>

- ✓ Paprasti ir prieinami maršrutai nuo bendro kelio iki įėjimo į įstaigas. Tais atvejais, kai yra šlaitų ar laiptelių, rekomenduojama šlaitą išsaugoti naudojant rampą.
- ✓ Atraminiai įtaisai galimam pusiausvyros praradimui: turėklai, griebtuvai, kėdės su porankiais. Mechaninės pagalbos priemonės: liftai ir mechaninės durys (leidžiančios patekti neįgaliųjų vežimėliams).
- ✓ Tinkamas baldų, durų, klaviatūrų ir kt. aukštis, leidžiantis lengvai pasiekti ir valdyti daiktus iš vežimėlio.
- ✓ Tinkamai išdėstyti baldai, kad netrukdytų judėjimui.

- ✓ Geras erdvių apšvietimas, kad būtų išvengta šešėlių ir akinimo.
- ✓ Tinkami, neslidūs šaligatviai.

Bendraujant su žmonėmis, turinčiais judėjimo negalią, rekomenduojama:

- ✓ **Paklauskite žmogaus**, ar jam reikia pagalbos
- ✓ Visada kreipkis į asmenį, sėdintį neįgaliojo vežimėlyje, o ne į jo palydovą. Norėdami kalbėtis su asmeniu, kuris naudojasi neįgaliojo vežimėliu, turėtumėte kalbėtis su juo priešais ir tame pačiame aukštyje (jei įmanoma, sėdėdami).
- ✓ Jei neįgaliojo vežimėlio valdymas nežinomas, rekomenduojama paklausti naudotojo, kaip jam padėti.

Yra ir kitų grupių žmonių, kuriems gali kilti judėjimo sunkumų; visais atvejais jiems bus naudingi visi šioje temoje išdėstyti principai. Tai gali būti pagyvenę žmonės, nėščios moterys, žmonės su dideliais kroviniais, kūdikių vežimėliais ir kt.

KELETAS NAUDINGŲ SĄVOKŲ.

Universalus prieinamumas.

Universalus prieinamumas – tai sąlyga, kad miesto aplinka, pastatas, gaminys, paslauga ar komunikacijos priemonės turi būti naudojami komforto, saugumo, lygiateisiškumo ir savarankiškumo sąlygomis visiems žmonėms, įskaitant turinčius skirtingą judėjimo ar jutiminę negalią.

Geros prieigos vartotojai nepastebi. Šis „nepastebimas prieinamumas“ reiškia ne tik alternatyvą prieigai: siekiama visiems vienodo dizaino, patogaus, estetiško ir saugaus. Tai yra kokybės ir saugos sinonimas, o pastaroji yra esminis dizaino reikalavimas.

Jei tam tikrai žmonių grupei trūksta saugumo, nebelieka prieigos galimybių

Prieinamumo grandinė.

Tai reiškia galimybę savarankiškai, lengvai ir be trikdžių prieiti, naudotis ir išeiti iš bet kurios vietos.

Jei kurio nors iš šių veiksmų atlikti neįmanoma, grandinė nutrūksta ir erdvė ar situacija tampa neprieinama.

Fizinis asmens judėjimas nuo pradinio taško iki tikslinės vietos reiškia pastato ir viešosios erdvės arba jo ir transporto ribų kirtimą; čia slypi prieinamumo grandinės tęstinumo svarba.

Prieinamumas turi būti analizuojamas kaip veiksmų grandinė, kurioje visi elementai būtinai yra tarpusavyje susiję.

Universalus dizainas.

Prieinamumo samprata peraugo į naują požiūrį, kuomet svarbiausia – suvokti aplinką ir objektus „įtraukiančiu“ arba visiems žmonėms tinkamu būdu. Taip atsiranda universalaus dizaino arba dizaino visiems koncepcija.

Universalus dizainas suprantamas kaip gaminių ir aplinkos, tinkamos naudoti didžiausiam skaičiui žmonių, projektavimas, nereikalaujant specialaus pritaikymo ar specializuoto dizaino.

"Universalus dizainas siekia paskatinti patrauklių ir komercinių produktų, kuriuos gali naudoti bet kokio tipo žmonės, kūrimą. Jis orientuotas į sprendimų, susijusių su statyba ir objektų, atitinkančių plataus vartotojų rato poreikius, projektavimą."

Ron Mace (1941 – 1998). Sąvokos „universalus dizainas“ kūrėjas.

KAI KURIE INFORMACIJOS APIE PRIEINAMUMĄ MUZIEJUOSE PAVYZDŽIAI:

- **SMITSONIJOS PRIEINAMOS PARODOS DIZAINAS:** https://www.thc.texas.gov/public/upload/publications/Smithsonian%20Guidelines%20for%20accessible%20design.pdf
- Nacionalinis karalienės Sofijos muziejus: https://www.museoreinasofia.es/visita/accesibilidad
- Britų muziejus: https://www.britishmuseum.org/visit/accessibility-museum
- Londono muziejus: https://www.museumoflondon.org.uk/museum-london/plan-your-visit/museum-accessibility
- MoMA: https://www.moma.org/visit/accessibility/
- Karališkasis Ontarijo muziejus: https://www.rom.on.ca/en/visit-us/accessibility
- Bostono dailės muziejus: https://www.mfa.org/visit/accessibility
- Tiseno-Bornemisos muziejus: https://www.museothyssen.org/visita/accesibilidad
- MACBA: https://www.macba.cat/es/sobre-macba/accesibilidad
- Nacionalinis Ispanijos gamtos istorijos muziejus: https://www.mncn.csic.es/es/visita-el-mncn/accesibilidad

KAI KURIOS ŠIOS SRITYS PUBLIKACIJOS:

- Prieiga prie pastato: geros praktikos vadovas meno ir kultūros organizacijoms: https://www.artscouncil.org.uk/publication/building-access
- Prieigos audito kontrolinis sąrašas: https://www.disabilitycornwall.org.uk/PDF/Access_Audit_Checklist.pdf
- Prieigos audito kontrolinis sąrašas: https://www.wycombe.gov.uk/uploads/public/documents/Building-control/Access-audit-checklist-for-community-buildings.pdf
- Prieinamumo audito kontrolinis sąrašas: http://iphnewdelhi.in/WriteReadData/Access%20Audit%20Checklist.pdf
- Prieigos vadovo šablonas: įrankis, padedantis valdyti sukurtos aplinkos prieinamumą

http://nda.ie/nda-files/access-handbook-template1.pdf

- Kaip padaryti muziejus labiau prieinamus žmonėms su negalia:https://www.inclusivecitymaker.com/how-to-make-museums-more-accessible-for-people-with-disabilities/
- Muziejų prieinamumo pritaikymo neįgaliesiems praktika: https://www.museumnext.com/article/making-museums-accessible-to-those-with-disabilities/
- Prieinamumo ištekliai muziejams ir bibliotekoms: https://www.imls.gov/issues/national-issues-priorities/accessibility-resources-museums-and-libraries
- Prieinamumo funkcijos muziejuose: https://evemuseografia.com/2018/05/07/caracteristicas-de-la-accesibilidad-en-los-museos/
- Muziejų prieinamumo vadovas: http://repositorio.usil.edu.pe/bitstream/USIL/8605/1/2019_Zuniga_Manual-de-accesibilidad-para-museos.pdf

3.4 ŽMONĖS SU SENSORINE NEGALIA: AKLIEJI IR SILPNAREGIAI

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Šios paskaitos tikslas – pakviesti akluosius ir silpnaregius žmones pristatyti savo poreikius kultūros paveldo sferoje.

Pirmoje dalyje pateiksime skirtingus požiūrius ir aklumo bei regėjimo pablogėjimo priežastis.

Antroje dalyje pristatysime, kaip padaryti pastato aplinką prieinamesnę; parodų erdvėje reikalingos adaptacijos – Brailio raštas, reljefiniai šriftai, garso/vaizdiniai aprašymai, techniniai aprašymai, kopijos, lietimas ir multisensorinės ekskursijos (ir kt.), kad parodos būtų prieinamesnės. Pasitelkite pagalbines technologijas. Bendradarbiaukite kuriant, testuojant ir įgyvendinant adaptacijas.

Tikslai ir uždaviniai:

- Šios paskaitos tikslas – pristatyti aklųjų (neregių) ir silpnaregių poreikius muziejų/galerijų ir kitų kultūros paveldą kaupiančių ir pristatančių institucijų kontekste.

Diskusija:

- Kaip regėjimas naudojamas mūsų visuomenėje ir kiek jis svarbus kasdieniame gyvenime?
- Pagalvokite apie muziejų, galeriją, istorinę vietą, archyvą, biblioteką ar kitą įstaigą savo vietinėje aplinkoje. Kaip jos pasiekiamos silpnaregiams ar neregiams žmonėms? Ką reikėtų daryti?
- Pratimas porose: vienas iš mokinių atskiria regėjimą tvarsčiu, kitas jį lydi arba padeda; pabandykite rasti kelią iš klasės į tualetą, biblioteką, restoraną ir pan. Kokia jūsų patirtis? Kaip atradote savo kelią? Kokiais pojūčiais pasitikėjote? Kaip jūsų atmintis padėjo jums rasti kelią?
- Pratimai su mokiniais: izoliuokite mokinių regėjimą ir duokite jiems įvairių daiktų (taip pat daiktų, kuriuos galima dėti į burną). Leiskite jiems juos paliesti, apibūdinti ir atspėti, kas tai yra. Aptarkite, kaip jie jaučiasi. Kaip jie suprato, kokius objektus liečia? Ar šių objektų suvokimas kuo nors skyrėsi nuo jų suvokimo, pasitelkiant visus pojūčius?

Šaltiniai:

Chatterjee, Helen, ed. 2008. *Touch in Museums: Policy and Practice in Object Handling*. Abingdon, New York: Berg Publishers. (2020 version New York: Routledge)

Hayhoe, Simon. 2017. *Blind Visitor Experiences at Art Museums*. Lanham, Boulder, New York, London: Rowman & Littlefield.

Salzhauer Axel, Elisabeth and Levent, Nina. 2003. *Art Beyond Sight: A Resource Guide to Art, Creativity, and Visual Impairment*. New York: Art Education for the blind and American Foundation for the Blind.

Snyder, Joel. 2014. *The Visual Made Verbal: A Comprehensive Training Manual and Guide to the History and Applications of Audio Description*. Arlington: American Council of the Blind.

https://ditacta.tumblr.com/

Specialized library for blind in Ljubljana, Slovenia
https://www.kss-ess.si/

3.4 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: APSILANKYMAS SPECIALIZUOTOJE AKLŲJŲ IR SILPNAREGIŲ BIBLIOTEKOJE „MINKA SKABERNE“ LIUBLIANOJE, SLOVĖNIJOJE https://www.kss-ess.si/

Liublianos universiteto IO3 HEI modulio “Visiems prieinamas kultūros paveldas” įgyvendinimo etape studentai lankėsi specializuotoje aklųjų ir silpnaregių bibliotekoje „Minka Skaberne“ Liublianoje, Slovėnijoje. Biblioteką, skirtą regėjimo negalią turinčių ar silpnaregių žmonių poreikiams pristatė bibliotekininkė Katarina Černe.

Bibliotekos istorija prasidėjo 1918 m. labdaros organizacijos iniciatyva, kuri pakvietė mokytoją Minką Skaberne organizuoti slovėnų raštų transkripciją Brailio raštu akliesiems. Iniciatyva buvo aktuali po Pirmojo pasaulinio karo, nes daugėjo neįgalių karių ir kitų žmonių, praradusių regėjimą dėl karo ar pokario. M. Skaberne išleido specialią knygelę „Aklųjų priežiūra“, kurioje išreiškė savo įsipareigojimą įkurti aklųjų biblioteką. Ji pakvietė ir nurodė moterims rankiniu būdu kopijuoti slovėnų knygas Brailio raštu: per vienerius metus buvo 60 perrašytų literatūros kūrinių 150 Brailio rašto tomų po 130 puslapių.

Biblioteka šiuo metu veikia globojama Slovėnijos aklųjų ir silpnaregių asociacijos Slovėnijoje ir yra skirta akliesiems ir silpnaregiams bei nemokantiems skaityti paprasto spaudinio (pvz., disleksija sergantiems žmonėms). Registracija yra nemokama, tačiau reikia pateikti dokumentą (ataskaitą arba specialisto nuomonę/sprendimą), nurodantį Jūsų matymą ar skaitymo problemas. Bibliotekoje šiuo metu yra daugiau nei 2600 narių, galima pasiskolinti knygas garso formatu arba Brailio raštu. Apie 1 602 knygos buvo pritaikytos Brailio raštu, o daugiau nei 6 200 kūrinių yra skaitmeniniu mp3 garso formatu. Daugėja adaptuotų knygų su naujomis technologijomis.

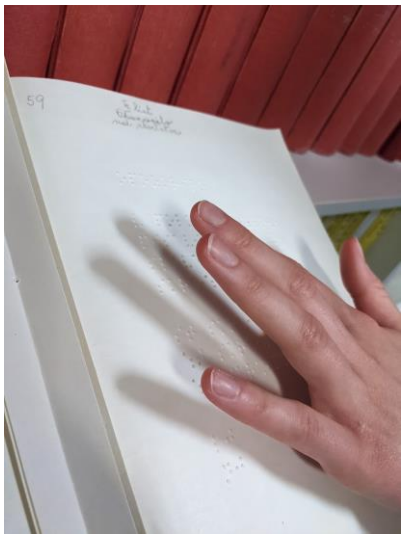

M. Katarina Černe taip pat pristatė studentams aklųjų ir neregių ar silpnaregių poreikius. Aklas asmuo apibrėžiamas kaip asmuo, turintis mažiau nei 5% regėjimo. Kai kurie žmonės gimsta su silpnu regėjimu, kiti gali susidurti su regėjimo pablogėjimu dėl nelaimingų atsitikimų, ligų ar senatvės. Yra platus regėjimo sutrikimų spektras – susiaurėjęs regėjimo laukas, tunelinis matymas, katarakta, periferinis matymas, glaukoma ir kt. Kad suprastų šiuos skirtumus, M. Černe leido studentams užsidėti akinius, kurie stimuliuoja tam tikrus regėjimo sutrikimus.

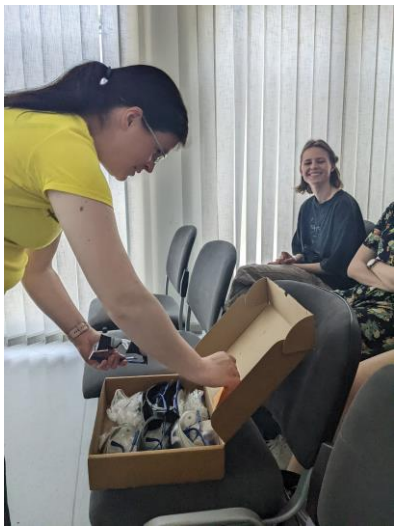

Europos aklųjų sąjunga iš esmės priėmė PSO aklumo ir silpnaregio apibrėžimą[3] (medicinos principas). Be to, jie sukūrė **funkcinio regėjimo** koncepciją, kai tenkinami aklųjų ir silpnaregių žmonių poreikiai. Funkcinis regėjimas apima skaitymą ir rašymą, orientaciją ir mobilumą, kasdienę veiklą, bendravimą, bet kokios vizualinės užduoties priežiūrą.

M. Černe suteikė studentams pagrindinės informacijos apie tai, kaip bendrauti ir lydėti neregį: kaip svarbu prisistatyti, paklausti žmogaus (o ne lydinčiojo), ar jam reikia pagalbos ir kaip padėti,

3 https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment

apibūdinti, ką darome (ypač jei išeisime) ir aiškinantis erdvėje esančias kliūtis. Muziejaus darbui svarbu suteikti žmogui prieinamą informaciją, tinkamu spausdinimu (atsižvelgiant į šriftus, šriftų spalvą, kontrastą, šrifto dydį, reljefinį spaudinį ir kt.), Brailio rašto transkripcijas, garso aprašymus ir kitus el. Formatus, kurią galėtų perskaityti ekrano skaitytuvai – technologinė pagalba, padedanti perduoti tai, kas parašyta ekrane, į klausos ar lytėjimo (pvz., Brailio rašto linija) informaciją. Teikdami prieinamą informaciją žiniatinklyje vadovaukitės žiniatinklio turinio prieinamumo gairėmis, kurios padės padaryti svetainę labiau prieinamą. Kiti muziejaus ekspozicijų patobulinimai į įtraukiančius potyrius – pavyzdžiui, lytėjimo, praktinės, multisensorinės ekskursijos ir pan. – bus ne tik naudingi akliesiems ir silpnaregiams, bet ir patrauklūs jutiminių sutrikimų turintiems žmonėms.

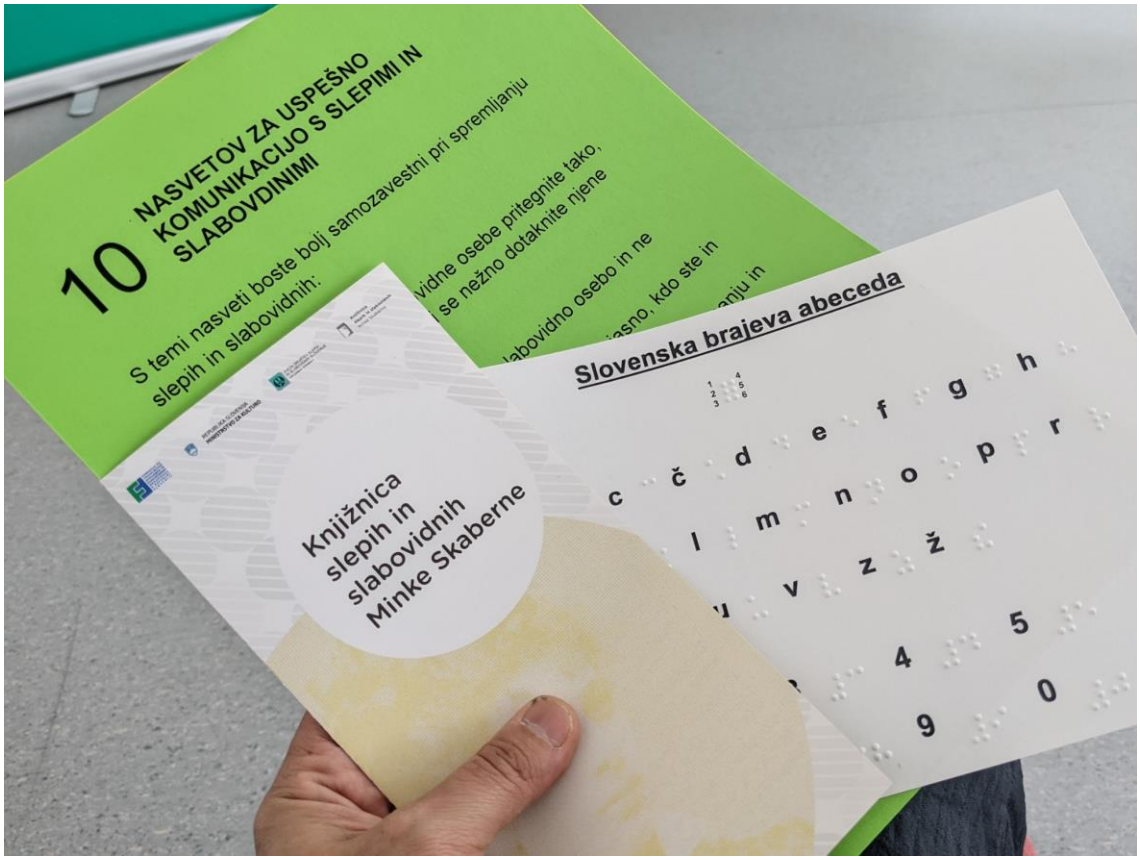

Dėkojame už indėlį, organizuojant renginį “Train the trainers” (Mokymosi veikla C1 Liublianoje)* ***Dušanui Brešarui Mlakarui**, taip pat specializuotos bibliotekos bibliotekininkui, kuris pristatė aklųjų ir silpnaregių poreikius muziejuose ir kultūros įstaigose.*

3.5 ŽMONĖS SU SENSORINE NEGALIA: KURTIEJI IR NEPRIGIRDINTYS ŽMONĖS – PRIEIGA KULTŪROS VIETOSE

Enrico Dolza (Kurčiųjų institutas ir Turino universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Šioje paskaitoje aptariami būdai, kaip muziejai gali sustiprinti kurčiųjų auditorijai skirtą programavimą. Kurdamas ir studijuodamas ekskursijas kurčiųjų auditorijai, vedamas pasirašant ir verčiant žodžiu Turino kurčiųjų institute, lektorius nagrinėja kalbos, tapatybės ir įtraukties klausimus. Jis teigia, kad gestų kalbos vartojimas yra labai svarbus ir kad kurčiųjų lankytojų įsitraukimas padidėja, kai ekskursijas veda kurčiųjų kelionių vadovai. Ši paskaita pabrėžia bendrus būdus, kuriais muziejai gali geriau bendrauti su kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų auditorija.

Tikslas ir uždaviniai:

- Reikėtų didinti muziejų kuratorių sąmoningumą, kad parodos ir muziejų takai nebūtų „pritaikomi“ po to (ar net nepritaikomi iš viso), o būtų sukurti taip, kad būtų prieinami kurtiesiems.

Diskusija:

- Apibūdinkite dizainą visiems.
- Ką reiškia kultūrinis prieinamumas?
- Ką apima JT neįgaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnis?
- Ką reiškia „neviešas“ muziejus?
- Ką lankytojas su negalia tikisi rasti muziejuje?
- Kokias priemones ar strategijas gali imtis muziejaus kuratorius, kad sukurtų kurtiesiems prieinamą kultūrinę erdvę?
- Kaip galima pritaikyti meno kūrinio aiškinamuosius tekstus, kad jie būtų prieinami kurtiesiems?

Šaltiniai:

Guimaraes Pereira, V. B., Corrêa, S. B., & Vieira de Jesus, D. S. (2020). Beyond Accessibility: The Belonging and Participation of Deaf Subjects in the Art Museum of Rio (MAR). *Int'l J. Soc. Sci. Stud.*, *8*, 89.

Eikelenboom, M., Wattel, R., & de Vet, M. (2019). Listening with Your Eyes: An Accessible Museum for Deaf and Hard-of-Hearing Visitors. *International Journal of the Inclusive Museum*, *12*(3).

Barbosa, P., Amorim, P., Ferreira, S. B. L., & Castro, A. (2021). Supporting Spontaneous Museum Visits by Deaf People: An Augmented Reality Application and a Case Study. In *Augmented Reality in Tourism, Museums and Heritage* (pp. 173-193). Springer, Cham.

Multisensory Museum: learning from the deaf and hard of hearing: https://www.youtube.com/watch?v=dEvjjhM2UU8

The Sixth Floor Museum Launches The ASL Guide for Deaf and Hard-Of-Hearing Visitors: https://www.youtube.com/watch?v=GK8a0YnvNFY

3.5 MOKYMO PASIŪLYMAS - PRIEIGA KULTŪROS VIETOSE

KAI KURIE BAZINIAI DUOMENYS (ISTAT[4] duomenys)

- Italijos muziejų paveldas yra beveik 5000 visuomenei atvirų institucijų, išsibarsčiusių visoje šalyje: vienoje Italijos savivaldybėje iš trijų yra bent viena muziejinė įstaiga, o kai kuriuose miestuose, kuriuose gyvena mažiau nei 2000 gyventojų, yra net 5-6 mažos istorinės ir meno institucijos.
- 128 mln. lankytojų per metus
- Paveldo skaitmeninimas pradėtas, tačiau vis dar nebaigtas. Tik 10% turi skaitmeninį katalogą ir tik vieną iš dešimties įstaigų galima aplankyti virtualiai.
- Interaktyvių technologijų naudojimas taip pat yra ribotas: mažiau nei pusė lankytojams teikia tokias priemones kaip išmanieji telefonai ar planšetiniai kompiuteriai, daugialypės terpės kambariai, QR kodo technologija ir papildytos realybės technologijos.
- Geriau komunikacijos fronte: daugiau nei pusė turi tam skirtą svetainę ir socialinių tinklų paskyrą.
- Tik 53 % Italijos muziejų įrengtos rampos, prieinami tualetai ir liftai (labiausiai išvystyti regionai yra Umbrija, Emilija-Romanija, Lombardija ir Lacijus).
- Šiek tiek daugiau nei vienas iš dešimties (12 proc.) siūlo lytėjimo ir informacijos takus silpnaregiams ir akliesiems, daugiausia Apulijoje, Venete, Sardinijoje ir Lacijuje.
- Kalbant apie specializuotą pagalbą, labiausiai naudingos institucijos yra Emilijos-Romanijos provincijoje, Lombardijoje, Toskanoje ir Bolzano autonominėje provincijoje.

PRIEINAMUMAS

Muziejai ir kurtumas: nepaisant daugybės pastarųjų metų patirties, muziejų prieinamumas vis dar yra ankstyvoje stadijoje, tačiau jį tvirtai remia 2006 m. JT neįgaliųjų teisių konvencija, o Italija ją ratifikavo 2009 m.

NUO PIRMOJO STIMULO IKI APLINKOS DĖMESIO

„Žmonėms su negalia priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimų sutrikimų, dėl kurių jiems sąveikaujant su įvairiomis kliūtimis, gali atsirasti trikdžių visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime vienodais pagrindais su kitais”.

Priėmus JT konvenciją, neįgalieji nebelaikomi pasyviais subjektais, kuriems reikia pagalbos, globos ir apsaugos, priešingai, tai yra aktyvūs visuomenės nariai, veikėjai, priimantys sprendimus ir reikalaujantys jiems priklausančių teisių.

Jie turi dalyvauti kuriant jiems skirtas paslaugas.

PAGAL KONVENCIJĄ, MŪSŲ VEIKSMAI TURĖTŲ BŪTI REGULIUOJAMI:

- **Laisvo apsisprendimo:** neįgalus asmuo nėra tik pasyvus paslaugų gavėjas, bet kartu kuria tai, ko jam reikia
- Laisvo pasirinkimo ir nediskriminavimo dėl negalios, siekiant užtikrinti visavertį **dalyvavimą.**
- Individualios **autonomijos** – įskaitant laisvę pačiam rinktis – ir individų **nepriklausomybę**.
- **Žmogaus teisių** ir pagrindinių **laisvių** visiems neįgaliesiems be jokios diskriminacijos dėl negalios.

4 Italian National Institute of Statistics

IR ĮTRAUKIMAS NĖRA SINONIMAI

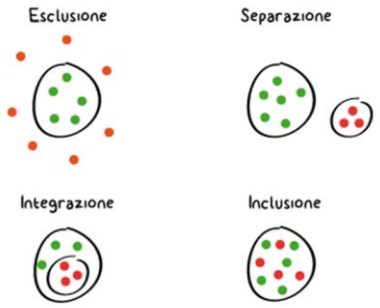

KĄ KEIČIA JTO KONVENCIJA DĖL NEGALIĄ TURINČIŲ ASMENŲ TEISIŲ?

- Iki JT konvencijos dėmesys buvo skiriamas sutrikimams ir dėl to kylančiai negaliai.
- Po Konvencijos priėmimo dėmesys nuo žmogaus su negalia nukrypsta į aplinką. Būtent šiame kontekste turime dirbti, kad prieinamas kontekstas eliminuotų negalią. Negalia egzistuoja, nes yra neprieinamos aplinkos.

Straipsnis 30. JT neįgaliųjų teisių konvencija

Valstybės pripažįsta neįgaliųjų teisę lygiai su kitais dalyvauti kultūriniame gyvenime ir imasi visų reikiamų priemonių užtikrinti, kad jie galėtų patekti į kultūrinės veiklos vietas, pavyzdžiui, teatrus, muziejus, kino teatrus, bibliotekas ir gautų turizmo paslaugas bei, kiek įmanoma, turėtų prieigą prie paminklų ir kultūrinės reikšmės objektų.

NETOLYGUMŲ IR TRŪKUMŲ EGZISTAVIMAS

Tačiau žmonių su negalia nelygybė ir prieigos sunkumai išlieka. Tai atrodo dar labiau stebinanti ir kelianti nerimą aplinkybė, jei atsižvelgsime į tai, kad vien Europos Sąjungoje neįgaliųjų procentas sudaro apie 15 % visų piliečių skaičiaus, o tai siekia milžinišką 80 milijonų žmonių skaičių (EDF, 2018 m.)

PRIEINAMUMAS REIŠKIA, KAD MŪSŲ VEIKSMAI TURI KEISTIS:
-> nuo neįgaliojo kūno, nuo jo sutrikimo
-> į aplinką, kurioje jis/ji gyvena
Žmonės su negalia negimsta, jie tampa neįgalūs! (Gianluca Rapisarda)

Mes negimstame neįgaliais, bet tampame neįgaliais, kai visuomenė nesuteikia mums tinkamų įrankių, strategijų ir veiksmingų paslaugų, kad pašalintume kliūtis, trukdančias gyventi savarankišką ir nepriklausomą gyvenimą ir sukeliančias diskriminaciją.

KAIP TURI KEISTIS MUZIEJUS?
Nuo dėmesio ypatingiems instrumentams iki **dizaino visiems**, o tai iš tikrųjų yra **mums ir mūsų dizainas**.

Nėra specialių poreikių, o tik prieigos poreikiai.
KODĖL DIZAINAS VISIEMS? Savarankiškas lankymas: būtina sudaryti galimybę lankytojui su negalia patekti į muziejų kada ir kaip jis nori, suplanavus prieinamą jam / jai **nepriklausomą** nuo bet kokių ribojančių dizaino infrastruktūros sprendimų apsilankymą.

MUZIEJŲ VAIDMUO

1. Tradiciškai muziejus apibrėžiamas dviem pagrindinėmis funkcijomis: tai kultūros vertybių, sukauptų į vieną ar daugiau kolekcijų, saugojimo vieta; muziejus eksponuoja, demonstruoja savo kolekcijas visuomenei.
2. Pirmoji funkcija pabrėžia tokias veiklas kaip atminties ir istorijos vertybių rinkimas, katalogavimas, kuravimas, archyvavimas ir aptarnavimas. Šioms funkcijoms atlikti reikalingi profesionalūs specialistai, tokie kaip konservatoriai ir tyrėjai, paprastai akademinių profesijų atstovai, o muziejus yra beveik panašus į universiteto tyrimų centrą.
3. Antroji funkcija orientuota į tokias veiklas kaip eksponavimas, demonstravimas, tarpininkavimas, gamyba, informavimas; šiose veiklose dalyvaujantys profesionalai yra kuratoriai, technikai, komunikacijos darbuotojai, saugotojai ir kt., atliekantys visas šias užduotis, kurių tikslas yra suteikti galimybę auditorijai mėgautis. Šia funkcija muziejus lygiuojasi į kitas kultūros institucijas, tokias kaip teatrai ar kino teatrai, kur žmonės dažniausiai pasyviai eina ką nors pamatyti.
4. Trečia, naujesnė muziejaus funkcija yra ta, kuri verčia jį apibrėžti kaip mokymosi aplinką, todėl vis labiau populiarėja švietimo skyriai, kuriuose apie visuomenę galvojama kaip apie aktyvų besimokantįjį, kurio vizito tikslai ir galima darbotvarkė turi būti pripažinti ir įvykdyti.

MUZIEJŲ REALYBĖ

- Apskritai muziejuose vis dar mažai lankytojų ir daug „neviešų muziejų“: jie vis dar per daug elitiniai; per daug susikoncentravęs į objekto išsaugojimą, o ne į mėgavimąsi juo.
- Šiandien žmonės su negalia prašo nepriklausomos prieigos prie muziejų, kaip ir žmonės be negalios.
- *Visa kita muziejuose, išskyrus tai, yra diskriminacija dėl negalios.*

MUZIEJŲ UŽDARUMAS

- Kurtieji yra tipiškas atvejis, iliustruojantis muziejų uždarumą jų atžvilgiu: darydami prielaidą, kad jie neras prieinamo turinio, jie nedalyvauja miesto kultūriniame gyvenime.
- Muziejų „nevieša“, uždara žmonių grupė yra nevienalytė socialinė grupė, susidedanti iš tokio plataus žmonių rato, kad, galima sakyti, atstovauja nemažą italų visuomenės dalį: pagal ISTAT (ISTAT, 2016) 75 proc. į muziejų patenka tik kartą per metus. Vieni dėl to, kad nėra suinteresuoti to daryti, kiti dėl to, kad yra net priešiški, tačiau didelė dalis jų yra suinteresuoti, teigia, kad jiems sunku tai padaryti dėl fizinių, jutiminių ar kultūrinių barjerų (Bollo, 2017).

KO GALI TIKĖIS LANKYTOJAS TURINTIS NEGALIĄ

Savarankiškas vizitas negalią turinčiam žmogui reikalauja pasiruošimo. Todėl daug dėmesio turėsime skirti komunikacijai ir informacijai, pradedant PRIEINAMOS SVETAINĖS, kurioje taip pat gali būti papildomo turinio, sukūrimu ir pasirūpinimu specialiomis jutiminėmis kortelėmis.

Savarankiškas muziejaus lankymas reikalauja KITOKIO PRIEINAMUMO KULTŪROS PRADEDANT NUO PRIĖMIMO.

TRENIRUOTI KASŲ OPERATORIAI, GALINTYS SUTEIKTI PIRMINĘ VISIEMS VIENODĄ IR VIENODAI SUPRANTAMĄ INFORMACIJĄ: įtraukimas, o ne integracija!

Nepriklausomas apsilankymas bus galimas tik pašalinus aplinkos kliūtis ir pasitelkiant pagalbininkus: MUZIEJUJE TURI BŪTI LENGVA ORIENTUOTIS. Taip pat reikia kontroliuoti tokius aspektus kaip TRIUKŠMAS, APŠVIETIMAS, CHROMATINIS KONTRASTAS ir ANTRAŠČIŲ ŠRIFTAS.

MUZIEJAUS KULTŪRINIŲ PRANEŠIMŲ SUPRATIMAS per specialias pagrindines ir nededikuotas žiniasklaidos priemones ir paslaugas.

KĄ GALIMA PADARYTI DĖL KURČIŲ ŽMONIŲ?

- **Požiūrio į rašytinius tekstus muziejuose keitimas**

Parašytas tekstas, nors ir perteikiamas vaizdiniu kanalu, negarantuoja visiško prieinamumo kurtiesiems. Kurtumas apsunkina istorinių-žodinių kalbų visapusį mokymąsi, taigi ir susijusio rašytinio teksto supratimą tiek leksiniu, tiek sintaksiniu ir turinio požiūriu.

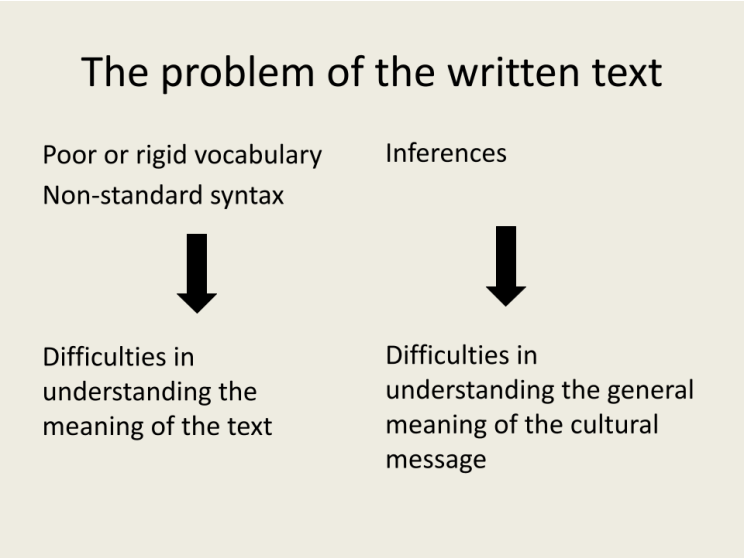

Teksto pritaikymas
Kadangi neužtenka pasikliauti vaizdiniu kanalu, rašytinis tekstas turi būti pritaikytas taip, kad būtų kalbiniu ir kultūriniu požiūriu prieinamas.

Kad tai būtų pasiekta, tekstą visada turi perrašyti redagavimo komanda, kurią gali sudaryti patys kurtieji vartotojai, o tam reikalingas redaktorių ir kalbininkų bendradarbiavimas.

- **Vaizdo įrašai gestų kalba**
  Tekstai taip pat gali būti verčiami į gestų kalbą, kurią vartoja didelė kurčiųjų bendruomenės dalis.
  Vaizdo įrašams reikia konkrečios aplinkos (trukmė, fono spalvos, aktoriaus apranga), o patys aktoriai turi būti kurtieji.

Prieinamumas vis dar laikomas **šalutiniu**:
Mokymai šia tema yra deleguoti atskirų operatorių geranoriškumui/laisvam pasirinkimui, kuris yra sveikintinas, bet vis dar lieka gana formalus.

Nėra atskiro biudžeto, tarsi tai būtų labdaringa veikla, o ne pasirenkama, savanoriška veikla.

ŠIEK TIEK MAISTO MINTIMS…

- Kurčiųjų įtraukimas į mėgavimąsi muziejais yra kultūrinės demokratijos veiksmas ir institucijų atvėrimas naujai auditorijai.
- Reikia sisteminės vizijos: iki šiol yra tiek daug pagirtinų iniciatyvų, kurios yra nesusijusios ir dažnai kyla iš vietinės institucijos ar apsišvietusių asmenų.
- Jei kurtieji „užkariauja“ muziejų, jei gauna įrankius nesijausti nepatogiai tokiose įstaigose, jie gauna įrankius nesijausti nepatogiai niekur kitur ne tik kultūriniame, bet ir visuomeniniame bei pilietiniame gyvenime mūsų šalyse.

** Labai dėkojame **Gašperui REMS**, kuris iki 2021 m. rugsėjo pabaigos Liublianoje pristatė savo kurčiųjų gido patirtį mokymų renginyje. Gašper Rems yra kochlearinio implanto naudotojas, tačiau moka slovėnų ir tarptautinę gestų kalbą. Dirba kurčneregio padėjėju, labai aktyviai dalyvauja kurčiųjų bendruomenėje, organizuoja veiklą vaikams ir jaunimui. Jis mėgsta meną ir studijavo restauravimą. 2013–2015 m. jis bendradarbiavo projekte „Kultūros paveldo prieinamumas pažeidžiamoms grupėms“ (žr. toliau) ir sukūrė naują profesinį profilį „kurčias gidas“ – kurčias žmogus, vedantis lankytojus po muziejus, galerijas ir istorines vietas bei komunikuojantis gestų kalba. Jis veda kurčius turistus, lankantis Liublianos pilyje Slovėnijoje. Taip pat parengė vaizdo vadovus gestų kalba. 2014 m. jis parengė parodą apie Liublianos kurčiųjų bendruomenę, remdamasis Slovėnijos Šiuolaikinės istorijos muziejaus nuotraukomis ir vyresnio amžiaus kurčiųjų interviu. Savo darbais jis praturtino muziejaus dokumentaciją ir įgalino kurčiųjų bendruomenę – didžiuotis savo istorija.*

3.6 MULTISENSORINĖ KULTŪROS PAVELDO PATIRTIS

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val

Santrauka:

Kultūros paveldas dažnai reprezentuojamas žodžiais ir vaizdais, vizualinėmis ir lingvistinėmis reprezentacijomis. Iš tikrųjų gyvename okuliariniame pasaulyje, kuriame ženklai su vizualizacijomis (ypač medijose, pavyzdžiui, vaizdo įrašai ir nuotraukos) yra mūsų epistemologinės priemonės. Tačiau žmonės kasdieniame gyvenime naudoja skirtingus pojūčius – regėjimą, lytėjimą, uoslę, klausą, skonį ir vestibuliarinius pojūčius, kad įgytų žinių. Kai kuriais atvejais trūksta klausos ir regos komponento (pavyzdžiui, kurčneregiai). Muziejai, istorinės vietos ir kitos kultūros paveldo institucijos taiko visapusiškesnį požiūrį į paveldą, kurdami įvairialypias ar patirtines parodas ir ekskursijas su gidu.

Rengiant multisensorinį ar patyriminį kultūros paveldo objekto (meno kūrinių, muziejaus objekto) aprašymą, pateikiama: informacija arba aprašymas to, ką matote, informacija apie socialinį-istorinį kontekstą (kas už jo slypi – pvz., autorių gyvenimas, istorija, medžiagos panaudojimas, pasakojimai), individualus požiūris (ką jaučiu, ką man primena vaizdas/objektas ir pan.)

Tikslas ir uždaviniai:

- Suprasti žmonių, turinčių jutimų negalią (ypač kurčneregių), poreikius.
- Suprasti, kas yra įtraukus požiūris į kultūros paveldą ir kaip parengti multisensorinį kultūros paveldo pristatymą.

Diskusija:

- Pagalvokite, kokius pojūčius naudojate atlikdami įvairias „kasdienes“ užduotis: mokydamiesi mokykloje, gamindami maistą namuose, žiūrėdami televizorių, vaikščiodami miške/laukuose, lankydamiesi muziejuje. Koks jausmas vyrauja?
- Pagalvokite apie savo paskutinį vaikystės prisiminimą: ką labiausiai prisimenate ir apibūdinkite tai savo pojūčiais. Koks jausmas vyrauja? Kaip pojūčiai susiję su jūsų atmintimi?
- Pratimas: paruoškite medinio šaukšto multisensorinį aprašymą (daugeliu pojūčių!); tada paruoškite multisensorinį vaizdo aprašymą (pvz., Van Gogho žvaigždėta naktis).

Šaltiniai:

Communiction of deaf-blind people https://www.lorm.cz/deafblindness/communication-of-deafblind-people/?lang=en

Gerenčer, Simona. 2021. *A haptic way of communication with people with deafblindness*. Ljubljana : Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Gerenčer, Simona, and Ipavec Dobrota, Irena, ed. 2021. *The World in the Palm of Your Hand: Language of the Deafblind*. Ljubljana: Združenje gluhoslepih Slovenije Dlan, Združenje tolmačev gluhoslepim Slovenije Taktil.

Jarrold, Karra. 2014. *European Deafblind Indicators: Mapping opportunities for deafblind people across Europe: Government and voluntary sector responses to the growing issue of deafblindness in Europe*. http://siketvak.hu/wp-content/uploads/2014/07/Final-Report-Deafblind-Indicators.pdf

Levent, Nina and Pascual-Leone, Alvaro, ed. 2014. *The Multisensory Museum: Cross-Disciplinary Perspectives on Touch, Sound, Smell, Memory, and Space*. Maryland: Rowman & Little field.

Miles, Barbara. 2008. *Overview on deafblindness*. Sand Point: National Center on Deaf-Blindness.

Pallasmaa, Juhani Pallasmaa. 2005. *The Eyes of the Skin. Architecture and the Senses*. New York: John Wiley.

The how any why behind a multisensory art display https://interactions.acm.org/archive/view/november-december-2017/the-how-and-why-behind-a-multisensory-art-display

World Federation of the Deafblind. 2018. *What is deafblindness?*. http://www.wfdb.eu/what-is-deafblindness/

BERLINKLUSION https://www.berlinklusion.de/

DITACTA https://ditacta.tumblr.com/

** Nuoširdi padėka **Katrin MODIC** iš Slovėnijos organizacijos už neįgaliųjų YHD teoriją ir kultūrą (https://yhd-drustvo.si/), kuri dalyvavo mokymuose ir suteikė mums gerų nurodymų apie multisensorinį požiūrį ir iššūkius neįgaliųjų įtraukties ir dalyvavimo muziejuose klausimais. Katrin yra pedagogė, kuri ugdo jaunimą negalios srityje, įveikia stereotipus ir išankstinius nusistatymus, kad visuomenė būtų įtraukesnė. 2011–2012 m. dalyvavo projekte SODELUJEM, o 2013–2014 m. – projekte AKTIV. Abu projektai buvo skirti žinių ir įgūdžių apie prieinamumą tobulinimui, siekiant geresnio pažeidžiamų grupių įsidarbinimo galimybių kultūros lauke. Projektais buvo siekta sukurti multisensorinį požiūrį, priartinant meną prie žmonių su negalia, ypač įtraukiant silpnaregius ar žmones su regos negalia. Interviu ji aiškino, kad rengiant muziejų programas ir prieinamumą reikėtų įtraukti neįgalius žmones – muziejai pastaraisiais metais daug nuveikė prieinamumo srityje, tačiau lankytojai su negalia vis dar ateina retai. Jos nuomone, žmonės su negalia turėtų žengti žingsnį į priekį iš savo komforto zonos ir prisijungti prie muziejų.*

3.6 MOKYMO PASIŪLYMAS – KURČNEREGIAI

Marjanos KENDA, Slovėnijos kurčneregių asociacijos DLAN paskaita

KAS YRA KURČNEREGYSTĖ?

Kurčneregystė yra įvairių klausos ir regos sutrikimų derinys:

- Visiškas kurtumas ir aklumas
- Visiškas kurtumas ir silpnas regėjimas
- Negirdintys asmenys ir visiškas aklumas
- Sunkus klausos sutrikimas ir silpnaregystė

Šiaurės šalių kurčneregystės apibrėžimas:
„Kurčneregystė yra tokio sunkumo regos ir klausos sutrikimas, kad sutrikusiems pojūčiams sunku vienam kitą kompensuoti. Taigi kurčneregystė yra atskira negalia”.

Skirtingi kurčneregystės tipai:

- Įgimta kurčneregystė
- Įgyta kurčneregystė
- Su amžiumi susijusi kurčneregystė (+65 m.)

Priežastys: komplikacijos gimdant, infekcijos nėštumo metu, genetinės sąlygos (CHARGE, Usherio sindromas...), traumos, ligos, senėjimo procesas...

Kurčneregių žmonių skaičius: tyrimas **„Kurčneregių galimybių žemėlapis Europoje“** (2014 m., Europos kurčneregių tinklas)

Table 4: **Estimated population of deafblind people across participating states**

	State	Population total[5]	Calculated deafblindness in population ≤64 (~0.2%)	Calculated deafblindness in population ≥65 (~2%)	Total expected population of deafblind people
AT	Austria	8,219,743	13,447	29,920	43,367
BG	Bulgaria	7,037,935	11,514	25,618	37,132
CH	Switzerland	8,036,917	13,341	27,326	40,667
CT	Catalonia	7,565,603	12,589	25,420	38,010
CZ	Czech Republic	10,512,419	17,976	30,486	48,462
DE	Germany	80,523,700	127,872	331,758	459,629
DK	Denmark	5,534,738	9,387	16,826	26,213
EE	Estonia	1,274,709	2,098	4,512	6,611
EL	Greece	9,903,268	16,043	37,632	53,676
ES[6]	Spain	39,493,930	65,436	135,523	200,959
FI	Finland	5,262,930	8,652	18,736	27,388
FR	France	66,000,000	110,352	216,480	326,832
HR	Croatia	4,494,749	7,479	15,102	22,582
HU	Hungary	9,981,334	16,928	30,343	47,272
IE	Ireland	4,209,000	7,442	9,765	17,206
IT	Italy	60,626,442	96,639	246,143	342,782
LT	Lithuania	3,525,761	5,888	11,635	17,523
MT	Malta	416,055	718	1,140	1,858
NL	Netherlands	16,357,992	28,070	46,457	74,527
PL	Poland	38,536,869	66,823	102,508	169,331
PT	Portugal	10,781,459	17,854	37,088	54,942
RO	Romania	21,848,504	37,230	64,672	101,901
S1	Scotland	5,295,400	8,875	17,157	26,032
SI	Slovenia	2,010,347	3,389	6,312	9,702
SK	Slovakia	5,439,448	9,573	13,055	22,628
TR	Turkey	75,627,384	141,726	95,291	237,016
UK[7]	United Kingdom	57,053,047	95,621	184,852	280,473
	Total	565,569,683	952,964	1,781,757	2,734,721

[5] All data is available via individual countries demography pages at: http://fr.wikipedia.org/wiki. Accessed May 2014
[6] Excluding population of Catalonia (CT)
[7] Excluding population of Scotland (S1)

17

KURČNEREGIŲ ŽMONIŲ POREIKIAI

Kurčneregystė **paveikia socialinį gyvenimą, bendravimą, informacijos prieinamumą, orientaciją ir galimybę laisvai ir saugiai judėti.**

Kurčneregių žmonių poreikiai yra **individualūs** ir **specifiniai.**

Kiekvienas asmuo gali susidurti su dalyvavimo apribojimais, kuriems įtakos turi:

- paramos lygis
- kliūtys jų aplinkoje
- regos ir klausos sutrikimo apribojimai
- amžius.

Reikalingos paramos tipas ir lygis kiekvienam asmeniui skiriasi.

Kiekvienam žmogui reikalingas individualus, suasmenintas profesionalus požiūris, kad jis galėtų bendrauti, būti suprastas ir tobulėti asmeniškai.

Daugeliui kurčneregių žmonių, užsiimant socialine veikla, reikalingas **palydėjimas** ir **asmeninė pagalba**.

SLOVĖNIJOS KURČNEREGIŲ ASOCIACIJA DLAN

Savarankiška, nepriklausoma, profesionali neįgaliųjų organizacija, turinti atstovybės statusą kurčneregiams žmonėms.

Įkurta 2005 m.

Socialinės globos programos: Stebėjimas ir vertimas, kurčneregių ir savanorių mokymai, socialinės atskirties mažinimas, speciali informavimo ir leidybos veikla kurčneregiams ir jų artimiesiems, asmeninė pagalba, šeimos savipagalbos grupė, kurčneregių ekspertų konsultavimas, individualus tobulėjimas ir bendravimo su kurčneregiais būdai, profesionali pagalba dėl amžiaus kurčneregystės negalią turintiems asmenims, kurčneregių mokymas ir socialinė reabilitacija.

Asmeninės pagalbos ir ankstyvo gydymo vaikams su negalia teikėjas vystymosi klinikoje su ankstyvo gydymo centru.

ASMENINIO KONTAKTO MEZGIMAS SU KURČNEREGYSTĖS NEGALIĄ TURINČIU ASMENIU

- Prie kurčneregio prieikite palaipsniui ir iš pradžių neįeikite į jo asmeninę erdvę
- Kreipkitės į žmogų garsiai ir pagarbiai
- Prieikite prie jo/jos iš priekio, kad patikrintumėte, ar jis/ji turi regėjimo ar klausos jutimų
- Pagarbiai lieskite jo ranką ar petį, kol jis nustatys mūsų rankų padėtį
- Visada prisistatykite
- **Kurčneregiai žmonės tikrai gali pasikliauti tik savo lytėjimo, uoslės ir skonio pojūčiais.**

COMMUNICATION WITH PEOPLE WITH DEAFBLINDNESS BENDRAVIMAS SU KURČNEREGYSTĖS NEGALIĄ TURINČIAIS ŽMONĖMIS

Kiekvienas kurčneregystės negalią turintis žmogus pasirenka jam tinkamiausią bendravimo būdą.

Bendravimas ir interpretavimas visada grindžiamas individualiu požiūriu – **vienas prieš vieną.**

Kurčneregių kalba – tai kurčneregių bendruomenės kalba, pagrįsta prisilietimu.

Lytėjimo būdai bendraujant su kurčneregiais yra šie:

- Taktilinė gestų kalba
- Vadovaujama gestų kalba
- Lytėjimo viena ranka abėcėlė
- Lytėjimo dviem rankomis abėcėlė
- Pirštų abėcėlė – rašymas delnu
- Kurčneregių rankinė abėcėlė
- Daktilo ženklai
- Tadoma metodas
- Lormo abėcėlė
- Dalgarno pirštinė
- Brailio raštas
- Haptiškas bendravimo būdas

Svarbu: veido išraiška, laikysena ir kūno judesiai, raumenų įtampa, natūralūs gestai, garsai.

Remiantis likusia klausa ir (arba) regėjimu, lytėjimo metodai gali būti papildyti kitais metodais, pagrįstais regos ar klausos perdavimu

- Slovėnų gestų kalba
- Lokalizuota gestų kalba
- Vienos rankos abėcėlė
- Dviejų rankų abėcėlė
- Pažymėjimas didžiosiomis raidėmis
- Kalbos supratimas skaitant iš lūpų
- Garsios kalbos supratimas klausantis
- Bendravimas naudojant paprastas pagalbines priemones arba technines priemones

HAPTINIS BENDRAVIMO BŪDAS

Papildomas bendravimo būdas, leidžiantis kurčneregiui gauti vaizdinę informaciją iš aplinkos, o girdimąją informaciją perduoti kitu būdu arba įvairių bendravimo būdų deriniu.

http://www.gluhoslepi.si/sl/sporazumevanje/

PASIŪLYMAI

- Gerai apgalvotas turinys (pakeistas ir pakoreguotas turinys)
- Kalbėti lėtai, aiškiai
- Nekalbėti einant
- Aplinkos apibūdinimas
- Išsamus aprašymas
- Ilgesnis eksponatų pristatymo laikas (vertimas, objektų
- lietimas)
- Pateikti mastelio modelius, originalaus meno kūrinio kopijas
- Optimalus labiau išsivysčiusių pojūčių panaudojimas: lytėjimas, jutimas, vibracija, kvapas...
- Didintuvų parūpinimas
- Aprašymų ir ženklų pateikimas Brailio raštu
- Apibūdinimų kontrastas ir raidžių dydis, kurį būtų galima keisti
- Padidintų detalių ant objektų kopijų pateikimas
- Reguliuojamas eksponatų apšvietimas arba šviesa patalpoje

GEROSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI

- Muziejai, kuriuose buvo pateiktos kopijos arba buvo padaryta išimtis, leidžianti kurčneregiams liesti daiktus (Dvoro pilis)
- Slovėnijos gamtos istorijos muziejus: vieną iš edukacinių programų pritaikė kurčneregiams
- Taktiliniai meno paveikslai akliesiems ir kurčneregiams žmonėms

3.7 ŽMONĖS SU KOGNITYVINIAIS (NEUROLOGINĖ ĮVAIROVĖ) SUTRIKIMAIS

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Šios paskaitos tikslas – pristatyti įvairių neurologinių žmonių poreikius kultūros paveldo srityje. Pakvieskite žmones iš įvairių neurologinių sutrikimų spektrą turinčių žmonių organizacijų pristatyti savo poreikius ir istorijas (žmones su Dauno sindromu, žmones su autizmu, žmones su įvairiomis fobijomis, žmones, sergančius Alzheimerio liga ir kt.). Kalbėkite apie psichines ligas ir psichikos sveikatos problemas kultūros paveldo aplinkoje. Kokie dabartiniai normalizavimo ir deinstitucionalizacijos procesai? Kalbėkite apie įvairių neurologinių sutrikimų spektrą turinčių žmonių atstovavimą vietinėje / nacionalinėje aplinkoje. Raskite įkvepiančių istorijų savo vietinėje aplinkoje. Aptarkite, kaip jūsų socialinėje aplinkoje yra atstovaujami įvairių kognityvinių ir neurologinių psichikos sveikatos sutrikimų turintys žmonės.

2022 m. rugsėjo 9 d. JT priėmė Neįgaliųjų teisių konvenciją/C/27/3: Deinstitucionalizacijos gairės, įskaitant kritines situacijas (2022 m.) – dokumentas *„nurodys ir rems valstybių narių pastangas įgyvendinti neįgaliųjų teisę gyventi savarankiškai ir būti įtrauktiems į bendruomenę; taip pat dokumentas bus pagrindas planuojant deinstitucionalizacijos procesus ir institucionalizacijos prevenciją“.* (https://www.ohchr.org/en/documents/legal-standards-and-guidelines/crpdc273-guidelines-deinstitutionalization-including?fbclid=IwAR2BO2d_Ou048NmVbBqKAd7mQrT-4r8qfhznQvHrOXjoJ7Y-NHzhEQDVVg0)

Tikslas ir uždaviniai:

- Suprasti, kas yra neurologinių sutrikimų įvairovė.
- Suprasti, kokie yra neurologinius sutrikimus turinčių žmonių poreikiai kultūros paveldo aplinkoje ir institucijose.
- Suprasti deinstitucionalizacijos procesus.
- Skatinti dialogą apie įvairių neurologinių sutrikimų turinčių žmonių reprezentaciją ir įtraukimą į socialinę aplinką.

Diskusija:

Kaip neurologinius sutrikimu turintys žmonės yra įtraukti į visuomenę jūsų vietinėje / nacionalinėje aplinkoje? Ar yra kokių nors deinstitucionalizacijos judėjimų?

Kaip jūsų socialinėje aplinkoje – muziejuose, žiniasklaidoje, viešojoje erdvėje – reprezentuojami neurologinius sutrikimus turintys žmonės?

Ar žinote kokią nors vietinę asmenybę ar istoriją, susijusią su neurologiniais sutrikimais?

Vietinėje aplinkoje raskite įkvepiančių istorijų, kurios gali teigiamai reprezentuoti neurologinių sutrikimų turinčius žmones.

Kaip muziejus gali įtraukti skirtingus neurologinius sutrikimus turinčius žmones ir jų istorijas?

Šaltiniai:

Coleborne, Catharine and MacKinnon, Dolly. 2011. *Exhibiting Madness in Museums: Remembering Psychiatry Through Collection and Display*. New York: Routledge.

Flaker, Vito and Ramon, Shula: *Social work and deinstitutionalisation* https://iuc.hr/file/569

Galite naudoti Slovėnijos „Beprotybės muziejus“ atvejo pristatymą kaip bendradarbiavimo su neurologinių sutrikimų turinčiais žmonėmis paveldo srityje pavyzdį ir pristatymą apie deinstitucionalizaciją. https://en.muzejnorosti.eu/

https://youtu.be/qD4F3ssVM8s

Deinstitucionalizacijos ES politika https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/social-inclusion/desinstit

3.7 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: BEPROTYBĖS MUZIEJUS TRATE

https://en.muzejnorosti.eu/

Beprotybės muziejaus Trate direktorės **Sonjos BEZJAK** pristatymas[5]

Muziejus yra šiaurės rytų Slovėnijoje, TRATE kaime, pasienyje su Austrija. Trate yra nedidelis kaimas, kuriame gyvena 360 gyventojų. Muziejus yra įsikūręs CMUREK pilyje.

Apie mus…

Trumpa istorija

- 1949 - 2004 Cmurek pilyje buvo psichikos ligonių prieglobstis
- 2004 – padalinys uždarytas; kol kas tai vienintelė ilgalaikė įstaiga, uždaryta dėl deinstitucionalizacijos proceso
- 2013 - vietos iniciatyva Pilyje pradėjo veikti beprotybės muziejus

5 Beprotybės muziejus yra geriausios praktikos pavyzdys, kaip muziejus istoriškai, geografiškai ir socialiai yra susietas su natūralia ir socialine aplinka. Pokariu Jugoslavijos socialistinės federacinės respublikos laikotarpiu daugelis Slovėnijos pilių buvo paverstos būstu arba psichikos sveikatos įstaigomis. XX amžiaus pabaigoje prasidėjęs deinstitucionalizacijos procesas atnešė pokyčius ir institucinėse struktūrose, ir socialinėje aplinkoje. Šiandien muziejus yra vietinė iniciatyva (tikrai šiuolaikiškas muziejus!), kurios tikslas – dirbti su daugybe tarpusavyje susijusių temų, susijusių su socialine ir gamtine aplinka. Mums itin svarbus dėmesys psichikos sveikatos institucijų ir deinstitucinių procesų praeities reprezentacijai.

Kas mes esame…

- vietiniai žmonės iš Slovėnijos ir Austrijos
- įvairių sričių ekspertai
- Nevyriausybinės organizacijos (NVO)

Deinstitucionalizacija Slovėnijoje

- Slovėnijoje daugiau nei 22 000 žmonių (vaikų, suaugusiųjų, pagyvenusių žmonių) gyvena ilgalaikėse valstybinėse ir privačiose institucijose
- Paslaugų, skirtų žmonių emociniams, socialiniams ir ekonominiams poreikiams patenkinti, trūkumas bendruomenėje
- „Trate“ – SVZ Hrastovec padalinys, uždarytas 2004 m., šiuo metu vienintelė ilgalaikė įstaiga, uždaryta dėl deinstitucionalizacijos proceso

Vietinis kontekstas……

Kaime keletas apleistų paminklų (privačios nuosavybės teise)

- Tuščia viduramžių pilis
- Sudėtingas paveldas prieglobsčiui
- Jokių kultūrinių mainų už sienos
- Pilietinė dykuma
- Grupė vietinių žmonių, besidominčių istorija, menu, socialinėmis problemomis...
- Turtingas kultūros ir gamtos paveldas
- Daug idėjų, daug motyvacijos
- Ir mes pradėjome…

Apie mus…

Misija

Didiname informuotumą namuose ir užsienyje apie Slovėniją, kuri yra viena labiausiai institucionalizuotų šalių pasaulyje, ir apie žmogaus teisių pažeidimus šiose institucijose.

Neįgaliųjų teisių konvencijos 19 straipsnis: savarankiškas gyvenimas ir įtraukimas į bendruomenę

Vizija

Beprotybės muziejus siekia sukurti viso spektro kultūrinį, profesinį, socialinį ir turizmo centrą. Siekiame atgaivinti Cmurek pilies apylinkių kultūros ir gamtos paveldą, paskatinti vietos bendruomenės potencialą ir integruoti savo darbus į platesnį regioną, nepaisant šalia esančios valstybės sienos. Tai darydami gerbiame darnaus vystymosi ir rūpinimosi aplinka principus.

Ką mes darome ir kaip tai darome

Viduramžių pilis gavo „naują“ turinį:

- memorialinė vieta (liudijimai ir mokymasis)
- žmogaus teisių, žmonių su negalia teisių reprezentavimo vieta
- normalizavimosi ir socialinės įtraukties vieta
- ryškus aukštesnės gyvenimo kokybės kaimo vietovėse puoselėjimo centras

Mūsų interesų sritys apima paleontologijos, archeologijos, istorijos, architektūros, vizualiųjų menų, muzikos, literatūros, kultūros, gamtos aplinkos ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo sritis.

Renginiai:

Apskritasis stalas apie Cmurek pilį, 2014 m

Parodos atidarymas „Paslaptingas Muros upės pasaulis“, 2014 m.

Dailės simpoziumas „Beprotybė ir kūryba“, 2015 m

Paroda „Nesibaigiančios beprotybės pievos“, 2016 m

- Pokalbiai su darbuotojais iš prieglobsčio laikotarpio
- Interviu su buvusiais kaliniais, kaimynais
- Fotografijos
- Artefaktai (smulkūs daiktai, baldai, dokumentacija...)

Bendradarbiaujant su Liublianos universiteto Menų fakultetu ir Socialinio darbo fakultetu.

** Atnaujinta paroda atidaryta 2022 m. rugsėjo 10 d.*

Žmogaus teisės ir bendruomenės kūrimas

Programos, skirtos:

- Vietinės pradinės mokyklos mokiniams
- Liublianos universiteto studentams (socialiniai darbuotojai, pedagogika, antropologija, architektūra...)
- Vietiniams žmonėms (skaitymo klubas, turgūs, šventės, paskaitos...)
- Socialinė programa (įskaitant žmones su negalia)
- Meno programa: parodos, koncertai, filmai…
- Įstaigų darbuotojų edukacinė programa
- Turizmas: pilies lankytojai

Tarpvalstybinės bendruomenės kūrimas

Kultūrinės įvairovės skatinimas

Nuo institucijų iki žmonių

- Pagrindinis projekto tikslas – didinti Slovėnijos jaunimo informuotumą apie žmogaus teisių pažeidimus institucijose.
- Ugdomųjų priemonių ir programų kūrimas mokiniams ir studentams
- Institucijose gyvenančių/gyvenančių žmonių liudijimų rinkimas

Tai darydami mes:

- Bendravimas su NVO psichikos sveikatos srityje
- Bendradarbiavimas su Nacionalinio išsivadavimo muziejumi, Mariboru ir memorialine Hartheimo pilimi – mokymosi ir atminimo vieta

REGIONINIS DEINSTITUCIONALIZAVIMO CENTRAS

Pagrindinis tikslas: padėti žmonėms su negalia gyventi bendruomenėje

- Atidarėme biurą visiems, kuriems reikia pagalbos, taip pat ir artimiesiems
- Bendruomenės socialinis darbuotojas yra kaimynystėje, šalia žmonių
- Skatinti diskusijas su įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis ir sprendimus priimančiais asmenimis apie poreikį kurti paslaugas bendruomenėje

Projektas CIVIC EUROPE: vykdomas MitOst ir Sofia Platformose, finansuojamas Stiftung Mercator

DIFF SHOP – vidurvasario nakties meno paroda

Filmas „BEPROTYBĖS MUZIEJUS“ Slovėnijos nacionalinė televizija sukūrė dokumentinį filmą apie Beprotybės muziejų (d. Amir Muratović, 2019/2020)
https://4d.rtvslo.si/arhiv/dokumentarni-filmi-in-oddajekulturno-umetniski-program/174682284

Trumpametražis dokumentinis filmas THE LAST LORDS OF TRATE (d. Lukar Miheljak, 2014)
https://youtu.be/qD4F3ssVM8s

www.muzejnorosti.eu

https://www.facebook.com/norostnameji/

3.8 KAIP NAUDOTI SOCIALINES ISTORIJAS SOCIALINIAMS ĮGŪDŽIAMS UGDYTI

Robert Nolan ir **Kerrie Suteu** (Koventrio kultūros centras)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Socialinių ženklų supratimas yra gyvybiškai svarbus įgūdis, kad galėtume veikti visuomenėje. Vaikams, sergantiems autizmu, reikia tiesioginių instrukcijų ir mokymo, kad jie ugdytų socialinius įgūdžius. Išnagrinėsime Carol Gray, kuri sukūrė socialines istorijas, padedančias autizmo spketro sutrikimų turintiems vaikams suprasti socialines situacijas, darbus.
Išnagrinėsime, kaip kurti socialines istorijas, pasitelkiant paveikslėlių serijas (su antraštėmis), kurias panaudosime formuodami įvykių seką. Išnagrinėsime, kokį poveikį netinkamas socialinių ženklų, tokių kaip kūno kalba, veido išraiškos, gestai ir akių kontaktas, interpretavimas gali turėti neurologinių sutrikimų turintiems žmonėms. Galiausiai aptarsime socialinį elgesį, kurio tikimasi kultūros vietoje, ir kaip tai paaiškinti naudojant konkrečius autistams skirtus pavyzdžius.

Tikslas ir uždaviniai:

- Ugdyti supratimą, kad reikia atsižvelgti į socialinių įgūdžių skirtumus
- Analizuoti socialines istorijas kaip socialinio etiketo paaiškinimo įrankį
- Ugdyti savo sąmoningumą apie socialines situacijas, kuriose etiketas dažnai yra paslėptas ir nepaaiškinamas

Diskusija:

- Kaip mes sužinome apie socialinį etiketą?
- Kuo autistiškos smegenys yra kitokios mokantis socialinių užuominų?
- Kodėl kūno kalba labai svarbi bendraujant?
- Kaip akių kontaktas veikia mūsų socialinę sąveiką?
- Kaip vertiname, ar socialinė sąveika buvo sėkminga?

Šaltiniai:

Gray, C. (2015). *The new Social Story book: 15th Anniversary Edition*. Arlington: Future Horizons.

Kaip rašyti socialines istorijas (vaizdo įrašas) https://www.youtube.com/watch?v=lNjVc-xTWd0

Autistiškos smegenys (vaizdo įrašas) https://www.youtube.com/watch?v=MWePrOuSeSY

3.8 MOKYMO PASIŪLYMAS – SOCIALINĖS ISTORIJOS

Šioje sesijoje siekiame:

- Įgyti supratimą, kad reikia atsižvelgti į socialinių įgūdžių skirtumus
- Tyrinėti socialines istorijas kaip socialinio etiketo paaiškinimo įrankį
- Ugdyti savo sąmonę apie socialines situacijas, kuriose etiketas dažnai yra paslėptas ir nepaaiškinamas

Ką tau sako kiekviena išraiška?

Kokias emocijas galite pamatyti? Kas atrodo nustebęs? Kas atrodo sukrėstas? Kas pyksta? Kas galvoja? Kas laimingas? Kas liūdna?

Tikriausiai galite išskirti kiekvieną iš šių emocijų pagal žmonių išraiškas. Ne visiems tai lengva padaryti.

Ką tau sako ši kūno kalba?

Kūno kalba mums praneša, kai kas nors nuobodžiauja, yra išsiblaškęs ar sutelkęs dėmesį. Į tai reaguojame atitinkamai – nustojame kalbėti, jei kam nors nuobodu, bandome atkreipti jo dėmesį

arba klausiame, kodėl jis blaškosi, tęsiame pokalbį, jei jis atkreipia dėmesį. Akių kontaktas mums daug pasakys apie tai, kaip žmogus jaučiasi, kai su juo bendraujame.

80% ar daugiau mūsų bendravimo vyksta per kūno kalbą.

Tačiau toks bendravimo būdas yra suprantamas ne visiems.

Kūno kalba yra pagrindinė bendravimo dalis, tačiau autistams ar neurologinių sutrikimų turintiems žmonėms ji gali būti labai sunkiai suprantama. Žmonės ir jų socialiniai ženklai gali būti labai sunkiai suprantami autistams.

Kaip reikėtų elgtis šioje erdvėje?

Visuomenėje turime daug vidinių taisyklių.

Įėję į didelę erdvę, pavyzdžiui, galeriją, pamatysite, kad žmonės tyrinėja kūrinius, tad tylėsite, vaikščiosite, o ne bėgsite, taip pat galite suteikti jiems erdvės ir laukti savo eilės pažvelgti į meną. Visa tai yra vidinės taisyklės.

Temple Grandin yra mokslininkė, tirianti gyvūnų elgesį, ji taip pat yra autistų bendruomenės atstovė. Paprastai autistams socialiniai ženklai gali atrodyti sudėtingi, nelogiški arba tiesiog nepastebimi. Jie gali vertinti logiką, o ne emocijas.
https://youtu.be/MWePrOuSeSY

Kas yra socialinės istorijos?

- Socialinių istorijų modelį sukūrė Carol Gray 1991 m.
- Galima galvoti apie jas kaip apie trumpas istorijas, kuriose autistiškam vaikui aprašoma situacija, įvykis ar veikla.
- Jie naudingi ruošiant vaiką tam, kas laukia ir ką jis turėtų daryti bei elgtis tokioje situacijoje.

Socialinės istorijos kūrimo procesas

Socialinės istorijos yra neįtikėtinai universalios ir gali būti naudojamos mokant įvairių neurologinių sutrikimų turinčius vaikus socialinio etiketo ir ruošiant juos elgtis įvairiose situacijose, pavyzdžiui, einant pas odontologą, gydytoją, autobuse, renginyje ar jūsų vietoje.

Taip pat jos gali būti naudojamos kaip elgesio strategijos, kaip susidoroti, kai jie yra pikti ar nusiminę.

Socialinės istorijos veikia su įvairių neurologinių sutrikimų turinčiais vaikais ir suaugusiaisiais, kad būtų galima paprastai ir aiškiai paaiškintos įvairios socialinės situacijos, informaciją suskaidant į paprastą tekstą ir pridedant nuotraukas.

Formatas

- Socialinės istorijos paprastai spausdinamos bukleto formatu, tačiau vieno konkretaus formato nėra.
- Taip pat gali būti panaudoti PowerPoint arba PDF formatai. Viskas priklauso nuo vaiko poreikių ir materialių išteklių.
- Gali būti demonstruojamos įvairių formatų nuotraukos.

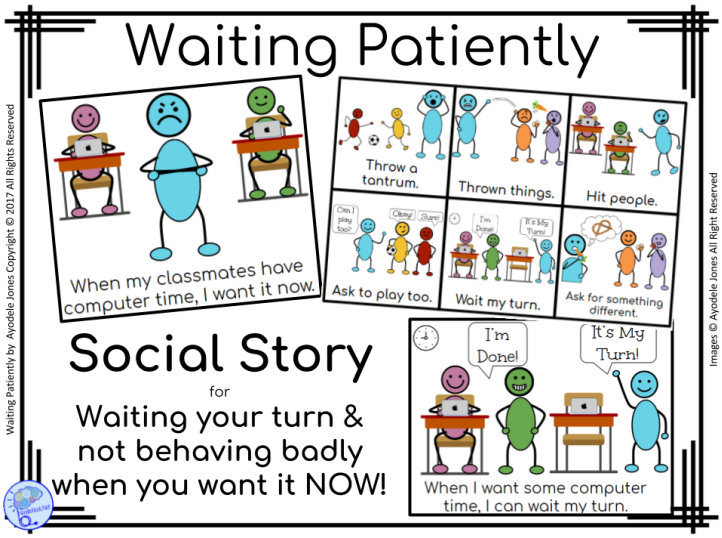

Procesas

1. Įsivaizduokite savo tikslą – ką norite, kad jūsų vietos lankytojas žinotų?

2. Pagalvokite apie kiekvieną žingsnį, kad pasiektumėte šį tikslą – kas, ką, kur, kada, kaip ir kodėl?

3. Pradėkite rašyti – pavadinimas, pradžia, dėstymas, pabaiga – rašykite pirmuoju asmeniu, tekstas turi būti paprastas ir naudokite atitinkamus paveikslėlius ar grafiką.

Išlaikykite teigiamą toną. Socialinės istorijos nėra skirtos atkreipti dėmesį į visus dalykus, kuriuos vaikas daro neteisingai, jos skirtos pabrėžti tam tikrą vaiko iššūkį ir išmokyti vaiką strategijų, kurias jis gali panaudoti, kad įveiktų tą iššūkį.

Pavyzdžiai

- Muziejaus lankymas
- Vestono parkas, Šefildas
- Lengvas skaitymo vadovas, Karališkasis Kornvalio muziejus
- Karališkasis Kornvalio muziejus

Socialinės istorijos sudarytos iš vaizdų ir antraščių

Pratimas: Socialinės istorijos rašymas – kelionė į restoraną

- Kas nutinka, kai einame į restoraną?
- Kokios yra vidinės taisyklės?
- Kokius sprendimus reikia priimti ir kaip galime jiems pasiruošti?
- Ką darysime, jei būsime susierzinę ar sutrikę?
- Pagalvokite apie visą procesą – nuo pasiruošimo išeiti iki valgio pabaigos ir grįžimo namo.

Etapai:

- Pasiruošimas – ką apsirengti, ką pasiimti su savimi, kad būtų išvengta nerimo, žiūrint į restorano nuotrauką ir sprendžiant, ką valgysime
- Atvykimas į renginio vietą – kaip keliausime, kiek laiko užtruks kelionė, ką darysime, jei pateksime į eismą
- Renginio vietoje – sėdėjimas, užsakymo davimas padavėjui, priimtinas elgesys restorane, ką daryti susinervinus ar sutrikus, apie ką galime kalbėtis, apie ką neturėtume kalbėti
- Sąskaitos apmokėjimas ir arbatpinigių palikimas; kaip žinome, kad restoranas užsidaro, ar žmonės laukia mūsų stalo
- Grįžimas namo

Prisiminkite (patarimą): „*Pirmiausia stenkis suprasti, o ne būti suprastas*“

3.9 LENGVA SKAITYTI – KAS TAI YRA IR KAIP TO PASIEKTI?

Tatjana Knapp (Institutas RISA), mokymo nurodymai pagal **Urša Valič** (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Ar kultūros paveldas gali būti pristatytas be kliūčių ir suteikti įtraukią, prieinamą patirtį, susijusią su istorija ir kultūra, net ir žmonėms, kurie patiria kliūčių, nesusijusių su fizine ir jutimo negalia?

Lengvai skaitoma informacija arba *Easy Language* (taip pat *Easy Read*) yra koncepcija, padedanti lengvai gauti ir suprasti informaciją. Negalima supainioti su paprasta kalba, komunikacijos koncepcija, skirta užtikrinti, kad plačioji auditorija suprastų pranešimą kaip įmanoma greičiau ir lengviau (Cutts 1995). Lengvai skaitoma informacija yra skirtas žmonėms, turintiems pažinimo, pvz., proto negalią, ir kitoms tikslinėms grupėms, kurioms sunku skaityti standartinės kalbos tekstus.

Lengvai skaitoma informacija visais lygmenimis (turinys, gramatika, leksika) yra skirta įvairiems tikslams (informaciniams tekstams, grožinei ir negrožinei literatūrai, literatūrai, naujienoms, žodinei komunikacijai ir t. t.); kai kuriose šalyse ji vis labiau pastebima kultūros srityje, pvz., Vokietija, Švedija ar Ispanija, kur muziejų ar galerijų parodose pateikiama informacija yra lengvai skaitoma.

Paskaitoje pateikiamas supratimas apie prieinamo kultūros paveldo pasakojimo svarbą ir sprendimus, pateikiami įvairūs geros praktikos pavyzdžiai keliose šalyse ir prašoma susimąstyti, kaip lengvai skaitomos informacijos principus pritaikyti savo kompetencijos srityse.

Tikslas ir uždaviniai:

- Įgyti žinių ir suprasti lengvai skaitomus terminus, sąvokas ir etikos klausimus.
- Standartiniuose tekstuose aptarti multimodalumo svarbą pasakojime ir bendraujant su žmonėmis, turinčiais įvairias kliūtis gaunant informaciją.
- Pateikti pagrindinius lengvai skaitomos informacijos rengimo gairių pavyzdžius.
- Inicijuoti inovatyvius ir praktiškus prieinamo kultūros paveldo pristatymo sprendimus.

Diskusija:

- Apie ką diskutuojame ir kodėl tai diskutuojame? (Terminologiniai, konceptualūs ir etiniai klausimai.)
- Kaip bendrauti su lengvai skaitomos informacijos galutiniais vartotojais? (Multimodalinis bendravimas.)
- Kaip paruošiama lengvai skaitoma informacija? (Lengvai skaitomos informacijos gairės – tekstai ir vaizdai, multimodalumas).
- Kaip kultūros paveldo pristatymuose įdiegti lengvai skaitomą informaciją? (Pavyzdžiai ir idėjos.)
- Ar šablonai gali būti naudojami įvairiose institucijose ir šalyse? (Diskutuojant apie pakartotinį procedūrinių tekstų, pvz., parodos tekstų, naudojimą.)

Šaltiniai:

Handbook of Easy Languages in Europe. Eds. Camilla, Lindholm, and Ulla Vanhatalo. Berlin: Frank & Timme, 2021.

Hansen-Schirra, Silvia; Abels, Katja; Signer, Sarah, and Christiane Maaß. *The Dictionary of Accessible Communication.* Berlin: Frank & Timme, forthcoming.

Kröger, Janina. “Communication Barriers and Cultural Participation: A Visit to a Wildlife Park as a Multicodal Accessible Text.” Silvia Hansen-Schirra, and Christiane Maaß. *Easy Language Research: Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme, 2020.

Rantamo, Eeva, and Swenja Schum. “Museumstexte – Zum Abbau sprachlicher Barrieren in Museen und Ausstellungen.” [Museum texts – How to remove language barriers in museums and exhibitions]. Eds. Christiane Maaß, and Isabel Rink. *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme, 2019. 615–636.

Temas de Museologia, Museus e Acessibilidade [Issues in Museology, Museums and Accessibility]. Lisbon: Instituto Português de Museus, 2004.

La lectura fàcil als museus [Easy Read in museums]. Barcelona: Associació Lectura Fàcil, n.d. https://www.lecturafacil.net/news/la-lecturafacil-als-museus/.

3.9 MOKYMO PASIŪLYMAS – LENGVA SKAITYTI

LENGVA SKAITYTI – KAS TAI YRA IR KAIP TAI PARUOŠTI?

Turinys:

- PRIEINAMUMAS
- LENGVA SKAITYTI (Lengva kalba)
- TIKSLINĖS GRUPĖS?
- GAIRIŲ TEKSTAI IR PARATEKSTAS
- MULTIMODALUMAS
- PARAININFORMACIJA

Svarbūs šaltiniai

https://transmediacatalonia.uab.cat/easit

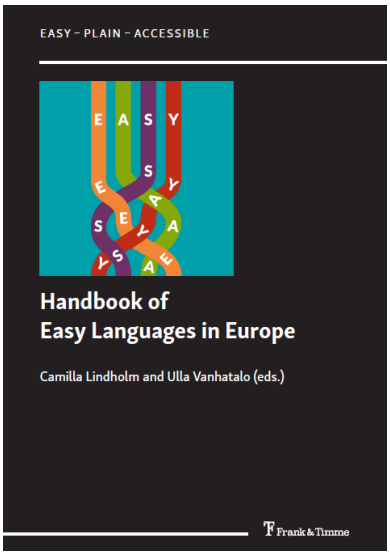

Kontekstas: **PRIEINAMUMAS** https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/unit-1/element-2/accessibility/

LENGVA SKAITYTI – LENGVA KALBA

- Prieinamos informacijos įrankis/įtraukianti koncepcija (gali būti pateikiama Brailio raštu, gestų kalba, garso aprašymu ir kt.).
- Žmonės: skirtingi poreikiai, tos pačios teisės (informacija, įtraukimas, dalyvavimas).

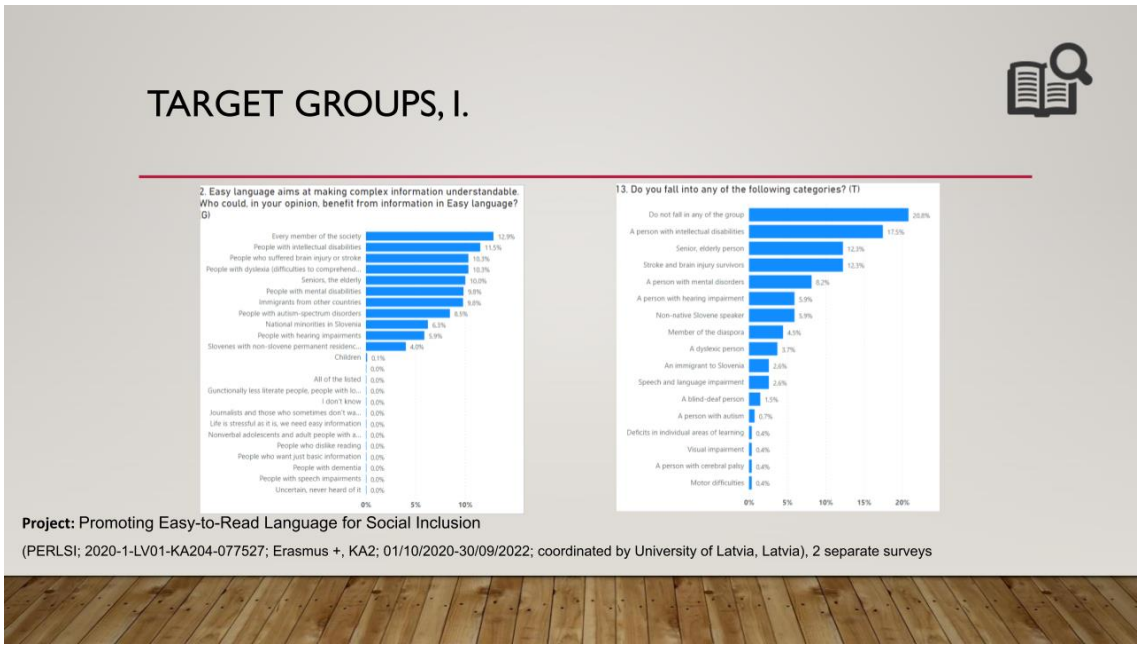

TIKSLINĖS GRUPĖS, II.

- Nuolatinis lengvo skaitymo poreikis (pvz., žmonėms su pažinimo, jutimo kliūtimis). Kalba, paveikslėliai, maketas ir dizainas, pragmatiška perspektyva
- Laikinas poreikis lengvai skaityti (pvz., besimokantiems kalbų, žmonėms, turintiems prastų kalbų įgūdžių, vaikams*)

  kalba, paveikslėliai

** Lengvo skaitymo modelis pirmiausia buvo sukurtas suaugusiems ir jaunimui, turintiems skaitymo negalią. Kai kuriais atvejais vaikai gali būti tikslinė grupė.*

LENGVA SKAITYTI – LENGVA SUPRASTAI?

Pagrindinės lengvai suprantamos kalbos taisyklės https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/unit-2/element-1/basic-rules-of-e2u/

TEKSTO IR ANTRAŠČIŲ RAŠYMAS MUZIEJUOSE/PARODOSE

KAS VEIKIA?

Serrell (1996), *DRAUGIŠKO VIZITO LANKYTOJUI ŽINGSNIAI*, pavyzdžiai:

- pradėkite nuo informacijos, tiesiogiai susijusios su tuo, ką lankytojai gali matyti, jausti, daryti, užuosti ar patirti iš vietos, kurioje jie stovi.
- naudokite trumpas pastraipas ir mažus fragmentus, o ne didelius informacijos blokus, naudokite trumpus sakinius
- šauktukai antraštėse skatina pabrėžti ir atkreipia dėmesį
- tikėtis, kad lankytojai norės skaityti
- naudokite informatyvius pastraipų pavadinimus ir subtitrus
- laikraščių žurnalistika nėra geras modelis
- būkite lankstūs etikečių sistemoje – vienodai atrodančias etiketes tampa nuobodu skaityti
- įtraukite lankytojus į pokalbį: skatinkite jų dalyvavimą

McLean (1993), *SKAITOMUMAS IR SUPRATIMAS*, pavyzdžiai:

- antraštės kartu su nuotraukomis, piešiniais, objektais ir kitais jutimo elementais turi didesnį poveikį lankytojo mokymuisi nei bet kuris vienas elementas atskirai.
- antraštės, skirtos užduoti klausimus, paskatinti dalyvauti, pritraukti dėmesį, nukreipti žiūrovus ir skatinti palyginimus
- antraštės turėtų prasidėti nuo realios patirties: ką lankytojas žiūri ar patiria tuo metu parodoje
- lankytojai turi ribotą laiką įsisavinti informaciją, todėl interpretacinė grafika turi būti aiški, glausta, suprantama ir trumpa
- rašytojai turi sugebėti atsisakyti kai kurios informacijos, kad ir kaip skausminga tai būtų
- žmonės paprastai praleidžia tik kelias sekundes skaitydami antraštę, todėl per tiek laiko ji turi perteikti esminę informaciją
- nuspręskite, kuriuos elementus reikia konkrečiai paaiškinti, o kurie elementai tiesiog dar kartą pabrėžia tam tikrą dalyką
- įsitikinkite, kad nėra geresnių informacijos pateikimo būdų, tokių kaip brošiūros, katalogai, informaciniai lapai, garso vadovai, vaizdo įrašai, grafiniai vaizdai / piešiniai, animaciniai filmai

PROCEDŪRINIAI TEKSTAI – PAKARTOTINIAI NAUDOTI (SKIRTINGOS KALBOS, INSTITUCIJOS)?
Pavyzdys: lytėjimo paroda

- 1. Kviečiame lankytoją mėgautis lytėjimo tyrinėjimu
- 2. Prisilietimo ir lytėjimo potyrių pristatymas
- 3. Nurodykite pagrindinius taktilinio tyrinėjimo proceso veiksmus
- …

Elisa Perego, Triesto universitetas

1. KVIEČIAME LANKYTOJĄ MĖGAUTIS TAKTILINIAIS TYRINĖJIMAIS

Dabar galite nuspręsti

jei norite paliesti šį reljefą.

Aš tau vadovausiu.

Aš tau duosiu nurodymus.

Jei nori, paliesiu tavo rankas.

Jei galiu paliesti tavo rankas,

Aš galiu tau vadovauti.

Ar tikslinga naudoti šablonus / formas, nes jie gali būti laikomi nuspėjamais ir leidžia žmonėms išmokti elgesio per patirtį ir pritaikyti jį keičiant aplinką (kitoje galerijoje, muziejuje ir pan.)?

Pvz., žmonėms, turintiems vystymosi, pažinimo kliūčių, pavyzdžiui, intelekto sutrikimų.

PARATEKSTAS BROŠIŪROSE IR KNYGOSE

Vizualus pateikimas: paratekstinis pavyzdys
https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/unit-2/element-5/visual-presentation-paratextual-sample/

AUDIOVIZUALINIAI TEKSTAI

Audiovizualinio teksto supratimas
https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/unit-1/element-4/understanding-the-audiovisual-text/

LENGVA SKAITYTI GARSO APRAŠYMĄ

Lengvai skaitomas, palengvina garso aprašymą
https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/unit-3b/element-1/easy-to-read-facilitates-audio-descriptions/

(ATGAL PRIE) PRIEINAMUMO: „PARA-INFORMACIJA“ ARBA KAIP MUS RASTI?

3.10 ARCHYVINIŲ ĮRAŠŲ PRITAIKYMAS NEĮGALIESIEMS VYKDANT PROJEKTĄ E-ARH.SI

Gregor Jenuš (Slovėnijos Respublikos kultūros ministerija, Slovėnijos Respublikos archyvas), mokymo instrukcijos pagal **Urša Valič** (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Šios paskaitos idėja – suprasti archyvinių įrašų pritaikymo žmonėms su negalia principus. Raginame ieškoti panašių projektų savo aplinkoje ir įtraukti archyvą arba biblioteką, kuri dirba su saugomos medžiagos prieinamumu. Galite naudoti šį pristatymą, siekdami aptarti situaciją savo šalyje ir tai, ką reikėtų/reikia daryti.

Paskaitą parengė doc. Dr. Gregor Jenuš, Antun Smerdel, Mojca Kosi
Slovėnijos Respublikos kultūros ministerija, Slovėnijos Respublikos archyvas
Zvezdarska 1, SI–1102 Liubliana
Projektas e-ARH.si: ESS 2016-2021
@: ars@gov.si

Mes gyvename informacijos ir technologijų pažangos gausos laikais. Skaitmeninimas, virtualizavimas, skaitmeninė transformacija ir dirbtinis intelektas tapo mūsų visuomenės ir archyvų kasdienio gyvenimo dalimi. Archyvai susiduria su poreikiu modernizuoti savo paslaugas, informacinę infrastruktūrą ir darbuotojų žinias.

2016 m. Slovėnijos viešieji archyvai ėmėsi bendro Slovėnijos viešojo elektroninio archyvo kūrimo projekto. Paskutiniais dešimtmečiais susidūrę su skaitmeninio amžiaus iššūkiais, Slovėnijos Respublikos archyvai ir šeši regioniniai archyvai iš Liublianos, Mariboro, Celje, Ptuj, Nova Goricos ir Koperio suvienijo jėgas ir ėmėsi skaitmeninės savo archyvų tarnybų pertvarkos. Atgijo projektas, kurį vienija santrumpa e-ARH.si ir šūkis *Praeitis – vos spustelėjus!*

Projektas yra daug daugiau nei tik elektroninių archyvinių įrašų skaitmeninis saugojimas; jis sujungia ambicingų sprendimų rinkinį, kuris įsiterpia į visą archyvinių įrašų gyvavimo ciklą – nuo jų sukūrimo, „atvykimo“ į archyvą ir ilgalaikio saugaus saugojimo užtikrinimo iki prieinamumo įvairiems vartotojams. Mes žinome, kaip svarbu integruoti visuomenę. Mes laikomės principo, kad negalia neturi būti kliūtis kiekvienam asmeniui pažinti savo praeitį ir Slovėnijos kultūros paveldą, kurį saugome savo atminties lobynuose. Prieinamumo problemą sprendėme panaikindami architektūrines kliūtis, nacionalinio ir šešių regioninių archyvų skaityklas aprūpindami specializuota įranga neįgaliesiems, taip pat pritaikydami archyvinius įrašus pažeidžiamoms grupėms.

Šioje srityje buvo vykdoma keletas veiklų: nuo viduramžių chartijos kopijos kūrimo ant pergamento su antspaudu, kad būtų galima patirti įspūdingą vaizdą iš arti, automobilio 3D spausdinimo iš filmo *Naš avto*, viso vaidybinio filmo adaptavimo. Iki kultinės slovėnų komedijos *To so gadi*, kuri buvo suskaitmeninta, subtitruota, išversta į slovėnų gestų kalbą ir pridėtas garsinis aprašymas, taip pat pritaikytos nuotraukos, garso įrašai, rašytiniai įrašai ir kt.

Tačiau didžiausią žingsnį žengėme mokydamiesi teisės aktų ir geriausios praktikos darbo su žmonėmis, turinčiais negalią, srityje, taip pat tyrėme jų lūkesčius, dirbant su archyviniais dokumentais; tai atvėrė supratimą apie jų poreikius ir įtraukią visuomenę.

Tikslas ir uždaviniai:

- Susipažinti su įvairiais tarptautiniais, nacionaliniais ir vietiniais projektais bei požiūriais į prieinamumą.
- Suprasti archyvus kaip kultūros paveldo saugojimo vietas.
- Suprasti, kaip archyvai prisitaiko ir padaryti prieinamus archyvinius įrašus.

Diskusija:

- Kokia medžiaga saugoma jūsų vietiniame / nacionaliniame archyve? Kaip pasiekiamas pastatas?
- Kaip pasiekiami archyviniai įrašai? Kaip šioje srityje gali būti naudojamos naujos technologijos?
- Ar tie patys principai gali būti taikomi ir bibliotekų atveju? Ką reikia padaryti, kad bibliotekos būtų prieinamesnės?
- Ar savo vietinėje/nacionalinėje aplinkoje turite panašių projektų?
- Kokios švietimo programos buvo sukurtos jūsų vietinėje / nacionalinėje aplinkoje, siekiant šviesti žmones, dirbančius archyvuose / muziejuose / bibliotekose?

Šaltiniai:

Frank Serene, Making Archives Accessible for People with Disabilities. Nacionalinė archyvų ir įrašų administracija, Vašingtonas, 2008 m.

Development of the Slovenian Public Electronic Archives - Broschure, Slovėnijos Respublikos archyvas, Liubliana 2017 m.

3.10 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: APSILANKYMAS SLOVĖNIJOS NACIONALINIAME ARCHYVE IR PROJEKTO E-ARH PRISTATYMAS

Kalbėdami apie kultūros paveldą, dažnai turime omenyje muziejus, istorines vietas, archeologinius parkus ir kt., bet dažnai pamirštame, kad knygos ir bibliotekos, taip pat dokumentai ir archyvai yra svarbi kultūros paveldo dalis, per kurią pristatoma mūsų istorija. Dėl šios priežasties svarbu, kad šis paveldas būtų prieinamas žmonėms su negalia.

Train the trainers renginio metu (C1 mokymosi veikla Liublianoje) ir įgyvendinimo etapo (IO3 HEI modulio *Kultūros paveldo prieinamumo visiems testavimas*) Liublianos universitete metu **Gregor Jenuš** iš Slovėnijos Respublikos nacionalinio archyvo pristatė Europos socialinio fondo projektą **Project e-ARH.si**[6], kuriam 2016–2021 m. vadovavo Nacionalinis archyvas (projekto vadovė Tatjana Hajtnik). Kaip aprašyta, projekto tikslas – sukurti sudėtingą aplinką, kad būtų galima teikti prieinamas ir suskaitmenintas archyvavimo paslaugas.

> *e-ARH.si yra sudėtinga aplinka, skirta elektroniniam archyvavimui. Ji apima suskaitmenintų ir skaitmeninių įrašų pateikimo į viešąjį archyvą, jų apdorojimo, ilgalaikio saugojimo (pagal galiojančius teisės aktus) ir tolesnio naudojimo procedūras.*
>
> *Tolimesnės elektroninio archyvavimo sprendimų plėtros pagrindas yra **Slovėnijos viešųjų elektroninių archyvų e-ARH.si plėtros strategija ir įgyvendinimo planas**, patvirtintas Slovėnijos Respublikos Vyriausybės 2016 m. kovo mėn., kurį galima rasti Slovėnijos Respublikos archyvo svetainėje.*
>
> ***Misija***
>
> *Slovėnijos Respublikos archyvinio kultūros paveldo vertinimas, įsigijimas, archyvinis apdorojimas, išsaugojimas ir prieinamumo užtikrinimas elektronine forma.*[7]

Dalis projekto buvo skirta Nacionalinio archyvo prieinamumui ir archyvinių įrašų pritaikymui žmonėms su negalia. Archyve saugomi įvairūs dokumentai sudaryti iš tekstų, popierių, planų, patentų, filmų ir kt. Archyvo klausimas buvo, kaip šiuos įrašus padaryti prieinamus įvairioms neįgaliųjų grupėms, ypač regos ir klausos negalią turintiems žmonėms. Projekto metu Nacionaliniame archyve dirbo du asmenys su negalia Mojca Kosi ir Antun Smerdel, kurie kūrė ir palaikė pastato aplinkos prieinamumą ir įrašų koregavimą. Prieinamumas neįgaliųjų vežimėliams (išspręstas liftu) buvo nemenkas iššūkis, nes archyvas yra istoriniuose Gruber rūmuose, kurie su gražiais paveikslais, tinku ir architektūra (koplyčia ir laiptų kupolu) yra Liublianos buržuazinio baroko perlas. Nacionalinis archyvas, bendradarbiaudamas su šešiais regioniniais archyvais iš Liublianos, Mariboro, Celje, Ptuj, Nova Gorica ir Koper/Capodistria, parengė mokomąsias mokymo programas apie prieinamumą savo darbuotojams ir aprūpino nacionalinių ir Siy regioninių archyvų skaityklas specializuota įranga

6 https://www.gov.si/en/registries/projects/e-arh-si-project/

7 For more information please visit: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/Arhiv-RS/Projekt-e-ARH-si/PR-material/e-ARH.si-brochure_2017_EN.pdf

žmonėms su jutimo negalia: kompiuteriai su didesniais monitoriais, ausinės, daugiafunkciniai įrenginiai, skaitytuvai ir ekrano vaizdo didintuvai (e-Reader, SuperNova), nešiojami staliniai elektroniniai didintuvai, įvairūs rankiniai didintuvai su apšvietimu, Brailio rašto eilutės, OCR programa tekstui atpažinti (Abby FineReader) ir specializuota stalinė lempa su LED apšvietimu silpnaregiams, mobilioji indukcinė kilpa ir tiesioginio subtitravimo programa. Kaip nurodė Gregoras Jenušas, visa įmanoma įranga yra įsigyta, tačiau vis dar sunku pakviesti lankytojus su jutimų negalia atvykti ja naudotis.

Dalis projekto buvo skirta archyvinių įrašų adaptacijoms ir p. Jenuš pateikė keletą pavyzdžių. Pirmiausia buvo pristatyta tiksli viduramžių dokumento kopija, kurią galėjo paliesti lankytojai su regėjimo negalia, nebijant sugadinti originalą. Pasitelkus 3D technologiją ir 14 specialistų žinias, padaryta pergamentinio popieriaus kopija, rašytinis tekstas ir antspaudas.

Toliau buvo pristatytas automobilio „Buick Master 6“ modelis iš 1962 m. filmo „Mūsų automobilis“ (*Naš avto*), kuris buvo atliktas 3D spausdinimo pagalba, su aprašymu Brailio raštu, kad žmonės su regėjimo negalia galėtų liesti modelį ir suprasti, kaip buvo pastatytas automobilis

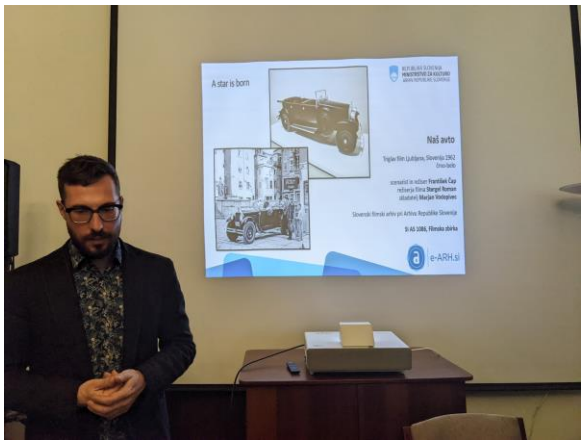

Paskutinis, bet ne mažiau svarbus pavyzdys buvo
1977 m. komikso filmo *To so gadi* (Tikrieji kenkėjai) korekcija. Filmas buvo suskaitmenintas, panaudoti subtitrai, slovėnų gestų kalbos interpretacija ir garso aprašymas. Pirmasis pakoreguoto filmo seansas įvyko 2018 m. lapkričio 6 d. Slovėnijos kinotekoje (Slovenska Kinoteka), kuriame dalyvavo beveik šimtas lankytojų iš tikslinės grupės – kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų bei aklųjų ir silpnaregių. Žmonėms patiko peržiūra, nes jie galėjo beveik savarankiškai sekti filmo detales, kurios anksčiau jiems buvo nepasiekiamos.

Projektas e-ARH.si yra svarbus žingsnis į priekį gerinant žmonių su negalia įtraukimo ir archyvinių įrašų prieinamumo praktiką.

3.11 PRIEIGA PRIE KULTŪROS PAVELDO (IR TURIZMO) PASITELKIANT NAUJAS TECHNOLOGIJAS

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Laikas: 2 akad. val.

Santrauka:

Galimybė Nr. 1: Šios paskaitos tikslas – vietinėje aplinkoje ieškoti įdomių IKT technologijų panaudojimo būdų, padedančių žmonėms su negalia patekti į kultūros paveldo objektus (muziejus, bibliotekas, istorines vietas, archyvus, kultūros objektus ir kt.) Pakvieskite gamintoją ar atstovą ją pristatyti, išbandyti programėlę (ar kitas IKT) ir aptarti taikomas prieinamumo ir įgyvendinimo metodikas, išbandyti naudojimą. Aptarti IKT panaudojimo galimybes kultūros paveldo prieinamumui žmonėms su negalia.

Galimybė Nr. 2: Šios paskaitos tikslas – vietinėje aplinkoje ieškoti prieigos prie kultūros paveldo objektų (muziejų, bibliotekų, istorinių vietų, archyvų, kultūros objektų ir kt.) Kreipkitės į vietinę turizmo organizaciją arba savivaldybę ir paprašykite pristatymo apie jų prieinamumą prie kultūros paveldo. Aptarti metodologijas, naudojamas apibrėžiant prieinamumą ir įgyvendinimą, išbandyti naudojimą. Aptarti kultūros paveldo prieinamumo naudingumą ir poreikį, susijusį su prieinamo turizmo plėtra.

Tikslas ir uždaviniai:

- Susipažinti su IKT naudojimu kultūros paveldo prieinamumo tikslais.
- Susipažinti su vietos valdžios institucijomis ir kultūros paveldo prieinamumo bei prieinamo turizmo plėtros strategijomis.

Diskusija:

- Kokia jūsų patirtis naudojant IKT technologijas, siekiant prieiti prie kultūros paveldo?
- Pasidalykite idėjomis, kokios programėlės galėtų būti sukurtos skirtingą negalią turintiems žmonėms prieigai prie kultūros paveldo.
- Pratimas: pasiimkite savo vietinės aplinkos (miesto, regiono ir kt.) žemėlapį ir pažymėkite visą įdomų vietos kultūros paveldą; nubrėžti turistinį kelią, jungiantį visas paveldo vietas (arba tik kai kurias iš jų); jei įmanoma, patikrinkite prieinamumą vietoje. Aptarkite: ar visas vietos kultūros paveldas yra prieinamas? Ar kelias / kelias, vedantis į juos, yra prieinamas? Ar yra kokių nors prieinamų patogumų (barų, restoranų, tualetų, parduotuvių ir kt.)?
- Pasidalykite idėjomis, ką būtų galima padaryti siekiant pagerinti kultūros paveldo prieinamumą jūsų vietinėje aplinkoje, plėtojant prieinamą turizmą.

Šaltiniai

PASAULINĖ TURIZMO ORGANIZACIJA – prieinamas turizmas https://www.unwto.org/accessibility

EUROPOS PRIEINAMO TURIZMO TINKLAS www.accessibletourism.org

JT skatina visiems prieinamą turizmą https://www.un.org/development/desa/disabilities/issues/promoting-accessible-tourism-for-all.html

3.11 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: LIUBLIANA NEĮGALIŲJŲ VEŽIMĖLIAIS

Turizmas ir kultūros paveldas yra tarpusavyje susiję: žmonės dažnai keliauja aplankyti kultūros paveldo objektų ir sužinoti apie kitų kultūrą bei kultūrinę praeitį, kartu ekonomiškai remdami su turizmu ir kultūros paveldu susijusias struktūras, paslaugas ir darbo vietas. Prieinamas turizmas – prieinama informacija, struktūros ir paslaugos taip pat svarbios, kad žmonės su negalia galėtų vienodai dalyvauti turizme ir lankytis kultūros paveldo objektuose. (Žr. Pasaulio turizmo organizacija – Prieinamas turizmas ir Europos prieinamo turizmo tinklas.) Palaikant prieinamą turizmą ir prieinamą kultūros paveldą naujosios IKT technologijos galėtų labai padėti.

2022 m. Slovėnija patvirtino naują turizmo strategiją ateinantiems 7 metams (iki 2028 m.), kuri keliais punktais skatina ekologišką ir tvarų prieinamumą bei mobilumą, taip pat ir žmonėms su negalia, ir ypač remia kultūros paveldo prieinamumą. (https://www.gov.si/en/news/2022-05-10-government-adopts-the-new-seven-year-slovenian-tourism-strategy-2022-2028/) Jau 2009 m. ŠENT – Slovėnijos psichikos sveikatos asociacija įkūrė socialinę įmonę PREMIKI: tai yra turizmo ir kelionių agentūra, kuri skatina, plėtoja ir konsultuoja prieinamą turizmą. (https://premiki.com/). 2021 m. Slovėnijos sostinės Liublianos miesto taryba priėmė veiksmų planą pavadinimu *Liubliana. Prieinama visiems.* Tai yra pagrindas toliau gerinti miesto prieinamumą žmonėms su negalia ir pagyvenusiems žmonėms laikotarpiu iki 2025 m. Naujas veiksmų planas buvo parengtas remiantis kitų dviejų naujausių veiksmų planų įgyvendinimo rezultatais: *Amžiui palanki Liubliana. Veiksmų planas laikotarpiui nuo 2016 iki 2020 metų* ir *Liublianos veiksmų planas žmonėms su negalia laikotarpiui nuo 2019 iki 2020 m*. (https://www.ljubljana.si/en/news/ljubljana-accessible-to-all/). Pastaraisiais dešimtmečiais Liubliana labai pagerino savo pasiekiamumą vietos gyventojams ir turistams – nuo pažeminto šaligatvio, lytėjimo takų, prieinamų viešųjų tualetų (kurie gali būti atidaryti naudojant Eurokeys), netgi galima nemokamai išsinuomoti elektrinę vežimėlio priekabą adresu *Slovėnijos turizmo informacijos centras* ir kt. (Žiūrėkite vaizdo įrašą: Prieinama Liubliana https://youtu.be/V8EySYYfV0c ir https://www.visitljubljana.com/en/visitors/travel-information/essentials/accessibility-of-ljubljana-by-wheelchair/). Liubliana kelis kartus buvo apdovanota už prieinamumą. [8]

Aljoša Škaper yra verslininkas, įkūręs mobiliąją aplikaciją *Liubliana neįgaliųjų vežimėliais.* https://www.ljubljanabywheelchair.com/. Nuo nelaimingo atsitikimo, kai susižalojo stuburą, jis yra neįgaliojo vežimėlio naudotojas. Po reabilitacijos jis galvojo, kaip susitvarkyti savo gyvenimą ir susigrąžinti veiklą, kuria užsiėmė iki nelaimės. Anksčiau jis keliavo, bet kadangi dabar jis sėdėjo neįgaliojo vežimėlyje, jam buvo gana sudėtinga užsisakyti prieinamą transportą, rasti prieinamą apgyvendinimą, paslaugas prieinamose parduotuvėse, baruose, restoranuose, muziejuose, bibliotekose ir kitose kultūros (paveldo) vietose ir kt. Jam prireikė daug laiko, kad patikrintų informaciją. Su žmona Miranda jis sumanė sukurti mobiliojo telefono aplikaciją, kuri padėtų Liublianoje apsilankyti mobiliojo ryšio negalią turintiems užsienio svečiams. Programa buvo sukurta ir remiama kartu su vietine turizmo organizacija „Zavod za turizem Ljubljana“. (www.visitljubljana.com). Programoje yra neįgaliojo vežimėliams pritaikytų vietų sąrašas ir lankytinų vietų, viešbučių, restoranų ir kitų vietų žemėlapis. Jis skirstomas į šias kategorijas: miegoti, gerti, valgyti, pamatyti, daryti, apsipirkti, tualetas. Po kiekviena kategorija yra paslaugų sąrašas, o spustelėję konkrečią paslaugą galite patikrinti pagrindinę informaciją ir prieinamumą. Prieinamumas vizualizuojamas keliais simboliais, kurie reiškia:

8 Access City Awards: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1141&intPageId=5378&langId=en

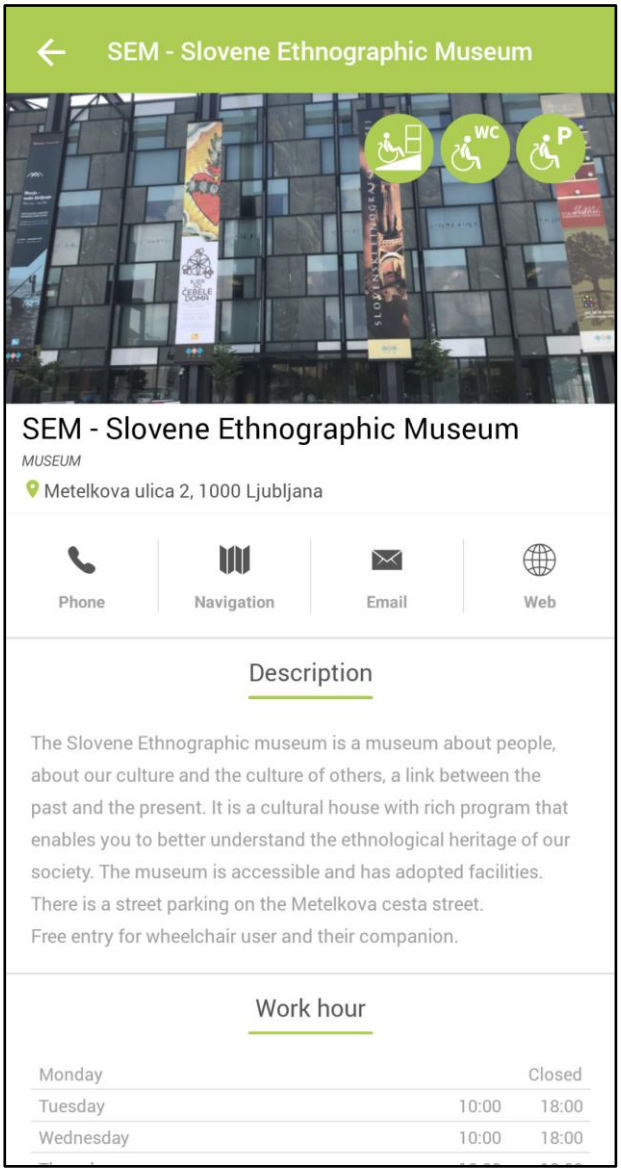

- Prieinamas tualetas
- EUROKEY
- Prieinamas parkavimas
- Prieinamas įėjimas
- Neįgaliesiems pritaikyta nakvynė.

Kiekviena vieta yra aplankoma, parenkama ir aprašoma remiantis asmenine vežimėlio naudotojo patirtimi ir kasmet atnaujinama.

Programa yra gera parama turistams ir lankytojams su judėjimo negalia (ypač neįgaliųjų vežimėlių naudotojams) ir geriausia kultūros paveldo prieinamumo praktika, susijusi su prieinamu turizmu.

Ljubljana By Wheelchair

Žiūrėkite Aljošos istoriją:
https://drive.google.com/file/d/1VDb3Utwbg8j6KA467IV5quBruccFUASP/view?usp=sharing

3.12 BENDRADARBIAVIMAS SIEKIANT PRIEIGOS VISIEMS PRIE KULTŪROS PAVELDO

Urša Valič (Liublianos universitetas)

Timing: 2 akad. val.

Santrauka:

Šios paskaitos (praktinio kurso) idėja – aplankyti vietinį/nacionalinį muziejų (geriausią vietinį/nacionalinį muziejų, kuris sprendžia prieigos visiems užtikrinimo iššūkius) ir atskleisti praktiškai veikiantį muziejaus prieinamumą, remiantis įgytomis teorinėmis žiniomis.

Aptarkite su kuratoriais bendradarbiavimo su negalią turinčiais žmonėmis procesus, kurie padeda visiems užtikrinti prieinamumą prie kultūros paveldo.

Aptarkite su jais įvairius muziejų/galerijų parodų vertinimo ir prieinamumo vertinimo būdus.

Jei negalite apsilankyti muziejuje/galerijoje, surenkite muziejaus ar projekto pristatymą.

Tikslas ir uždaviniai:

- Suprasti prieinamumą praktiškai: požiūrius, tobulinimo procesus, bendradarbiavimą, vertinimą.

Diskusija:

Prieš apsilankydami muziejuje, susipažinkite su jo neįgaliųjų įtraukties ir prieinamumo galimybių užtikrinimu ir aptarkite komunikaciją bei informacijos sklaidą apie prieinamumą žmonėms su negalia.

Aptarkite su kuratoriais ir studentais teorijos būdus ir metodus klasėje.

Pasidalykite perspektyvomis ir aptarkite, ką dar galima padaryti, kad būtų pasiektas geresnis muziejaus/galerijos pasiekiamumas arba pagerintas prieinamumas.

Šaltiniai:

Slovėnijos atveju muziejaus aplankymas buvo atliktas įgyvendinant Europos socialinio fondo finansuojamą projektą ***Kultūros paveldo prieinamumas pažeidžiamoms grupėms***, kurį įgyvendino Slovėnijos etnografijos muziejus (https://www.etno-muzej.si/en), bendradarbiaudamas su 6 nacionaliniais muziejais 2013–2015 m.

Kultūros paveldo prieinamumas pažeidžiamoms grupėms: https://www.etno-muzej.si/files/elaborat_eng.pdf

https://youtu.be/3SM1bQFIqnU

* *Dėkojame kuratorėms **Tinai PALAIĆ** ir **Katarinai NAHTIGAL** iš Slovėnijos etnografijos muziejaus ir **Sandrai JENKO** iš Slovėnijos teatro instituto (muziejaus) už indėlį renginyje „Specialistų mokymai“ (Mokymosi veikla C1) ir įgyvendinant (testavimo fazė) HEI modulį.*

3.12 MOKYMO PASIŪLYMAS – ATVEJO ANALIZĖ: PRIEIGA PRIE KULTŪROS PAVELDO PAŽEIDŽIAMOMS GRUPĖMS

2013 – 2015

984.871,75 EUR: užimtumas ir pritaikymas/prieinamumas

Finansavo::

- 85 % EUROPOS SĄJUNGOS per **EUROPOS SOCIALINIĄ FONDĄ** Naložba v vašo prihodnost OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA Evropski socialni sklad
- 15 % **SLOVĖNIJOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA**

<u>Projekto tikslai/uždaviniai:</u>

- **įvairių pažeidžiamų grupių asmenų**, jau įgijusių **formalųjį išsilavinimą muziejaus darbo srityje**, mokymas;

- didinimas **muziejų darbuotojų mokymų** darbui su pažeidžiamų socialinių grupių nariais;

- **muziejaus aplinkos techninio prieinamumo** didinimas;

- **naujų programų**, pritaikytų **pažeidžiamų grupių žmonių poreikiams**, **kūrimas ir įgyvendinimas**.

<u>Kas yra PAŽEIDŽIAMOS GRUPĖS?</u>

ES institucijų diskursai pažeidžiamas grupes apibrėžia kaip **socialines grupes, kurios patiria didesnę skurdo, diskriminacijos ir socialinės atskirties riziką**, palyginti su visa visuomene.
↓
Šios grupės **nėra pažeidžiamos per se:** pažeidžiamumas yra **ilgalaikio svetimo** ir kitokio kaip **simbolinio Kito konstravimo rezultatas**.

↓

Pažeidžiamos grupės muziejaus aplinkoje: grupės, kurių kuratoriai ir kiti muziejaus darbuotojai iki šiol nematė kaip lankytojų (išskirtos, apleistos).

Tikslinės šio projekto grupės:

- riboto judumo asmenims,
- asmenys, turintys jutimų sutrikimų (aklieji ir silpnaregiai, kurtieji ir neprigirdintys, kurčneregiai),
- nacionalinių ir etninių bendruomenių nariai ir imigrantai (ypač mažumos, romų bendruomenė ir imigrantai iš buvusių Jugoslavijos respublikų),
- jauni absolventai – ieškantys pirmojo darbo,
- vyresnio amžiaus bedarbiai (55+).

Video pristatymas apie tai, ką pasiekėme projekto metu:
https://youtu.be/3SM1bQFIqnU

Muziejus taip pat patobulino savo internetinį puslapį:
https://www.etno-muzej.si/en/accessibility

Publikacija:
KULTŪROS PAVELDO PRIEINAMUMAS PAŽEIDŽIAMOMS GRUPĖMS:
TYRIMAS APIE TECHNINIŲ SĄLYGŲ SUTEIKIMO GALIMYBIŲ PAŽEIDŽIAMOMS GRUPĖMS PRIEITI PRIE KULTŪROS PAVELDO
https://www.etno-muzej.si/files/elaborat_eng.pdf

Keletas bendradarbiavimo su žmonėmis, turinčiais negalią, atvejų įgyvendinant projektą *Kultūros paveldo prieinamumas pažeidžiamoms grupėms*:

- Bendradarbiavimas pagal „kurčiųjų gidas“ formatą, ekskursijos su gidu kurčneregiams, vaizdo ekskursijos po parodą, paroda apie kurčiuosius ir kt.)

https://youtu.be/-CgKBduU_rw
https://fototekamnzs.wordpress.com/bxfbs/pretekle-razatave/fotografske-podobe-iz-zivljenja-gluhih-in-naglusnih-v-ljubljani/

- Bendradarbiavimas su romų tautybės studentais rengiant diskusiją apie Porajmos – romų genocidą Antrojo pasaulinio karo metu

- Bendradarbiavimas su italų mažumos studentais Slovėnijoje (studentų iš Italijos ekskursijos su gidu – sąsajos su Slovėnijos istorija)

- Bendradarbiavimas su studentais iš IRIS centro - Aklųjų ir silpnaregių švietimo, reabilitacijos, įtraukties ir konsultavimo centro (buvęs Liublianos aklųjų ir silpnaregių vaikų institutas) (liečiama ekskursija sandėlyje) -> bendradarbiavimas dokumentuojant objektus įkuriant pedagoginių objektų kolekciją (tiflologinį rinkinį)

- Bendradarbiavimas su vyresnio amžiaus žmonėmis, sergančiais demencija / Alzheimerio liga, rengiant fotografijų parodą apie Antrojo pasaulinio karo pabaigą -> Kaip atkurti akimirką? Kaip pažadinti žmonių atmintį? -> įtraukia pojūčius -> pažiūrėkite į paveikslėlius: medžiagas (uniformų gabalėlius), gėles (alyva, arklio kaštonų gėlės ir kt.), muziką, Laisvės plakatų atkūrimą, nuotraukas ir kt.

https://fototekamnzs.wordpress.com/bxfbs/pretekle-razatave/razstava-3d-fotografij-9-maj-1945/

Žemiau yra keletas vaizdų iš Slovėnijos etnografijos muziejaus ir Slovėnijos teatro muziejaus/instituto. HEI modulio įgyvendinimo (bandymo etapo) Liubljanoje akimirkos.

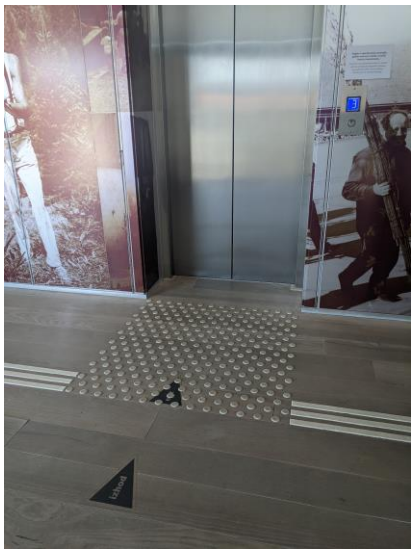

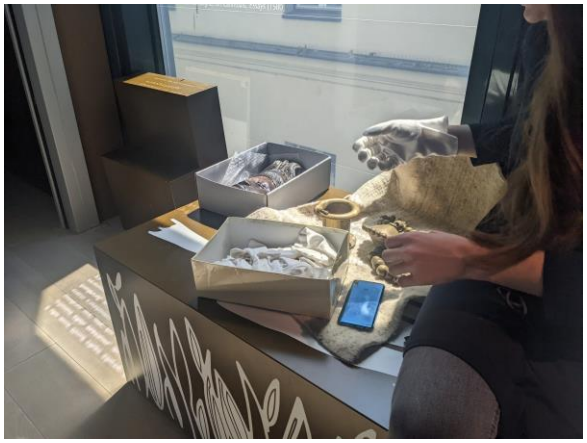

Bendrai finansuojama pagal
Europos Sąjungos programą
„Erasmus+“

ACCESSCULT

KAS *MES ESAME*

UNIVERSIDAD DE BURGOS

INFAD

Univerza v Ljubljani

INŠTITUT ZA NAPREDNO UPRAVLJANJE KOMUNIKACIJ

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

MAŽOSIOS LIETUVOS ISTORIJOS MUZIEJUS

Coventry University

CULTURE COVENTRY

ISTITUTO DEI SORDI DI TORINO